

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvernavdelingen

Utkast til

FORVALTNINGSPLAN FOR STORE ROVDYR

NORD-TRØNDELAG

RAPPORT NR. 5 - 1996

Av

PAUL HARALD PEDERSEN

og

JENS THOMAS SAGØR

STEINKJER

JUNI 1996

ISSN 0800 3432

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

miljøvernavdelingen

R A P P O R T

5 - 1996

TITTEL

Utkast til forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag

DATO:

28.06.1996

FORFATTERE

Paul Harald Pedersen og
Jens Thomas Sagør

ANT. SIDER:

61

AVDELING/ENHET

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag,
miljøvernavdelingen og landbruksavdelingen

ANSV. SIGN:

SK og TS

EKSTRAKT

Fra og med 1991-1994 har bestandsanslaget for bjørn med aktivitet i Nord-Trøndelag økt fra 7 dyr til minimum 11 dyr. Det er observert bjørn i et økende antall kommuner i fylket. I perioden 1990-1995 er det årlig registrert binne med årsunger eller ettårsunger. Det foreligger ingen dokumentasjon på at ungene er født i Nord-Trøndelag. Forvaltningen har ut fra overordnede mål og bestandssituasjonen satt som mål at det i år 2010 skal være 10 reproduserende "norske" binner innen kjerneområdet i Nord-Trøndelag.

Bestanden av jerv i Nord-Trøndelag er i 1992 anslått til minimum 20 jerver. Innenfor kjerneområdet bør jervebestanden opprettholdes på minimum samme nivå som i dag og det bør sikres reproduksjon hos jerv.

Registreringer av familiegrupper av gaupe vinteren 1995-1996 har gitt grunnlag for å beregne bestanden av gaupe i Nord-Trøndelag til 20 familiegrupper og 121 gauper i januar før kvotejakten i 1996. Det tas sikte på å redusere gaupebestanden noe sammenlignet med bestanden i januar 1996.

I Nord-Trøndelag registreres det i dag år om annet bare enkeltdyr som streifdyr av ulv. Ulv som opererer som streifdyr i Nord-Trøndelag vil derfor måtte ha et meget strengt vern.

STIKKORD

Nord-Trøndelag
Forvaltningsplan, mål og virkemidler
Bjørn, jerv, gaupe, ulv, kjerneområde
Sau, rein, elg, rådyr, hjort
Bestand, Skader, Erstatning, Informasjon
Forebyggende tiltak mot skader
Samarbeidspartnere

Forord

Rovdyrregistreringer og skadedokumentasjon i regi av fylkesmannens miljøvernnavdeling har pågått siden 1986. Resultatene av dette arbeidet fram til 1990 er tidligere publisert i rapporter i miljøvernnavdelingens rapportserie.

Denne rapporten er utkast til forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag. Planen omfatter artene gaupe og ulv i tillegg til bjørn og jerv. Den gir en oversikt over nasjonale mål og føringer, avgrensingen av kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag, bestandssituasjonen for de store rovdyrene i Nord-Trøndelag og det er foretatt en beskrivelse av andre brukerinteresser, med særlig vekt på konfliktgrad og konfliktpotensial med bufe- og tamreinnæringen. Det er ellers i planen angitt operative mål for forvaltningen av de store rovdyr i Nord-Trøndelag og presentert prioriterte virkemidler for å nå målene. Planen har et tidsperspektiv på 10 år.

Forvaltningsplanen er omforent mellom fylkesmannens miljøvernnavdeling og fylkesmannens landbruksavdeling.

Ulike aspekt og ulike synspunkter i tilknytning til forvaltningsplanen er drøftet med Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag.

Representanter fra organisasjonene i Samarbeidsutvalget vil i forbindelse med høringen av forvaltningsplanen komme med sine kommentarer til planen. Det må derfor i den forbindelse presiseres at planen slik den foreligger, er forvaltningens vurdering av de mål og virkemidler som bør gjelde for forvaltningen av bjørn, jerv, gaupe og ulv i Nord-Trøndelag.

Rapporten er skrevet av Paul Harald Pedersen og Jens Thomas Sagør.

Steinkjer, juni 1996

Svein Karlsen
fylkesmiljøvernssjef

Torbjørn Skjerve
landbruksdirektør

Innhold	side
Sammendrag	6
1. Innledning	11
2. Nasjonale mål og føringer	11
3. Avgrensing av kjerneområdet	12
4. Bestandssituasjonen for rovdyr	14
4.1. Historikk og dagens bestandssituasjon for bjørn i Nord-Trøndelag	14
4.2. Historikk og dagens bestandssituasjon for jerv i Nord-Trøndelag	17
4.3. Historikk og dagens bestandssituasjon for gaupe i Nord-Trøndelag	18
4.4. Historikk og dagens bestandssituasjon for ulv i Nord-Trøndelag	20
5. Beskrivelse av andre brukerinteresser, med særlig vekt på konfliktgrad og konfliktpotensial med bufe- og tamreinnæring	21
5.1. Bufenæringen	21
5.2. Reindriftsnæringen	26
5.3. Jeger- og jaktinteressene	29
5.3.1. Elg	29
5.3.2. Rådyr	32
5.3.3. Hjort	34
5.4. Lokalsamfunn	35
6. Operative mål for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag	37
6.1. Bjørn	37
6.2. Jerv	37
6.3. Gaupe	38
6.4. Ulv	39
6.5. Tap av sau	39
6.6 Tap av rein	40
7. Prioriterte virkemidler for å nå målene	40
7.1. Skadedokumentasjon	40
7.1.1. Kontaktnett for rovdyrregistreringer og skadedokumentasjon	40
7.1.2. Konklusjon	41
7.2. Bestandsregistrering	42
7.2.1. Bestandsregistreringer basert på innkomne tilfeldige meldinger	42
7.2.2. Sporregistrering av jerv	42
7.2.3. Ynglehireregistrering hos jerv	43
7.2.4. Registrering av familiegrupper hos gaupe	44
7.2.5. Spesielle bjørneregistreringer og radiomerking av bjørn	44
7.2.6. Konklusjon	45

7.3. Erstatning	46
7.3.1. Skader på sau	46
7.3.2. Skader på tamrein	47
7.3.3. Konklusjon	49
7.4. Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og tamrein	49
7.4.1. Tiltak rettet mot sau	50
7.4.2. Tiltak rettet mot rein	50
7.4.3. Tiltak rettet mot rovdyr	51
7.4.4. Konklusjon	54
7.5. Samråd og samarbeid med berørte parter.	55
7.5.1. Konklusjon	57
7.6. Informasjon.	57
7.6.1. Konklusjon	57
 8. Litteratur	 58
 9. Vedlegg	 61

Sammendrag.

De fire store rovdyrartene bjørn, jerv, gaupe og ulv forvaltes i dag med bakgrunn i Stortingsmelding nr. 27 (Miljøverndepartementet 1991-1992) Rovviltmeldingen. Rovviltmeldingens hovedmålsetting er å sikre levedyktige bestander av de store rovdypene. Videre er det en målsetting å begrense de skader som forårsakes av store rovdyp mest mulig.

I brev av 8. september 1995 fra Direktoratet for naturforvaltning til blant andre Fylkesmannen i Nord-Trøndelag blir det bedt om at det utarbeides en forvaltningsplan for bjørn og jerv knyttet til kjerneområdet for disse artene i Nord-Trøndelag. Kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag ble opprettet av Miljøverndepartementet den 24. juni 1994. Forvaltningsplanen i Nord-Trøndelag omfatter gaupe og ulv i tillegg til bjørn og jerv. Dette er gjort fordi gaupa er svært sentral i arbeidet med de store rovdyp i Nord-Trøndelag. Forvaltningsplanen har et tidsperspektiv på 10 år.

Omkring 1850 var det en tetthet av bjørn opp mot 23 bjørner pr. 1.000 km². Dette er en langt høyere tetthet enn hva en finner i reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland/Herjedalen i dag. Både i Sverige og Norge opplevde man en sterk nedgang i bjørnepopulasjonene fram mot århundreskiftet, og bjørnen var så godt som utryddet i Nord-Trøndelag i 1905. Fra 1905 og fram til 1970-årene var det kun sporadiske observasjoner av bjørn i Nord-Trøndelag. I 1973 ble bjørn fredet i Norge. Fra og med 1991-1994 har bestandsanslaget for bjørn med aktivitet i Nord-Trøndelag økt fra 7 dyr til minimum 11 dyr, samt at det er observert bjørn i et økende antall kommuner. I perioden 1990-1995 er det årlig registrert binne med årsunger eller ettårsunger. Dette i størrelsesordenen en til to observasjoner årlig. Det foreligger imidlertid ingen dokumentasjon på at ungene er født i Nord-Trøndelag.

Jervebestanden var større i forrige århundrede og avtok i Nord-Trøndelag fram mot 1980. I 1982 ble jerven fredet i hele landet. Det har ikke vært noen store endringer i jervebestanden i Nord-Trøndelag i perioden 1987-1992. Bestanden i 1992 er anslått til 20 jerver. I de senere årene er det observert en liten økning i jerveaktivitet i den sørøstlig og vestlige delen av fylket.

Registreringer av familiegupper av gaupe vinteren 1995-1996 har gitt grunnlag for å beregne antallet familiegupper og antallet gauper i Nord-Trøndelag i januar før kvotejakten i 1996 til 20 familiegupper av gaupe og 121 gauper. Dette viser at vi i dag har en forholdsvis stor gaupebestand. Kvotejakt på gaupe ble innført fra 1994.

Ulvebestanden i Nord-Trøndelag ble kraftig redusert fra 1846 og fram til midten av 1870-årene. Etter århundreskiftet har ulven med få unntak vært borte fra Nord-Trøndersk natur. I Nord-Trøndelag registreres det i dag år om annet bare enkeltdyr som streifdyr av ulv. Ulven ble totalfredet i Norge fra 1971.

Sauehold er en typisk deltidproduksjon. Dette kommer av at produksjonen av sauekjøtt for en stor del foregår på bruk med relativt lite dyrka jord. I denne situasjonen inngår utmarksbeite som en vesentlig del av forgrunnlaget på de fleste bruk. Sauen kan gjøre et småbruk dobbelt så stort som disponibelt innmarksbeite tilsier ved omfattende utnyttelse av utmarksbeite. Fra

1990 og fram til i dag har antallet saueholdere økt i Nord-Trøndelag. Ved årsskiftet 1995/1996 var det registrert totalt 41.417 vinterfora sau og 759 sauebruk i Nord-Trøndelag. Innenfor kjerneområdet er det registrert 177 produsenter med til sammen 11.900 vinterfora sau. Dette betyr at 23% av saueprodusentene og 29% av antallet vinterfora sau i Nord-Trøndelag har tilhold innenfor kjerneområdet for bjørn og jerv. Verdal og Steinkjer er i dag de to største sauekommunene med henholdsvis 3.814 vinterfora sau og 3.614 vinterfora sau. I løpet av 1995 ble tre sauebruk i Holandsfjellet i Lierne, p.g.a gjentatte store tap av sau grunnet bjørn, omstilt til melkeproduksjon. Antallet vinterfora sau i Lierne som pr. i dag er omstilt til melkeproduksjon er totalt 577, dvs 15% av antallet vinterfora sau i Lierne før omstillingen til melkeproduksjon. Lierne kommune ville vært den største sauekommune i Nord-Trøndelag uten denne omstillingen.

I ett eller flere av årene 1993, 1994 og 1995 er det gitt erstatning til saueeierne for sau drept av rovvilt i 19 av fylkets 24 kommuner. I 1993 ble det totalt utbetalt kr. 2.460.000 i Nord-Trøndelag, i 1994 kr. 2.630.000 og i 1995 kr. 3.255.000. Lierne er den kommunen som er hardest rammet når det gjelder skader av rovvilt på sau, og det er bjørn som er den dominerende skadevolderen. I 1995 ble det i Lierne gitt erstatning for totalt 748 sau drept av rovvilt, hvorav 642 sau drept av bjørn.

Nord-Trøndelag reinbeiteområde er oppdelt i seks reinbeitedistrikt. Det totale antall rein i Nord-Trøndelag pr. 01.04.1996 er 12.353 fordelt på 38 driftsenheter. Dette er en nedgang på 1.026 rein i løpet av ett år. Det er tidligere beregnet at 13.500 rein vil være et optimalt reintall i fylket. Nedgangen siste år er ikke ønsket eller planlagt, men er heller et uttrykk for de store tap. Det er Østre Namdal reinbeitedistrikt som har flest rein (4.071 stk), mens Færen reinbeitedistrikt har færrest rein (1.387 stk.).

Den totale effekt av den skade jerv og gaupe påfører reindriftnæringen i enkelte reinbeitedistrikt i Nord-Trøndelag, har ført til et høyt konfliktnivå mellom reindrift og jerv/gaupe. Avstanden mellom antall rein savnet og antallet rein erstattet som drept av rovvilt er særdeles stor. I reindriftsåret 1994-95 ble det savnet 3.715 rein i Nord-Trøndelag og erstattet 657, dvs 18% av det antallet rein som var savnet. I reindriftsåret 1995-96 er det savnet 4.570 rein.

Både elg- og hjortebestanden i Nord-Trøndelag er rekordstor i dag. Med unntak av Otterøy i Namsos kommune forekommer hjorten i svært små bestander. I 1995 ble det i fylket som helhet felt bare 154 hjorter. Det er bare kommunene Steinkjer, Snåsa, Grong og Høylandet som har forekomster av hjort og som samtidig har areal innenfor kjerneområdet for bjørn og jerv. Beregninger av elgbestandens utvikling viser at elgbestanden er stabilisert i løpet av de siste 3-4 årene. Det felte antall elger i Nord-Trøndelag i 1995 (3.985 stk.) representerer 527.000 kg elgkjøtt. Til sammenligning høstes det årlig i Nord-Trøndelag 187.000 kg reinkjøtt og 844.000 kg sauekjøtt. Dette indikerer at det jaktbare viltet, som i dag årlig høstes i Nord-Trøndelag representerer en betydelig kjøttverdi sammenlignet med disse to næringene. I de kommuner, som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn og jerv, ble det i 1995 felt 2.169 elger. Det betyr at mer enn halvparten av det totalt antall felte elger i Nord-Trøndelag i 1995 ble felt i kjerneområdekommuner. Det er i Lierne det oftest observeres bjørn i Nord-Trøndelag i dag. Til tross for dette har elgbestanden og elgavskytningen økt betydelig også i denne kommunen etter 1970. I 1971 ble det felt 53 elger, mens i 1993 310 elger.

Vi kjenner i dag ikke til omfanget av bjørnepredasjonen på elg, men det synes som om bjørnepredasjonen på elgkalver ligger i størrelsesorden ca. 20%, og at bjørn fortrinnsvis tar den ene av elgkalvene i et tvillingsett. Dette er imidlertid registrert i et område med stor tetthet av bjørn. Den foreløpige konklusjonen er likevel at elgen kan være viktigere for bjørnens populasjonsdynamikk enn omvendt. Det er heller ikke grunn til å anta at en etablering av 10 reproduserende "norske" binner innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag innen år 2010 vil ha noen stor negativ betydning for elgbestanden i dette området. Med bakgrunn i dagens kunnskap om gaupepredasjon på hjortekalv, er det vanskelig å si noe om omfanget av slik predasjon. I hvilken grad gaupa i denne forbindelse vil være konkurrent til hjortejegerne er derfor vanskelig å besvare. Det kan imidlertid antas at store hannauger vil kunne påvirke en hjortebestand så mye lokalt i enkelte områder at hjortejegerne får en mindre hjortekvote å jakte på.

Rådyret er, slik som elgen etablert i samtlige kommuner i Nord-Trøndelag. I 1995 ble det felt 1.809 rådyr i Nord-Trøndelag. Dette er en nedgang sammenlignet med de fire årene før, men er likevel det sjuende største fellingsresultatet for rådyr etter 1971. Fram til 1995 har rådyrbestanden i Nord-Trøndelag vært rekordstor på 1990-tallet. I de kommuner som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn og jerv, ble det i 1995 felt 366 rådyr.

Med bakgrunn i den kunnskap som vi har om bestandsforholdene for gaupe i forhold til den aktuelle byttedyrsituasjon, må vi regne med at gaupa vil påvirke rådyrbestanden i Nord-Trøndelag. Dette vil føre til at rådyrbestanden i enkelte perioder og områder vil bli merkbart redusert. Omfanget av reduksjonen vil være avhengig av gaupebestandens størrelse i forhold til rådyrbestanden. Gaupa vil derfor være en reel konkurrent til jegerne.

Det er vanskelig å forutse hvilke konsekvenser rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag vil ha for de enkelte lokalsamfunn. Det er imidlertid grunn til å tro at rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er angitt, vil kunne få betydning for folks bruk av utmarka til generelt friluftsliv på forskjellige måter. Ferdsel i utmark hvor det er rovvilt, kan for enkelte gi utrygghet, men for andre ekstra spenning og utgangspunkt for mulighet til en sterkere naturopplevelse. Det bør være en utfordring å legge til rette for at dette elementet som et delgrunnlag for folks naturopplevelse blir tatt i bruk som en del av markedsføringen av de mest aktuelle områder i Nord-Trøndelag i turistmessig sammenheng.

Rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er angitt, vil være en faktor som har betydning for nedlegging/flytting av sauehold og reindrift, og derigjennom også kan få betydning for nærings- og samfunnsliv i områder med store rovdyr. Det er imidlertid svært sterke krefter som befolkningens egendynamikk og situasjonen på det nasjonale arbeidsmarkedet, samt den nasjonale distriktspolitikken som i grove trekk påvirker befolkningsmønsteret. Den generelle landbrukspolitikken vil i en slik sammenheng sannsynligvis bety mye for det framtidige befolkningsmønsteret.

Forvaltningen har ut fra overordnede mål og bestandssituasjon satt som målsetting at det i år 2010 skal være oppnådd 10 reproduserende "norske" binner innen kjerneområdet i Nord-Trøndelag. Med "norske" binner menes det binner som har størstedelen av sitt aktivitetsområde i Norge. Dette er et resultatmål for perioden 1996-2010.

Med bakgrunn i de overordnede målsettingene og dagens bestandssituasjon for jerv, er det svært viktig å sikre reproduksjon av jerv innenfor de deler av kjerneområdet som har geografisk lokalisering til Nord-Trøndelag, og at jervebestanden i dette området opprettholdes på minimum samme nivå som i dag.

Med utgangspunkt i de nasjonale målsettingene, bestandssituasjonen, reproduksjonen og skadenivået på sau og rein bør forvaltningen av gaupa i Nord-Trøndelag legges opp slik at gaupebestanden blir noe redusert sammenlignet med bestandsstørrelsen i 1996. Dette bør skje på en slik måte at jaktkvoten på gaupe, slik som i 1996, i sterk grad rettes mot de deler av Nord-Trøndelag hvor skadenivået på sau og rein er størst.

Ut fra overordnede mål og dagens svært glisne bestand av ulv i Skandinavia som helhet, vil det forvaltningsmessige prioriterte arbeidet i Nord-Trøndelag også bestå i å delta i arbeidet med å sikre at ulv kan etablere seg i Norge. Dette betyr at ulv som opererer som streifdyr i Nord-Trøndelag vil måtte ha et meget strengt vern.

Dersom det i et område, på besetningsnivå eller i et beiteområde, oppstår et totaltap som overstiger et nærmere definert nivå for søyer og lam, vil området bli definert som et "problemområde". En klargjøring av hva som menes med "et totaltap som overstiger et nærmere definert nivå" vil bli utredet og nærmere definert av fylkesmannen i samarbeid med saueneæringen innen utgangen av 1996. Med totaltap menes her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert eksempelvis rovvilt, sykdom hos søyer og lam, ulykker og eventuelle andre årsaker. Fra det øyeblikk et område, som kan omfatte en eller flere besetninger, blir definert som et "problemområde", vil det i det aktuelle området/besetningen(e) bli gjennomført en mer total bedriftsanalyse av forholdene knyttet til tapsårsakene. Dette for å kunne være i stand til å iverksette de mest effektive tiltakene for å redusere tapene. Innhold og oppfølging av en slik bedriftsanalyse vil bli nærmere avklart av fylkesmannen i samarbeid med saueneæringen innen utgangen av 1996.

Slik som for søyer og lam ovenfor skal også et reinbeitedistrikt/område/reinflokk defineres som et "problemområde" når totaltapet hos rein overstiger et nærmere definert nivå. En nærmere fastsetting av hva som skal forstås med "et totaltap som overstiger et nærmere angitt nivå" vil bli utredet og fastsatt av fylkesmannen i samarbeid med reindriftsnæringen innen utgangen av 1996. Med totaltap menes også her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert rovvilt, sykdom hos rein, ulykker og eventuelle andre tapsårsaker. Når et område blir definert som et "problemområde", vil det i reinbeitedistriktet/området/reinflokken bli gjennomført en total bedriftsanalyse av forhold som har betydning for tapene. Slik som ovenfor saueneæringen, vil innholdet og oppfølgingen av en slik bedriftsanalyse bli nærmere avklart av fylkesmannen i samarbeid med reindriftsnæringen i løpet av 1996. Målet er å kunne iverksette de riktige tiltakene for å kunne redusere tapene.

De prioriterte virkemidlene for å nå de nevnte målene for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag er økt satsing på:

- Bestandsregistrering av de store rovdyrene bjørn, jerv, gaupe og ulv med blant annet spesiell vekt på sporregistrering av bjørn og radiomerking av bjørn, sporregistrering av jerv, ynglehireregistrering av jerv og registrering av familiegrupper hos gaupe.
- Skadedokumentasjon ved hjeip av det etablerte rovviltkontaktnettet i Nord-Trøndelag.

- Forbedring av erstatningsbehandlingen for skader på sau forvoldt av rovvilt og endring av gjeldende erstatningsordning for skader på rein forvoldt av rovvilt.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot sau innenfor kjerneområdet for bjørn og jerv med særlig vekt på ekstraordinært tilsyn av sau, forsinket slipp av sau om våren, tidlig nedsanking av sau om høsten til blant annet inngjerdete innmarksområder og utmarksområder, omstilling til et mer konsentrert sauehold gjennom sommerperioden, bruk av halsklaver uten radiosender på lam mot gaupeskader i besetninger både innenfor og utenfor kjerneområdet, flytting av spesielt utsatte sauebesetninger ut av kjerneområdet eller til områder innenfor kjerneområdet som erfaringsmessig er mindre utsatt for rovviltskader.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot rein med spesiell vekt på intensiv gjeting av rein i kalvingsperioden og fram til 20. september, flytting av rein med bil fra sommerbeite til vinterbeite og tilbake for spesielt utsatte reinflokker, utprøving av halsklaver uten radiosender på rein mot gaupeskader og gjennomføring av veieprogram for reinsimlene.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og rein rettet mot rovviltet med særlig vekt på redusert terskel for felling av skadegjørende bjørn sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet, redusert terskel for felling av skadegjørende hannbjørn innenfor kjerneområdet, redusert terskel for felling av skadegjørende jerv sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet og en fastsettelse av gaupekvoten slik at en større del av kvoten blir felt i de deler av Nord-Trøndelag hvor skadene på sau og tamrein er størst.
- Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag med opprettholdelse av den sammensetning og det mandat som utvalget har i dag.
- Informasjonstiltak.

Det vises for øvrig til kapittel 7 for en mer detaljert beskrivelse av de virkemidler som det satses på å prioritere for å nå målene.

1. Innledning.

I brev av 8. februar 1995 fra Miljøverndepartementet (MD) til Direktoratet for naturforvaltning (DN) omtales arbeidet med forvaltningen av bjørn og jerv i kjerneområdene. MD mener at det bør være et siktemål at de forvaltningsplaner som fylkesmennene skal lage forslag til, følger et enhetlig opplegg. Blant de forhold som må tas opp i forvaltningsplanene er bruken av skadefelling som virkemiddel for å håndtere konflikter. MD viser i denne forbindelse til Rovviltmeldingen der nasjonal politikk på dette området er oppsummert (s 7): "I kjerneområdene vil det bli lagt vekt på å sikre artenes muligheter for reproduksjon (yngling) og overlevelse. Det vil likevel bli tillatt å felle enkeltdyr som gjør vesentlig skade på bufe og tamrein, forutsatt at rovviltbestandene ikke settes i fare." MD fremhever at aktuelle forvaltningstiltak i kjerneområdene vil fortsatt dreie seg om utstrakt bruk av skadeforebyggende tiltak, lisensjakt på jerv og i særlige tilfeller skadefelling av bjørn, i tillegg til omfattende bestandsregistrering og skadedokumentasjon. Et annet forhold som MD peker på i tilknytning til forvaltningen av kjerneområdene er opprettelsen av lokale, rådgivende utvalg med representanter for ulike parter som er berørt av rovviltforvaltningen. Det presiseres at utvalgene er ment å ha en rådgivende funksjon i forbindelse med utvelgelse og utforming av forebyggende tiltak, ved framtidig evaluering av kjerneområdegrensene og ved utformingen av forvaltningsstrategier for kjerneområdene. MD har tro på at det lokale, rådgivende utvalg kan bli en positiv bidragsyter i rovviltforvaltningen. MD finner det således naturlig at utkast til forvaltningsplan for kjerneområdet tas opp til drøfting i det rådgivende utvalg. I den forbindelse bør det tilstrebes å komme fram til et samstemt forslag som fylkesmannen kan fremme for DN.

I brev av 8. september 1995 fra DN til blant andre Fylkesmannen i Nord-Trøndelag omtales blant annet omfanget og avgrensningen av arbeidet med forvaltningsplanen, samarbeidet med berørte parter om forvaltningsplanen, dialog, kommunikasjon og lokal medvirkning som en del av forvaltningsstrategien. Vedlagt brevet fra DN er det oversendt en skisse til hva slags innhold en forvaltningsplan bør ha.

Forvaltningsplanen for Nord-Trøndelag omfatter gaupe og ulv i tillegg til bjørn og jerv. Dette er gjort fordi gaupa er svært sentral i arbeidet med de store rovdyr i Nord-Trøndelag, jf kapitlene 4.3, 6.3, 7.3 og 7.4.3.

Ulike aspekt og ulike synspunkter i tilknytning til forvaltningsplanen har vært drøftet med Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag i 4 møter i perioden 3. november 1995 til 12. juni 1996.

2. Nasjonale mål og føringer.

De fire store rovdyrartene bjørn, jerv, gaupe og ulv forvaltes i dag med bakgrunn i Stortingsmelding nr. 27 (Miljøverndepartementet 1991-1992), Rovviltmeldingen. Rovviltmeldingens hovedmålsetting er å sikre levedyktige bestander av de store rovdyrene. Videre er det en målsetting å begrense de skader som forårsakes av store rovdyr mest mulig. I Rovviltmeldingen understrekes det at det skal holdes fast ved de rammer for forvaltningen av de store rovdyrene som er gitt i viltloven og naturvernloven, samt ved tiltredelse av

internasjonale avtaler. En hovedintensjon i det norske lovverket på miljøvernsektoren og i internasjonale avtaler som Bernkonvensjonen, er å sikre samtlige arter som naturlig finnes i norsk natur. Dette understrekes også med hensyn til vern av genetiske ressurser, nærmere beskrevet i rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Miljøverndepartementet 1988-1989). I rapporten fra FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio De Janeiro (Miljøverndepartementet 1992-1993) understrekes også dette.

Ovennevnte føringer angående forvaltningen av de store rovdyr forutsettes koordinert med innholdet i ILO-konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

3. Avgrensing av kjerneområdet.

Stortinget har ved behandlingen av Rovviltmeldingen vedtatt at det overordnede mål for forvaltningen av bjørn, jerv ulv og gaupe å sikre langsiktig levedyktige bestander av disse artene i Norge. Gjennom behandlingen av Rovviltmeldingen har Stortinget videre vedtatt at hele eller deler av leveområdene til et utvalg av Norges samlede bestander av bjørn og jerv, skal forvaltes som kjerneområder.

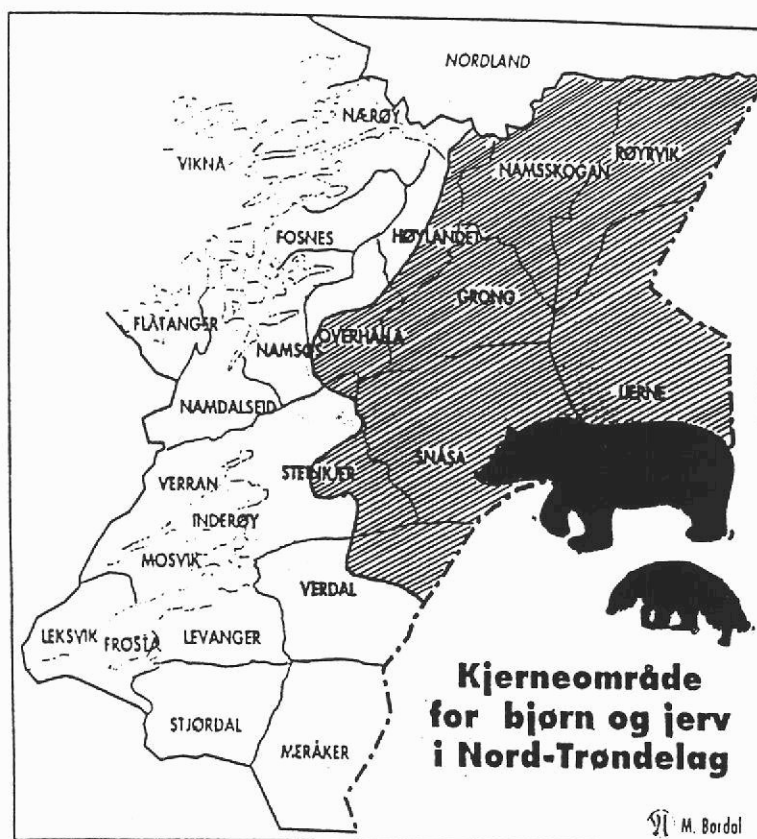
Kommunal- og miljøvernkomiteen viste i sin innstilling (Innst. S. nr. 182 1991-92) om Rovviltmeldingen til at "det under høringene er påpekt at definisjonen av kjerneområder kan tolkes svært vidt, og skaper stor usikkerhet. Det er behov for konkretisering og nærmere avgrensning". Komiteen uttaler videre:

"I departementets brev av 24. april d.å. er det presisert at det skal fastsettes administrative grenser for de områder som skal forvaltes som kjerneområder, og at Miljøverndepartementet/Direktoratet for naturforvaltning vil fastsette disse grensene, etter forutgående drøftinger med regionale miljøvern- og landbruksmyndigheter. Komiteen vil peke på at også lokale representanter bør få anledning til å uttale seg."

I forskrift fastsatt ved kgl. res. av 9. juli 1993, rundskriv nr. 3/1993 fra DN, om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe heter det, i § 2 om fullmakter, at DN kan gi nærmere bestemmelser og retningslinjer om forvaltningen, herunder om forvaltningen innenfor og utenfor administrative forvaltningsenheter for artene (Kjerneområder).

I brev av 30. april 1993 fra DN til Fylkesmannen i Nord-Trøndelag foreslo DN etablering og avgrensing av et kjerneområde for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen fikk i oppdrag å utrede samt fremme forslag til endelig avgrensing og konkretisering av retningslinjer for forvaltningen av bjørn og jerv innenfor det administrative kjerneområdet for disse artene i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen gjennomførte en omfattende prosess med møter og drøftelser med de berørte parter i Nord-Trøndelag. Det ble blant annet etablert et eget kontaktutvalg for gjennomføring av dette arbeidet. Etter at disse drøftelsene var gjennomført laget fylkesmannen et nytt forslag til avgrensing av det administrative kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag med tilhørende retningslinjer. Dette forslaget ble av fylkesmannen sendt på høring til samtlige berørte parter i Nord-Trøndelag. Etter at høringsrunden var gjennomført fremmet fylkesmannen den 24. januar 1994 sitt forslag til avgrensing av kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag med tilhørende retningslinjer for forvaltningen av kjerneområdet. Forslaget til retningslinjer for forvaltningen av bjørn og jerv innenfor det

administrative kjerneområdet for disse artene i Nord-Trøndelag og avgrensning av kjerneområdet i Nord-Trøndelag går fram av figur 3.1 og vedlegg 1. Fylkesmannens forslag ble sendt til DN.

Figur 3.1. Kjerneområde for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag.

I brev av 24. juni 1994 fra MD til blant andre Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ble det fastsatt administrative grenser for kjerneområder for bjørn og jerv i Norge, deriblant Nord-Trøndelag. I en pressemelding av samme dato om saken heter det blant annet:

"Miljøverndepartementet har i dag fastsatt administrative grenser for fem kjerneområder for bjørn og tre kjerneområder for jerv. Med dette er ett av hovedpunktene i St.meld nr. 27(1991-92) om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe (Rovviltmeldingen) fulgt opp.

Kjerneområdene tar utgangspunkt i områder der det allerede finnes rovdyr, dvs områder med faste bestander der reproduksjon kan påvises, samt områder der artene viser stor aktivitet, forekommer regelmessig og hvor yngling er sannsynlig.

Hensikten med kjerneområdene er å sikre de store rovdyra reproduksjons- og overlevelsesmuligheter for derigjennom å legge forholdene til rette for langsiktig levedyktige bestander. Terskelen for å få innvilget fellingstillatelse på skadegjørende individer av bjørn og jerv vil være høyere innenfor enn

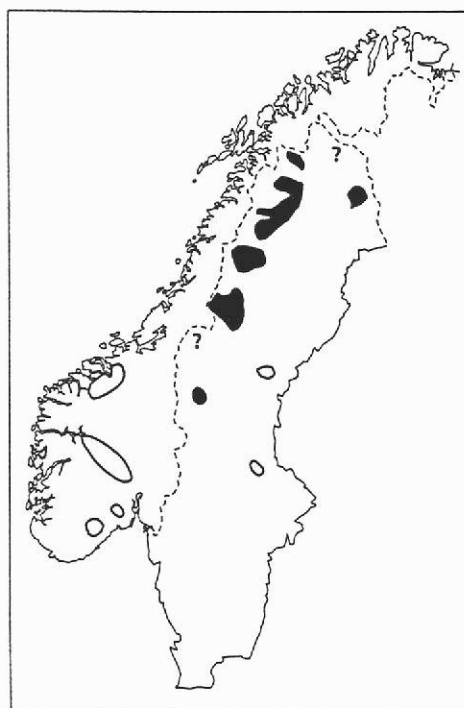
utenfor kjerneområdene. Samtidig vil kjerneområdene være prioriterte områder i forhold til målsettingen om et lavest mulig skadeomfang, dvs at innsatsen på skadeforebyggende tiltak, både administrativt og økonomisk i størst mulig grad vil bli konsentrert om kjerneområdene."

4. Bestandssituasjonen for rovdyr.

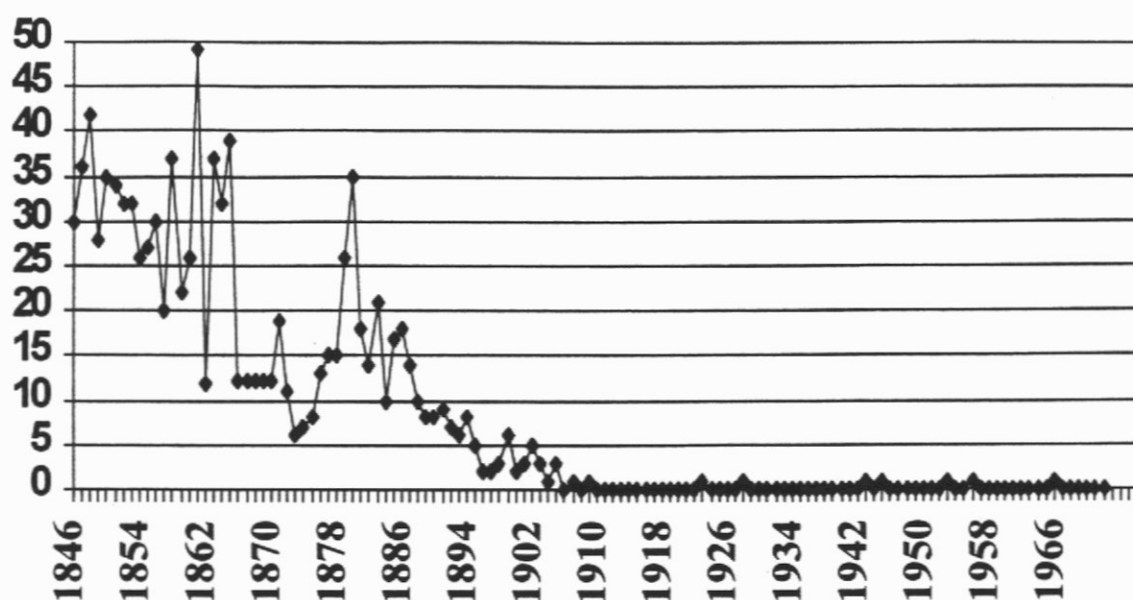
Det kan være vanskelig å beskrive bestandsstørrelsen og bestandsutviklingen hos bjørn, jerv, gaupe og ulv på en tilfredsstillende måte. I de oversikter som er beskrevet nedenfor i kapitlene 4.1, 4.2, 4.3 og 4.4 har sin bakgrunn i det beste som forskningen til enhver tid har presentert. I disse kapitlene er det derfor lagt vekt på å oppgi litteraturhenvisninger.

4.1 Historikk og dagens bestandssituasjon for bjørn i Nord-Trøndelag.

Bjørnen (*Ursus arctos*) var inntil forrige århundre utbredt over de fleste områder i Norge og Sverige, og sammenlignet med i dag var det store bjørnepopulasjoner i begge land. Nyere forskning anslår at antall bjørn i Norge og Sverige var henholdsvis 3100 og 1600-1700 rundt 1850. I Nord-Trøndelag var det på denne tid en tetthet av bjørn opp mot 23 bjørn/1000 km², noe som er langt høyere enn hva en finner i reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland/Herjedalen i dag. I begge land opplevde man imidlertid en sterk nedgang i bjørnepopulasjonene fram mot århundreskiftet, og bjørnen var så godt som utryddet i Nord-Trøndelag i 1905. I Sverige overlevde en liten restpopulasjon nær grensen til Nord-Trøndelag, jf figur 4.1. Nedgangen i bjørnepopulasjonen kan illustreres ved figur 4.2, som viser en stor reduksjon i antall fellingene av bjørn i Nord-Trøndelag fra midten av forrige århundre og fram mot århundreskiftet.

Figur 4.1. Utbredelsen av bjørn i Skandinavia i 1910-20. Bestandene vist i svart har overlevd til i dag. (Swenson m.fl. 1994)

Figur 4.2. Fellingsstatistikk for bjørn i Nord-Trøndelag i perioden 1846-1972.

Fra 1905 og fram til 70- årene var det kun sporadiske observasjoner av bjørn i Nord-Trøndelag. Til tross for at bjørnen ikke ble fredet før i 1973, ble det svært få bjørn felt innenfor fylkets grenser i perioden 1905-1972. Bjørnepopulasjonene som overlevde i Sverige har vokst kontinuerlig fra omkring 1940 og fram til i dag (Swenson m.fl. 1994). Utover 70- og 80-tallet økte antall observasjoner av bjørn i Norge, noe som var et resultat av at bjørn fra de voksende svenske populasjonene innvandret til Norge. Fellingsstatistikken viser også en økning for vårt fylke etter fredningen i 1973. Det er felt totalt 14 bjørner, 10 hannbjørner og 4 binner, i Nord-Trøndelag etter 1973, jf tabell 7.1.

Det har knyttet seg stor usikkerhet omkring bestandsanslag for bjørn i Nord-Trøndelag og i Norge som helhet. Siden 1965 og fram til i dag er det blitt foreslått en rekke ulike anslag for vår bjørnestamme. De siste offisielle anslagene skiller seg imidlertid mye fra de som man antok som riktige på 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet. Fra studier i perioden 1978-1982 ble antall bjørn i Norge anslått til minimum 57-230 individer, noe som senere (1983-1986) ble redusert til minimum 96-123 dyr. I 1994 antas det at det i gjennomsnitt kun oppholdte seg 20-25 bjørner i Norge. Våren 1996 er det beregnet at det var 26-55 bjørner i gjennomsnitt i Norge totalt. Det rette antallet antas å ligge noe nærmere det lave estimatet enn det høye. 18-34 av disse anslås å være i Norge utenom Finnmark (Swenson & Sandegren 1996). Hvorfor er bestandsestimatet for bjørn blitt redusert så mye? Hovedårsaken til dette er at metodene for utarbeidelse av bestandsanslag er endret. De tidligere anslagene var basert på observasjoner/meldinger av bjørn fra publikum, mens de nye anslagene er basert på radiomerking av enkeltindivider. Nyere forskningsresultater har vist at bjørnen kan forflytte seg over store områder på kort tid (Björvall m. fl. 1990, Wabakken m. fl. 1992). En bjørn som forflytter seg over store områder kan observeres flere ulike steder i løpet av en relativt kort tidsperiode, og følgelig bli registrert som flere bjørner. Bestandsanslag på bakgrunn av observasjoner kan på denne måten bli for store.

Fylkesmannens bestandsanslag for bjørn i Nord-Trøndelag baserer seg på den kunnskap som til enhver tid foreligger, og benyttet de metoder som til enhver tid er tilgjengelig. På grunn av ovennevnte diskusjon om metoder for bestandsanslag har også Fylkesmannens anslag endret seg i perioden 1986-1994, jf tabell 4.1.

Tabell 4.1 Oversikt over estimert største minimum av antall bjørn og antall kommuner med godtatte eller uoppklarte meldinger av bjørn i perioden 1986-1994.

	Bestandsanslag	Kommuner m/ observasjoner
1986	28-38	15
1987	21-28	11
1988	15	12
1989	10	8
1990	8	8
1991	7	2
1992	-	6
1993	12	10
1994	11	10

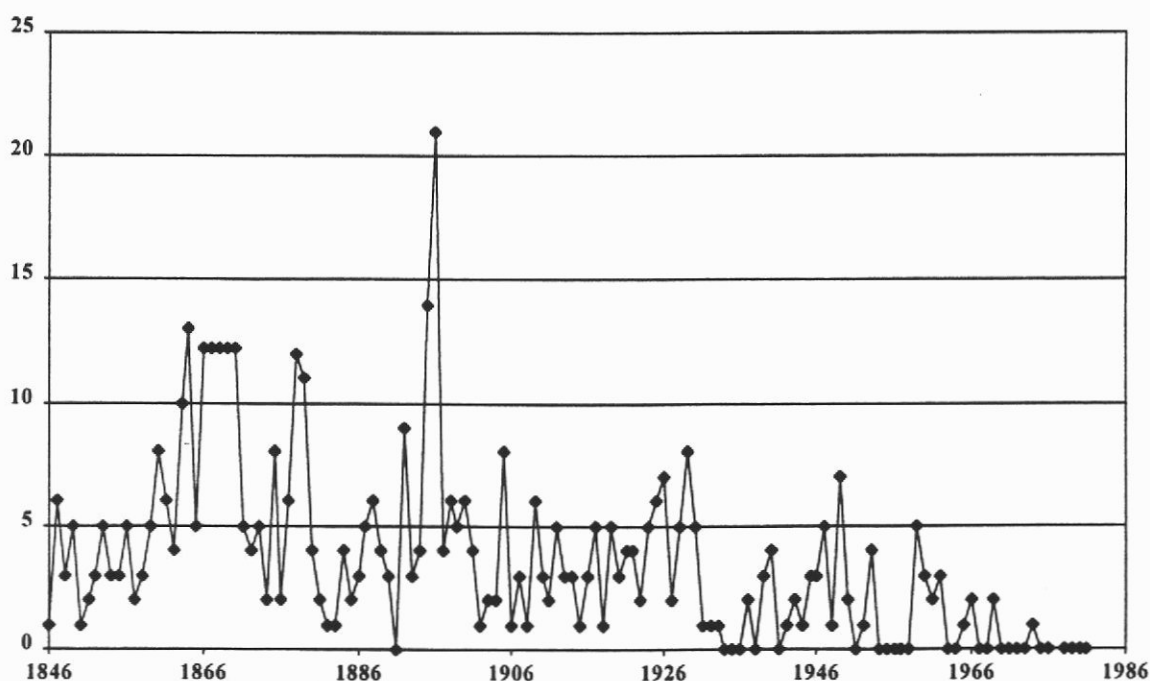
Kunnskap om bjørnens vandringskapasitet (Bjårvall m. fl. 1990) påvirket bestandsanslagene fra og med anslagene for 1988 og 1989, og i en revurdering av anslagene for 1986 og 1987 (Knutsen & Pedersen 1990). Fram mot 1991 ble bestandsestimatet redusert. Den nye kunnskapen førte til 1) en gradvis strengere vurdering av meldinger om bjørn (spesielt fra områder lengre fra riksgrensen), og 2) strengere kriterier for summeringen av godkjente bjørnemeldinger. Det siste fordi en bjørn kan gi flere observasjoner i et større område over en kort tidsperiode. Fra og med 1991-1994 har bestandsestimatet økt fra minimum 7 dyr til minimum 11 dyr, samt at det er observert bjørn i et økende antall kommuner, jf tabell 4.1. Sannsynligvis har dette sammenheng med økt utvandring av bjørn fra den voksende svenske bjørnepopulasjonen i Jämtland/Herjedalen (Swenson m. fl. 1994). Til tross for en økende bjørnestamme i midtre deler av Skandinavia, har vi pr. i dag ingen levedyktig bestand av bjørn i Nord-Trøndelag. I perioden 1990-1995 har fylkesmannens miljøvernnavdeling i Nord-Trøndelag årlig dokumentert registreringer av binne med årsunger eller ettårsunger. Dette i størrelsesorden en til to observasjoner årlig. Det foreligger imidlertid ingen dokumentasjon på at ungene er født i Nord-Trøndelag. Alle de dokumenterte tilfellene ligger i en avstand mindre enn 10 km fra svenskegrensen. Allerede i 1986 registrerte fylkesmannens miljøvernnavdeling imidlertid binne med unger i Nord-Trøndelag (Knutsen & Pedersen 1987). Dette skjedde i Sørli i Lierne kommune.

De siste års bestandsanslag fra Fylkesmannen stemmer godt overens med nyere forskningsresultat. Swenson m. fl. (1994) estimerte den midt-skandinaviske bestanden til 318 individer i 1993, hvorav 6 individer i gjennomsnitt oppholdt seg på norsk side av grensen. Videre antar Swenson m. fl. (1994) at bjørner i Norge oppholder seg i Sverige i 50% eller mer av tiden. Et grovt anslag tilsier da at totalt antall bjørn som har hatt aktivitet i Nord-Trøndelag er omkring 12 dyr, noe som stemmer med Fylkesmannens estimat basert på sporobservasjoner på våren. Tettheten av bjørn øker drastisk fra ytterkanten av reproduksjonsområdet for bjørn og inn mot sentrum. Det er beregnet at tettheten fordobles for hver andre mil (Swenson pers

medd). At hele 96% av binnene som er felt i Sverige er felt innenfor de områder som er regnet som reproduksjonsområder for bjørn, understreker dette bildet. Lierne kommune er den eneste kommunen i Nord-Trøndelag som i dag ligger helt inntil reproduksjonsområdets ytterkant, også kalt "binnefronten". Med en forventet fortsatt økning i antall bjørn i Sverige, vil binnefronten bevege seg vestover og over riksgrensa i årene framover. Dette gjør at vi kan forvente oss en økning av antall bjørn i Nord-Trøndelag, noe som er i overensstemmelse med de nasjonale målsetninger.

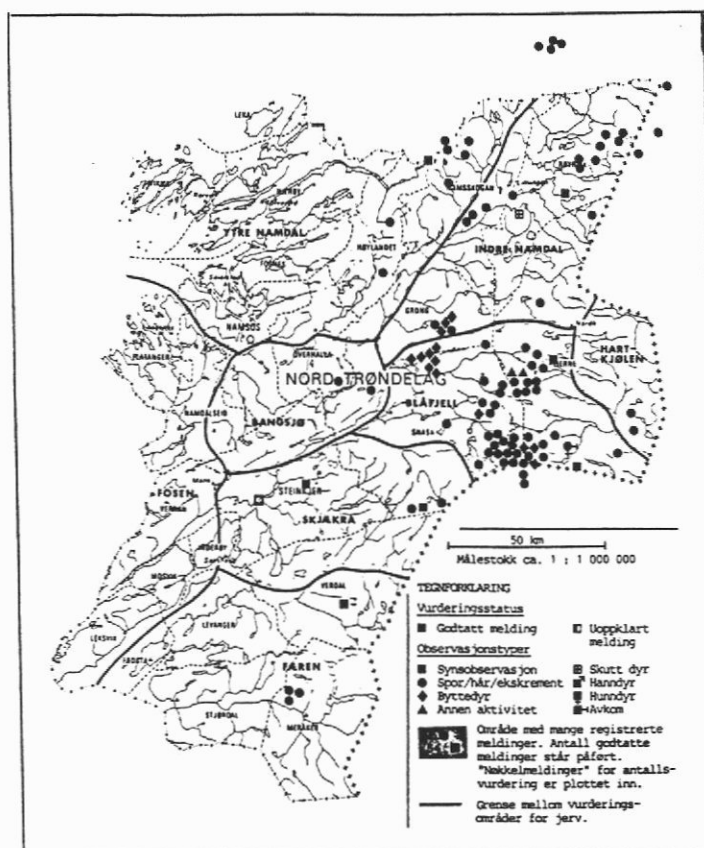
4.2 Historikk og dagens bestandssituasjon for jerv i Nord-Trøndelag.

Hovedutbredelsen av jerv (*Gulo gulo*) i Norge er i dag i fjellområder i nordlige deler av landet, men det er også mindre bestander i fjellområdene i Sør-Norge. Utbredelsen av jerv står i sammenheng med utbredelsen av villrein og tamrein (Pullianen 1968, 1988, Myhre & Myrberget 1975). Fellingsstatistikken for jerv i Norge og Sverige viser en nedgang fra midten av forrige århundre og fram til i dag. Et lignende bilde er gjeldende for Nord-Trøndelag, jf figur 4.3. Ut fra disse statistikkene kan en konkludere med at jervebestanden var større i forrige århundre, og avtok fram mot 1970 (Landa & Skogland 1995). Som følge av nedgangen i jervebestanden ble den fredet i Sør-Norge i 1973, mens den i resten av landet ble fredet i yngletida. I 1982 ble den fredet i hele landet. Det er gode indikasjoner på at bestandene av jerv har økt etter fredningen (Heggberget & Myrberget 1980, Ahlén 1981).

Figur 4.3. Fellingsstatistikk for jerv i Nord-Trøndelag i perioden 1846-1981.

Forekomster av jerv i Nord-Trøndelag står i forbindelse både med jervebestander både i Nordland og Sverige. I de senere årene er det observert en liten økning i jerveaktivitet sørøst i fylket, jf figur 4.4. Sannsynligvis er dette jerv som vandrer inn fra bestanden som finnes i området fra Femunden til Sylene. Fylkesmannens bestandsestimater fra 1987-1992 indikerer at det ikke har vært noen store endringer i antall jerv i fylket i denne perioden, jf tabell 4.2.

Figur 4.4. Jervemeldinger og observasjonstyper i Nord-Trøndelag i 1987, (Knutsen & Pedersen 1987).

Utbredelsen synes likevel noe endret i det den vestlige utbredelsen (Grong, Overhalla, Steinkjer og Snåsa) er redusert, mens det som nevnt er observert økende aktivitet i sørøst. Etter 1992 synes det som om aktiviteten av jerv i den vestre del av fylket har økt igjen. I 1996 ble en ny sporingsaksjon prioritert i fylkesmannens regi. Denne måtte imidlertid avlyses grunnet mangel på tilfredsstillende sporingsforhold.

Tabell 4.2. Oversikt over største minimums bestandsanslag for jerv i Nord-Trøndelag i perioden 1987-1992.

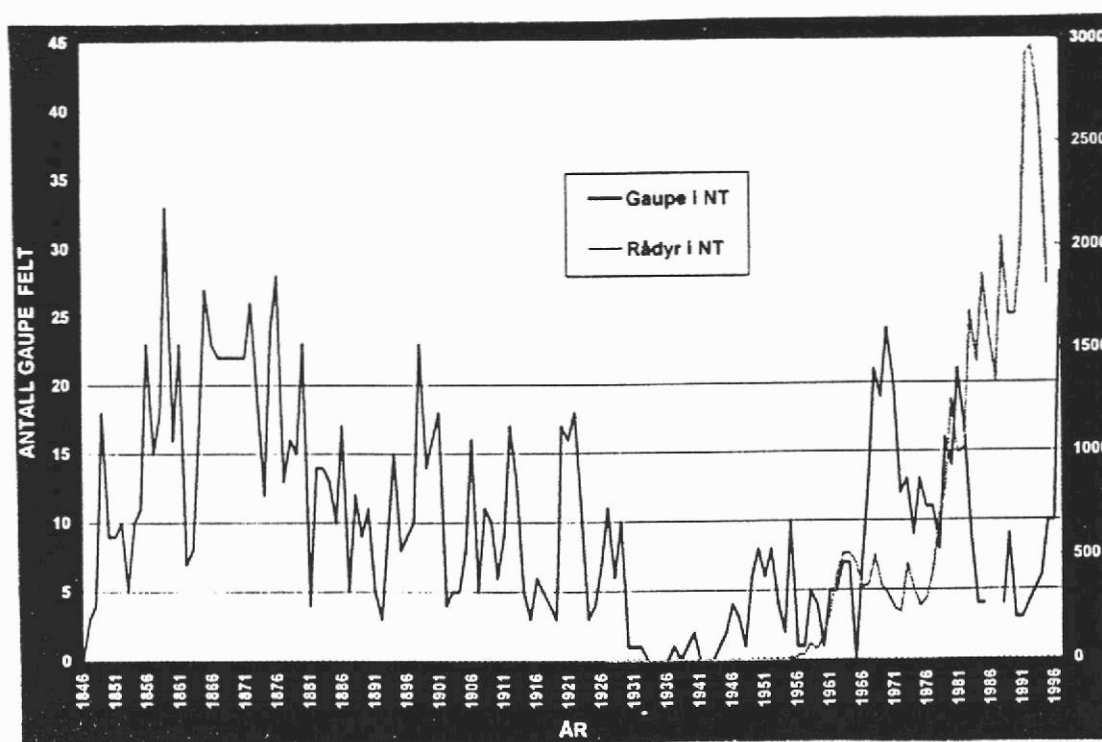
År	Bestandsanslag
1987	21-28
1988	-
1989	15
1990	14
1991	-
1992	20

4.3. Historikk og dagens bestandssituasjon for gaupe i Nord-Trøndelag.

Dersom vi benytter fellingsstatistikken for gaupe (*Lynx lynx*) fra 1846 og fram til i dag, som grunnlag for bestandsutviklingen for gaupe i Nord-Trøndelag, ser vi at det har vært en nedgang i bestanden fra midten av det forrige århundre og fram til begynnelsen av 1930-årene, jf figur 4.5. I perioden 1932-1942 ble det totalt registrert felt bare 4 gauper. Fra midten av 1940-årene og fram til midten av 1960-årene, ble det aldri noe år felt mer enn 10 gauper. Dette indikerer at gaupebestanden i perioden fra begynnelsen av 1930-årene og fram til

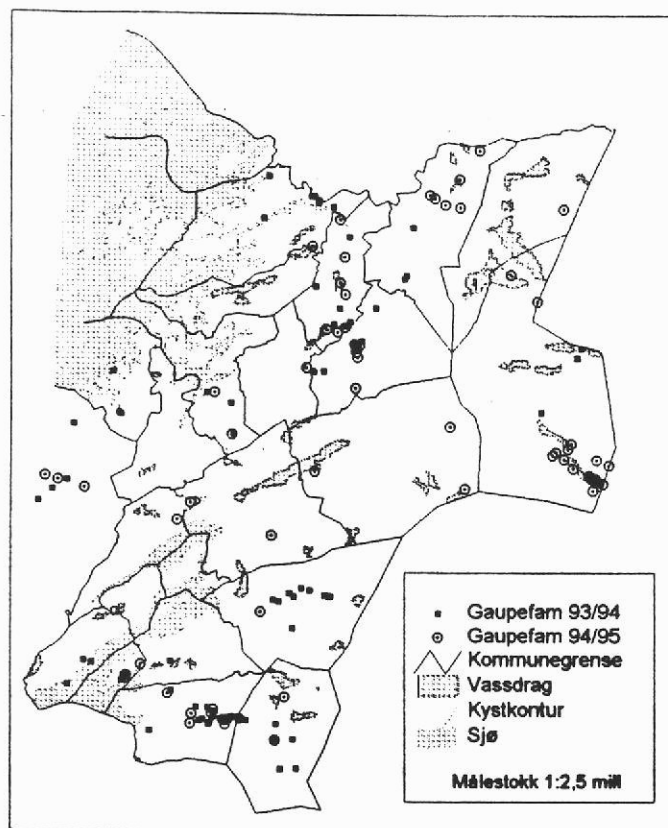
midten av 1960-årene var på et svært lavt nivå i Nord-Trøndelag. Fra slutten av 1960-årene og fram til midten av 1980-årene økte bestanden igjen, men uten at bestandsnivået fra midten av forrige århundre ble nådd. Fra midten av 1980-årene og fram til midten av 1990-årene synes det som om gaupebestanden i Nord-Trøndelag igjen er på et svært lavt nivå. Bakgrunnen for at det synes riktig å benytte fellingsstatistikken som grunnlag for vurdering av gaupebestanden utvikling fram til 1993, er at det har vært fri jakt på gaupe i Nord-Trøndelag i hele perioden fra 1846 og fram til 1993.

Fra 1994 ble det innført kvotejakt på gaupe, dvs at det ble innført begrensning av hvor mange gauper som kunne felles årlig i Nord-Trøndelag. I 1995 og 1996 ble i tillegg den fastsatte jaktkvoten på gaupe knyttet til en regioninndeling av Nord-Trøndelag. Fra 1996 ble det dessuten satt et tak på hvor mange ett år og eldre hunngauper som maksimalt kunne felles. Fra det år kvotejakten ble innført, er fellingsstatistikk som grunnlag for bestandsvurdering mindre egnet.

Figur 4.5. Fellingsstatistikk for gaupe i Nord-Trøndelag i perioden 1946-1996, og rådyr i Nord-Trøndelag i perioden 1932-1995.

Fra vinteren 1993-1994 ble det gjennomført registrering av familiegupper av gaupe i Nord-Trøndelag. Dette ble også gjort vintrene 1994-1995 og 1995-1996. Det samme ble planlagt gjennomført mer konsentrert i tid i januar 1996, men måtte da avlyses p.g.a av mangel på gode nok sporingsforhold. Registreringene vinteren 1995-1996 har gitt grunnlag for å beregne antallet familiegupper og antallet gauper i Nord-Trøndelag i januar før jakten i 1996 til 20 familiegupper av gaupe og 121 gauper, (Kvam 1996). Dette viser at vi i dag har en forholdsvis stor gaupebestand i Nord-Trøndelag. I figur 4.5 er også fellingsstatistikken for rådyr lagt inn. Denne indikerer at vi i første halvdel av 1990-årene har en rekordstor bestand av rådyr i Nord-Trøndelag. Det vises til kapittel 5.3.2. rådyr og kapittel 6.3. gaupe, for vurdering av hva rådyr betyr som byttedyr for gaupe.

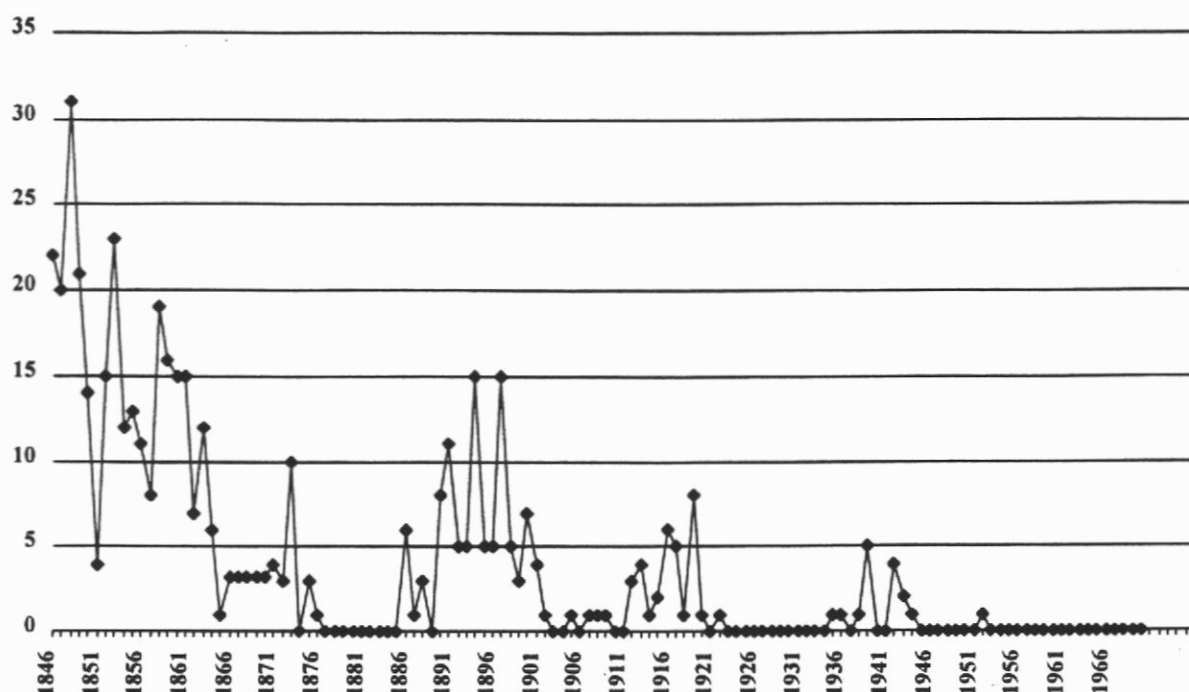
Figur 4.6. Godtatte og antatt sikre meldinger om gaupefamilier i Nord-Trøndelag i 1993/94 og 1994/95.

4.4. Historikk og dagens bestandssituasjon for ulv i Nord-Trøndelag.

Ulven (*Canis lupus*) ble totalfredet i Norge fra 1971. Ved å benytte fellingsstatistikken for ulv fra 1846 og fram til 1970 som grunnlag for en vurdering av utviklingen i ulvebestanden i Nord-Trøndelag, ser vi at bestanden er blitt kraftig redusert i perioden fra 1846 og fram til midten av 1870-årene, jf figur 4.7 I 1848 er det registrert felt 31 ulver, noe som er det høyeste fellingstallet for ulv i Nord-Trøndelag noe enkeltår i hele perioden 1846-1970. I en periode på ca. 15 år, fra midten av 1880-årene og fram til århundreskiftet økte bestanden av ulv igjen. Både i 1894 og 1897 ble det felt 15 ulver i Nord-Trøndelag. Etter århundreskiftet har ulven med få unntak stort sett vært borte fra Nord-Trøndersk natur. Perioder med ulv på et lavt tetthetsnivå fra starten av dette århundre og fram til i dag, er en 10-årsperiode fra 1910 til 1920 og en 10-årsperiode fra midten av 1930-tallet og fram til den 2. verdenskrigs slutt. Den siste registrerte felte ulv i Nord-Trøndelag ble felt i 1952.

I Nord-Trøndelag registreres det i dag år om annet bare enkeltdyr som streifdyr av ulv. Disse streifdyrene har sannsynligvis sitt utgangspunkt i den eneste reproduserende ulveflokk i Norge på Finnskogen i Åsnes og Grue kommuner i Hedmark, eller fra de tre ynglegrupper som samtlige har tilhold i den sørlige delen av Sverige. En av disse ynglegruppene har tilhold sørvest for Østersund.

Etter at det første ulveparet på norsk side etablerte seg på Finnskogen i 1982-83, har antallet der de fleste år vært mindre enn 10 dyr. Det er imidlertid registrert en svak bestandsvekst i de tre atskilte områdene på svensk side i løpet av 1990-årene.

Figur 4.7. Fellingsstatistikk for ulv i Nord-Trøndelag 1846-1970.

5. Beskrivelse av andre brukerinteresser, med særlig vekt på konfliktgrad og konfliktpotensial med bufe- og tamreinnæring.

5.1 Bufenæringen

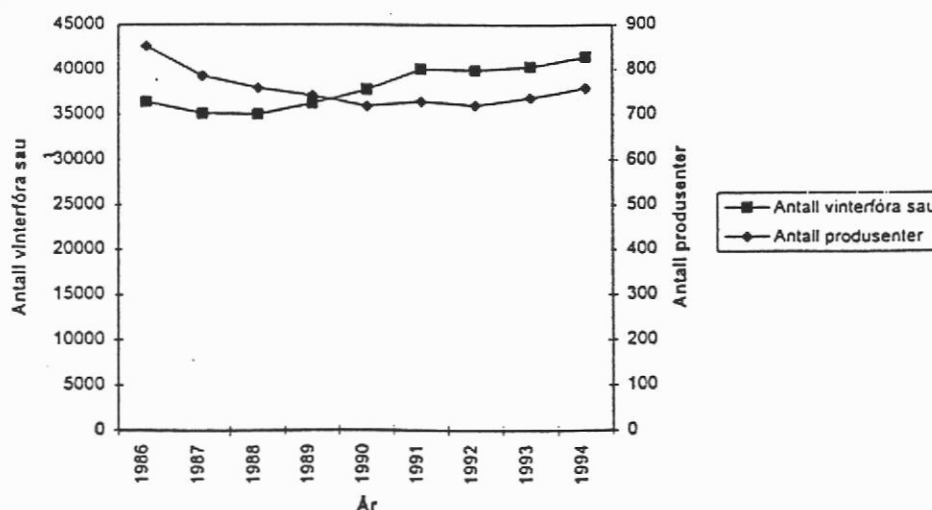
Landbruksnæringen slik den i dag framstår i store trekk, er i vesentlig grad et resultat av den politikkutforming som skjedde på 70-tallet og som munnet ut i St. meld. nr. 14 (1976-77) Om landbrukspolitikken. Meldingen innledet en periode med omfattende offentlig engasjement og innsats rettet mot landbruket og landbruksproduksjonen. Med sterk betoning av inntekts- og levekår i landbruket, distriktsutvikling og ressursforvaltning ble det gjennomført en sterk oppbygging av landbrukets samlede produksjonspotensiale. Et resultat av denne politikken var at produktive arealer i distriktene (grovfôr- og utmarksarealer) ble gitt lønnsomme rammebetingelser og dermed dannet grunnlag for utvikling av et sterkt husdyrhold i mange distrikter. Saueholdet i flere av de områder som i dag opplever store konflikter i forhold til rovviltforvaltningen utviklet sin produksjon i denne perioden og med tildels sterk offentlig medvirkning i den utbygging som skjedde.

Også etter Stortingets behandling av St.prp.nr. 8 (1992-93) Landbruk i utvikling skal det legges til grunn en aktiv utnyttning av landbrukets produksjonsgrunnlag i alle deler av landet. Den sterkere satsing på ny næringsutvikling som ble vedtatt ved behandlingen av proposisjonen, forutsettes blant annet forankret i et aktivt landbruk i distriktene. Ikke minst gjelder dette i forhold til den spesielle satsing som skal gjøres på reiseliv.

Det forutsettes at det også i områder med rovviltkonflikt skal være mulig å drive jordbruksdrift på en ressursmessig og landbruksforsvarlig måte. Nivået i kjøttproduksjonen på sau på landsbasis ønskes opprettholdt og i utstrakt grad basert på utmarksbeite.

Konflikten mellom rovdyr og bufenæring er i hovedsak i forbindelse med utmarksbeite. Utmarksbeite inngår i forgrunnlaget for både sau, geit og storfe. Andelen utmarksbeite er imidlertid forskjellig for ulike husdyrslag samtidig som omfanget av ulike husdyrslag varierer. Saueholdet er den produksjon med størst andel utmarksbeite. Dette gjelder både i antall forenheter totalt og i forenheter pr. kg produsert kjøtt. Sauen henter mellom 1/3 og 1/2 av årsforet fra utmarka. Utmarksbeite har videre en viss betydning for oppdrett og kjøttproduksjon på storfe. Utmarksbeite inngikk tidligere i langt større grad som en del av forgrunnlaget for ungdyroppdrett enn det som er situasjonen i dag. At dette har relativt liten betydning i dag skyldes i stor grad arbeidsmessige forhold samt at forgrunnlaget er tilstrekkelig på de fleste bruk med kombinert melk og kjøttproduksjon. Spesialisert kjøttproduksjon på egne kjøttferaser har relativt lite omfang her i fylket. Pr. 31.07.1995 var det 353 bruk med til sammen 1.696 ammekyr. Dette utgjør ca. 85 årsverk. Selvrekrutterende kjøttproduksjon forventes imidlertid å få økende betydning i tiden framover. Tilgang på gode beiteområder er en forutsetning for å kunne oppnå økonomi i selvrekrutterende kjøttproduksjon. Ikke kultivert utmarksbeite blir i denne sammenheng for ekstensivt til et tilstrekkelig foropptak for de fleste kjøttferasene. Utmarksbeite har av den grunn fått liten betydning i selvrekrutterende kjøttproduksjon. I ordinær melkeproduksjon blir utmarksbeite i de fleste tilfeller for ekstensivt til å ha noen vesentlig betydning. Utmarksbeite har derimot større betydning i melkeproduksjon på geit og i geiteholdet for øvrig. Geitehold har imidlertid relativt liten betydning i Nord-Trøndersk landbruk. Det drives geitmelkproduksjon på i alt 31 bruk i fylket. Disse har til sammen 1.366 melkegeiter (pr. 31.12.1990). Omfanget samt produksjonsopplegg gjør at geiteholdet i liten grad har hatt problemer med rovdyr.

Ut fra konfliktgrad og konfliktpotensiale bør saueholdet av bufenæringene, vies størst oppmerksomhet. Sauehold er en typisk deltidsproduksjon. Dette kommer av at produksjonen av sauekjøtt for en stor del foregår på bruk med relativt lite dyrka jord. I denne situasjonen inngår utmarksbeite som en vesentlig del av forgrunnlaget på de fleste bruk. Sauen kan gjøre et småbruk dobbelt så stort som disponibelt innmarksareal tilsier ved omfattende utnyttelse av utmarksbeite.

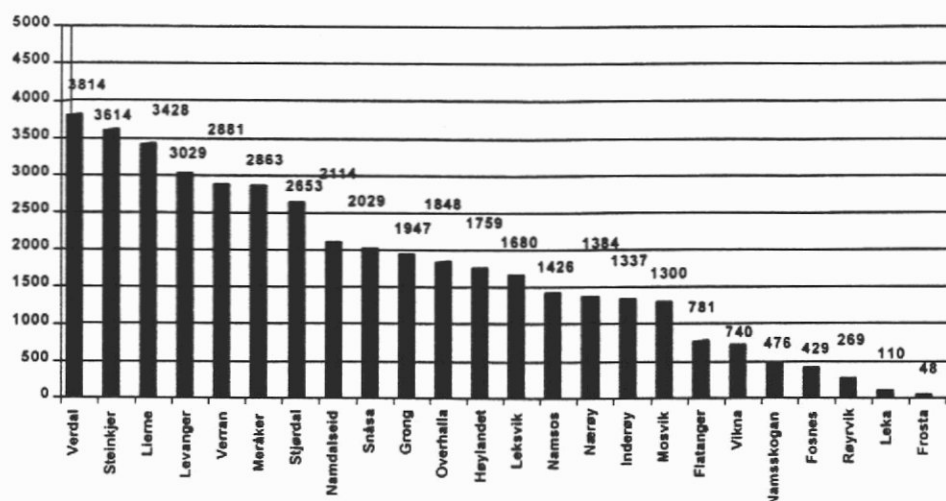

Figur 5.1. Antall vinterføra sau og antall produsenter i Nord-Trøndelag.

Ut fra søknad om produksjonstillegg pr. 31.12.1994 drives det med sau på ca. 14% av alle gårdsbruk i Nord-Trøndelag. Figur 5.1 viser utviklingen i saueholdet i Nord-Trøndelag de senere år.

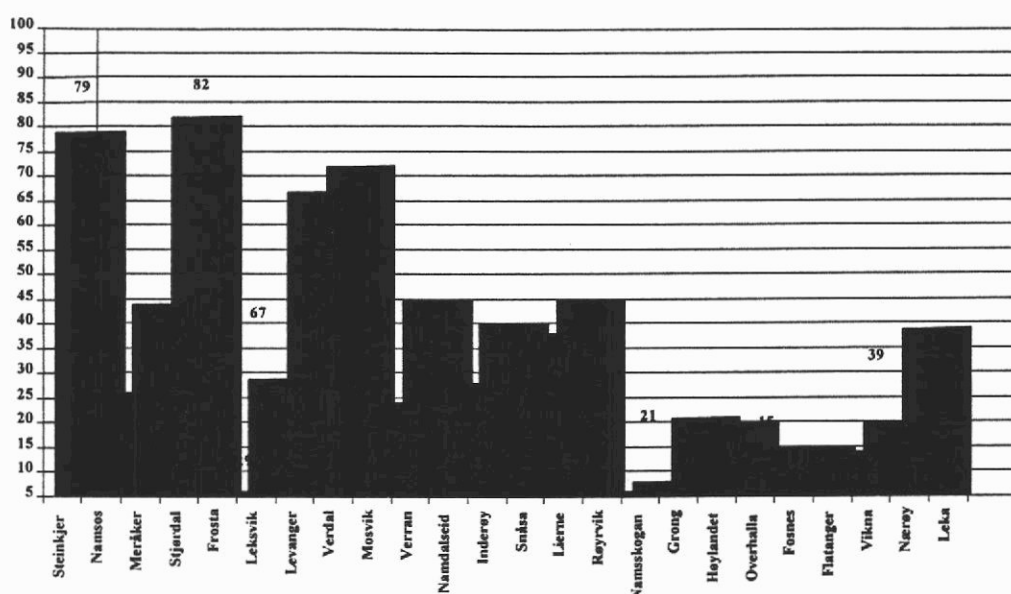
Figuren viser en reduksjon i antall saueholdere i fylket fra 1986 til 1990. Fra 1990 og fram til i dag har imidlertid antallet saueholdere økt noe. Antallet i 1994 er imidlertid lavere enn på midten av 80-tallet. Antallet vinterfora sau har imidlertid økt i samme periode. Økningen har vært sterkest fra 1990 og fram til i dag. Pr. 31.12. 1995 var det registrert totalt 41.417 vinterfora sau og 759 sauebruk i Nord-Trøndelag. Innenfor kjerneområdet det registrert 177 produsenter med til sammen 11.900 vinterfora sau. Dette betyr at 23% av saueprodusentene og 29% av antallet vinterfora sau i Nord-Trøndelag har tilhold innenfor kjerneområdet for bjørn og jerv.

Økningen i antall produsenter og i antall vinterfora sau har trolig flere årsaker. Økningen i antall produsenter de senere år må sees i sammenheng med avgangen i melkeproduksjon. Siden 1986 har det vært en avgang på 362 melkeprodusenter i Nord-Trøndelag. I mange tilfeller er dette gårdsbruk uten andre muligheter enn grovfôrproduksjon og med relativt gode driftsbygninger. I en slik situasjon vil sauehold være ett av få alternativ for fortsatt å kunne utnytte ressursene på driftsenheten. En annen forklaringsfaktor for økt antall saueholdere de senere år er omstillingen i kornproduksjon. Fra før marginale kornarealer nord i fylket er med reduserte priser blitt ulønnsomme med tanke på fortsatt kornproduksjon. Produksjon av grovfôr framstår i denne situasjonen som det eneste alternativet. Sauehold er, som en relativt ekstensiv produksjon, et alternativ til kornproduksjon. Disse forholdene tilsier at det har vært en tilgang på nye saueholdere i hele perioden fra 1986. Det har imidlertid vært en ikke ubetydelig avgang i samme perioden slik at det totale antallet har variert. Utviklingen innen både korn- og melkeproduksjon tilsier at sauehold for mange vil være et alternativ ved driftsomlegging de kommende år. Økningen i antallet vinterfora sau skyldes i hovedsak strukturtilpasning hos hver enkelt saueholder. På lik linje med andre jordbruksproduksjoner er saueholdet stilt overfor krav om økt effektivitet og reduserte kostnader. For den enkelte saueholder vil en av flere tilpasninger være å øke buskapen for på den måten å redusere enhetskostnadene. Denne utviklingen vil etter all sannsynlighet fortsette.

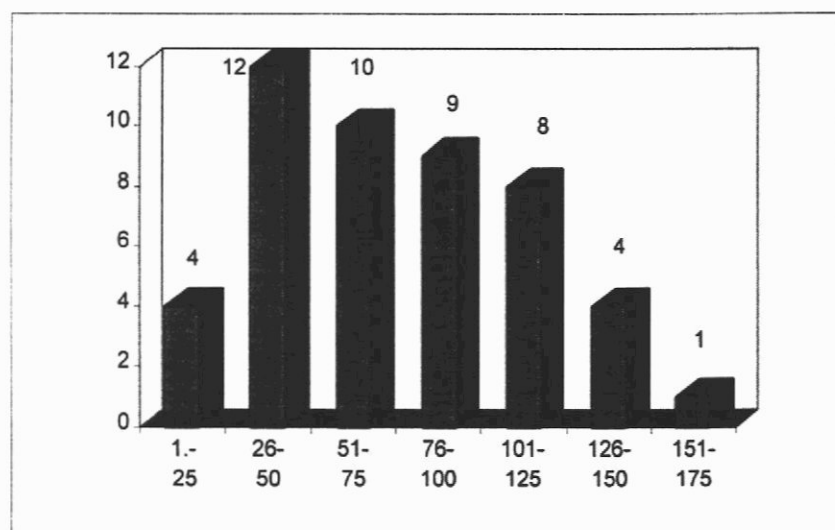

Figur 5.2. Antall vinterfora sau i kommunene i Nord-Trøndelag.

Verdal (3.814 vinterfora sau) og Steinkjer (3.614 vinterfora sau) er de to største sauekommuner i Nord-Trøndelag pr. 31.12.1995, mens Lierne kommune (3.428 vinterfora sau) er tredje størst, jf figur 5.2. Strukturen i saueholdet er forskjellig fra kommune til kommune. Stjørdal (82 saueholdere), Steinkjer (79 saueholdere) og Verdal (72 saueholdere) er de kommuner i Nord-Trøndelag som har flest saueprodusenter pr 31.12.1995. I Lierne kommune var det på samme tidspunkt 45 saueprodusenter, jf figur 5.3.

Figur 5.3. Antall saueprodusenter i de enkelte kommuner i Nord-Trøndelag pr. 31.12.1995.

Figur 5.4. Sauebrukene i Lierne kommune gruppert i antall vinterfora sau pr 31.12.1995

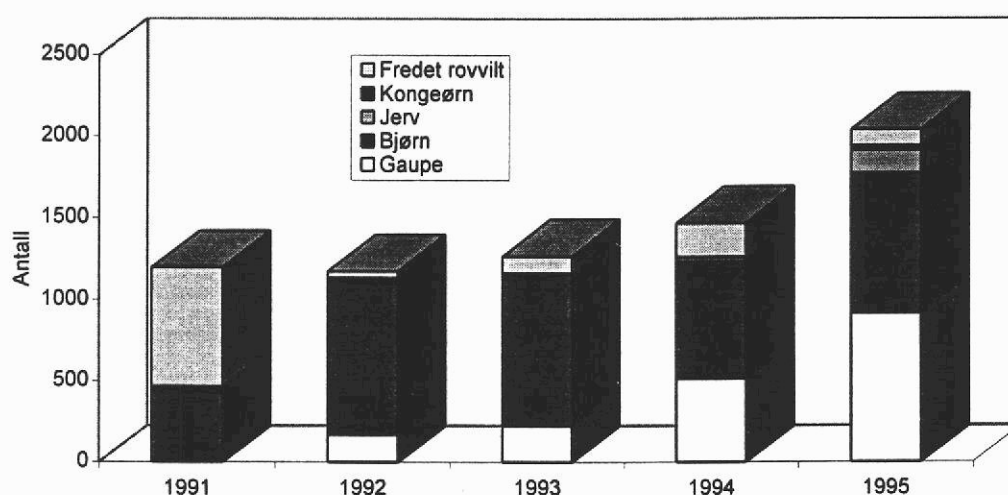
Totalt 16 (33%) av de totalt 48 sauebrukene i Lierne kommune består av bruk med 50 eller færre vinterfora sau, mens 22 sauebruk har 76 eller flere vinterfora sau, jf figur 5.4.

Erstatningsutbetalingene for sau drept av fredet rovvilt har økt betydelig i perioden 1993 til 1995. Dette har særlig skjedd ved at erstatningene grunnet gaupeskader har økt kraftig, fra

168 sau erstattet i 1992 til 918 sau erstattet i 1995. I samme periode har erstatningene for sau drept av bjørn vært noenlunde stabile, 935 sau erstattet i 1992, 933 i 1993, 723 i 1994 og 856 i 1995, jf figur 5.5. Antallet sau erstattet som drept av rovvilt sammenlignet med totaltapet av sau har i 1991 vært 49%, 1992 44%, 1993 52%, 1994 44% og 1995 49%. Dette betyr at det gjennomsnittlig for perioden 1991-1995 er erstattet som drept av rovvilt 48% av det totale tapet av sau uansett dødsårsak blant søkere om erstatning.

I løpet av 1995 ble tre sauebruk i Holandsfjellet i Lierne kommune, p.g.a store gjentatte tap av sau grunnet bjørn, omstilt til melkeproduksjon. Dette representerte totalt 465 vinterfora sau pr 31.12.1994. Dette betyr at Lierne kommune (3.893 vinterfora sau) ville vært den største sauekommunen i Nord-Trøndelag uten denne omstillingen. I 1996 er enda ett sauebruk i Lierne omstilt til melkeproduksjon (112 vinterfora sau). Dette betyr at antallet vinterfora sau i Lierne som pr i dag er omstilt til melkeproduksjon er totalt 577, dvs 15% av antallet vinterfora sau i Lierne før omstillingen til melkeproduksjon.

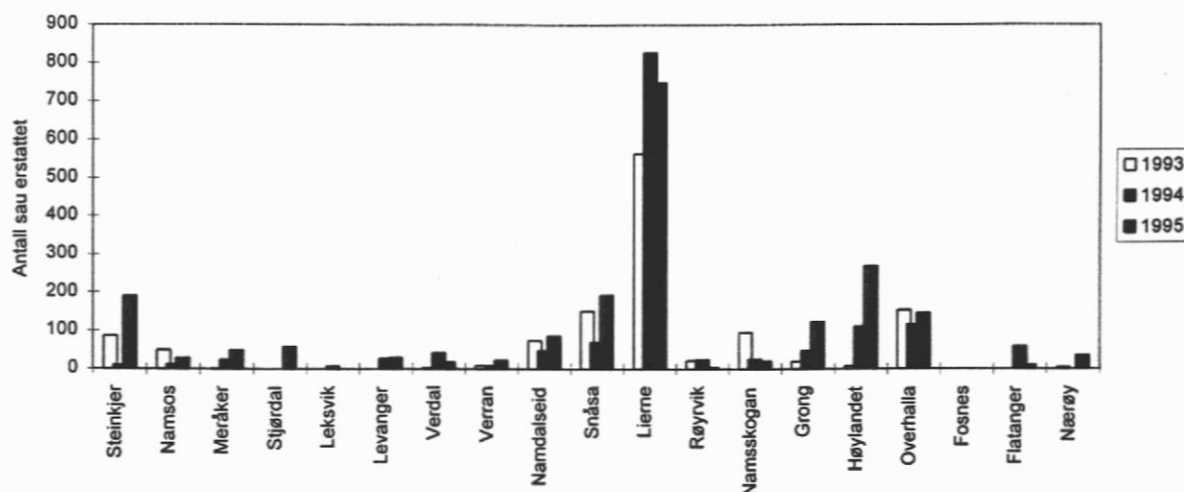
I ett eller flere av årene 1993, 1994 og 1995 er det gitt erstatning til saueiere for sau drept av rovvilt i 19 av fylkets 24 kommuner. I 1993 ble det totalt utbetalt kr. 2.460.000 i Nord-Trøndelag, i 1994 kr. 2.630.000 og i 1995 kr. 3.255.000.

Figur 5.5. Antall sau erstattet som drept av rovvilt i perioden 1991-1995 i Nord-Trøndelag fordelt på rovviltart og år.

Lierne er den kommunen som er hardest rammet når det gjelder skader av rovvilt på sau og det er bjørn som er den dominerende skadevolderen. I 1995 ble det i Lierne gitt erstatning for totalt 748 sau drept av rovvilt, hvorav 642 sau drept av bjørn. Mens det i 1994 ble gitt erstatning for totalt 826 sau drept av rovvilt i Lierne, hvorav 573 ble erstattet som drept av bjørn, jf figur 5.6. I de øvrige kommunene i Nord-Trøndelag er skadene forvoldt av rovvilt på sau vesentlig lavere enn i Lierne. Samtidig varierer skadene i disse kommunene i størrelse mye mer mellom de enkelte år.

Utviklingen i saueholdet i Nord-Trøndelag vil i stor grad bestemmes av de landbrukspolitiske rammebetingelsene. Dagens utvikling med økende buskapsgjennomsnitt vil fortsette. Mest avgjørende for det totale antall sau i fylket vil trolig være forholdet mellom avgang og tilgang på bruk med sau.

Figur 5.6. Antall sau erstattet i Nord-Trøndelag i perioden 1993-1995 fordelt på kommuner og år.

5.2 Reindriftsnæringen.

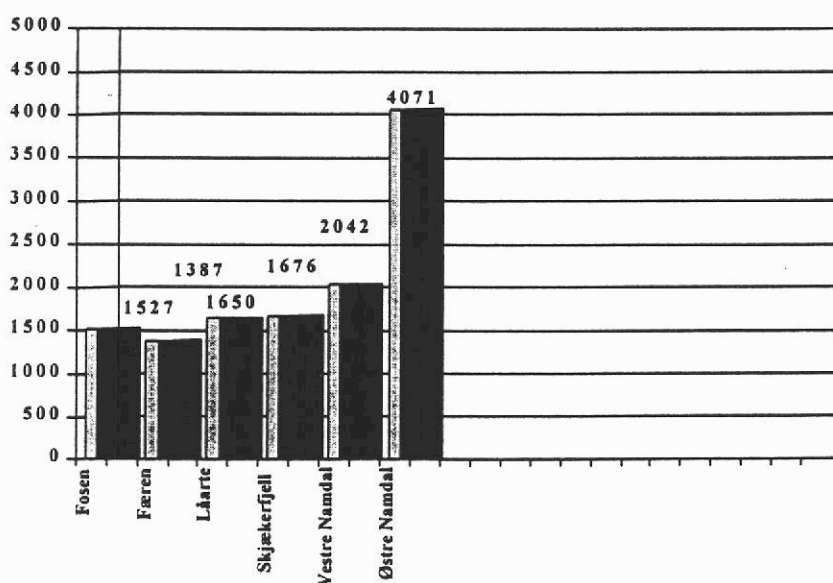
Reindriften i Norge er forvaltningsmessig organisert i reinbeiteområder som er inndelt i reinbeitedistrikt. Det finnes totalt seks reinbeiteområder i Norge. Ett av disse områder er i Nord-Trøndelag. Nord-Trøndelag reinbeiteområde er oppdelt i seks reinbeitedistrikt, jf figur 5.7.

Det totale antall rein i Nord-Trøndelag pr. 01.04.1996 er 12.353 fordelt på 38 driftsenheter. Dette er en nedgang på 1.026 rein i løpet av ett år. Det er tidligere beregnet at 13.500 rein vil være et optimalt reintall i fylket. Nedgangen siste år er ikke ønsket eller planlagt, men er heller et uttrykk for de store tap. Faktum er at dagens situasjon fordrer et høyere reintall enn tidligere. Dette fordi flokken skal bære et økende tap i tillegg til nødvendig inntekt fra slakting. En nedgang i reintallet er derfor et resultat av at mange har måttet slakte av produksjonsdyrene for å oppnå et tilstrekkelig slaktekvantum. Det er Østre Namdal reinbeitedistrikt som har flest rein (4.071 stk.), mens Færen reinbeitedistrikt har færrest rein (1.387 stk.), jf figur 5.8.

Reindrift er en beitenæring som fullstendig er avhengig av utmarksbeite. Når rammebetingelsene er at det skal være både rein og rovdyr vil konflikten mellom rovdyr og rein være av permanent art, selv om konfliktgraden vil variere både mellom årstider og områder. Tradisjonelt har konfliktgraden vært størst i forhold til jerv, noe som først og fremst skyldes at denne arten synes å være avhengig av rein i sitt kosthold. I ytterste konsekvens kan en derfor si at for å oppnå målsettingen om en levedyktig jervebestand, må det opprettholdes en levedyktig reindrift. Det er i denne forbindelse verdt å merke seg at jerven ikke er etablert utenfor områder med rein. I de senere år er det registrert en vesentlig økning i antallet gauper i Nord-Trøndelag. Dette har ført til at sumeffekten av den skade jerv og gaupe påfører reindriftsnæringen i enkelte reinbeitedistrikt har nådd et uakseptabelt konfliktnivå mellom

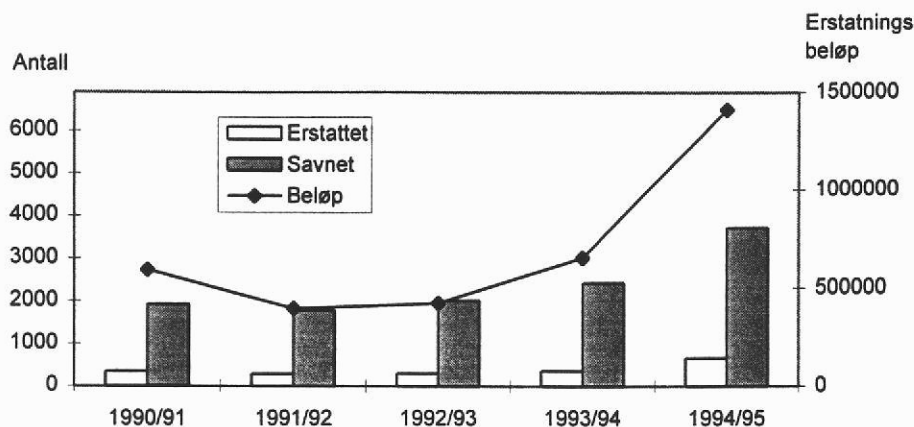

Figur 5.7. Nord-Trøndelag reinbeiteområde med de seks reinbeitedistriktene.

Figur 5.8. Antall rein i Nord-Trøndelag reinbeiteområde fordelt på de seks distriktene.

reindrift og jerv/gaue. I reindriftsårene 1992/93 til 1994/95 har antallet rein som er savnet økt kraftig. Samtidig har antallet rein som er erstattet som drept av rovdyr blitt økt betydelig. Til tross for dette er avstanden mellom antallet rein savnet og antallet rein erstattet som drept av rovdyr særdeles stor. I reindriftsåret 1994-95 ble det savnet 3.715 rein i Nord-Trøndelag og erstattet 657, dvs 18% av det antallet rein som var savnet, jf figur 5.9. I reindriftsåret 1995-96 er det savnet 4.570 rein. Det kan også nevnes at konflikten mellom bjørn og rein synes å være økende. Dette i en periode om våren like etter at bjørn kommer ut av hiet.

Figur 5.9. Antall rein savnet og erstattet som drept av rovdyr i reindriftsårene 1990/91-1994/95, og utvikling i erstatningsutbetaling i samme periode.

Ettersom rein finner alt sitt beite i utmark, er den mer sårbar overfor predasjon enn andre domestiserte beitedyr. I de fleste av årets måneder er rein det eneste domestiserte beitedyr som er tilgjengelig for rovdyr.

Reindriftnæringen kjennetegnes ved at det finnes små muligheter til alternativ sysselsetting. Den kulturelle kostnaden ved å gå ut av næringen er dessuten så stor at dette blir oppfattet som siste utvei. Et økende rovdyrpress krever økt arbeidsinnsats for å begrense eller dokumentere tapene best mulig. Reineierne er dessuten bosatt i områder med et svakt næringsgrunnlag. Dette betyr at en i stor grad er avskåret fra å kompensere et inntektsbortfall med annen inntekt. Virkemidlene over reindriftsavtalen tar heller ikke hensyn til at reineierne i Nord-Trøndelag driver sin næring i konkurranse med rovviltet.

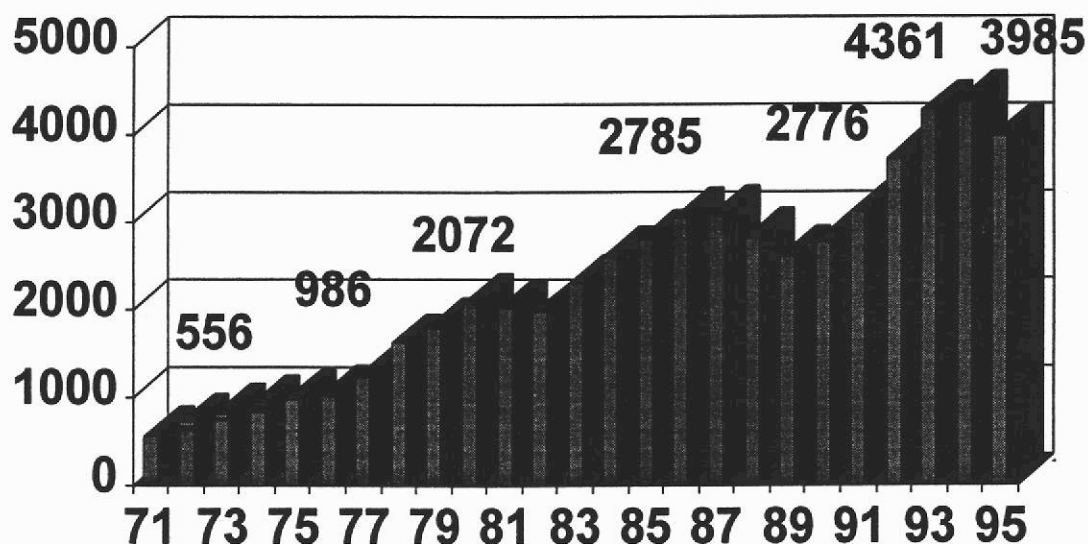
Konfliktgraden mellom rovvilt og rein er svært høy i de fleste reinbeitedistrikt i Nord-Trøndelag. En mangelfull erstatningsordning for rovdrydrept rein har forsterket denne situasjonen. For flere reineiere er den økonomiske situasjonen så vanskelig, at kun økonomiske strakstiltak synes å kunne virke avhjelpende. Et redusert reintall betyr i tillegg et redusert beregningsgrunnlag for rovvilterstatninger. Dette forsterker ytterligere den vanskelige situasjonen for reindriftnæringen i Nord-Trøndelag.

Konfliktpotensialet er på denne bakgrunn vanskelig å forutse. Erfaringene tilsier at vi pr i dag i liten grad har operative tapsforebyggende tiltak å sette inn. Det er derfor en reel fare for at enkelte utøvere føler seg presset til selv å redusere antallet rovvilt. Det bør derfor viktig at tiltak blir satt inn for å redusere konflikten mellom rovdyr og reindrift.

5.3 Jeger- og jaktinteressene.

5.3.1 Elg

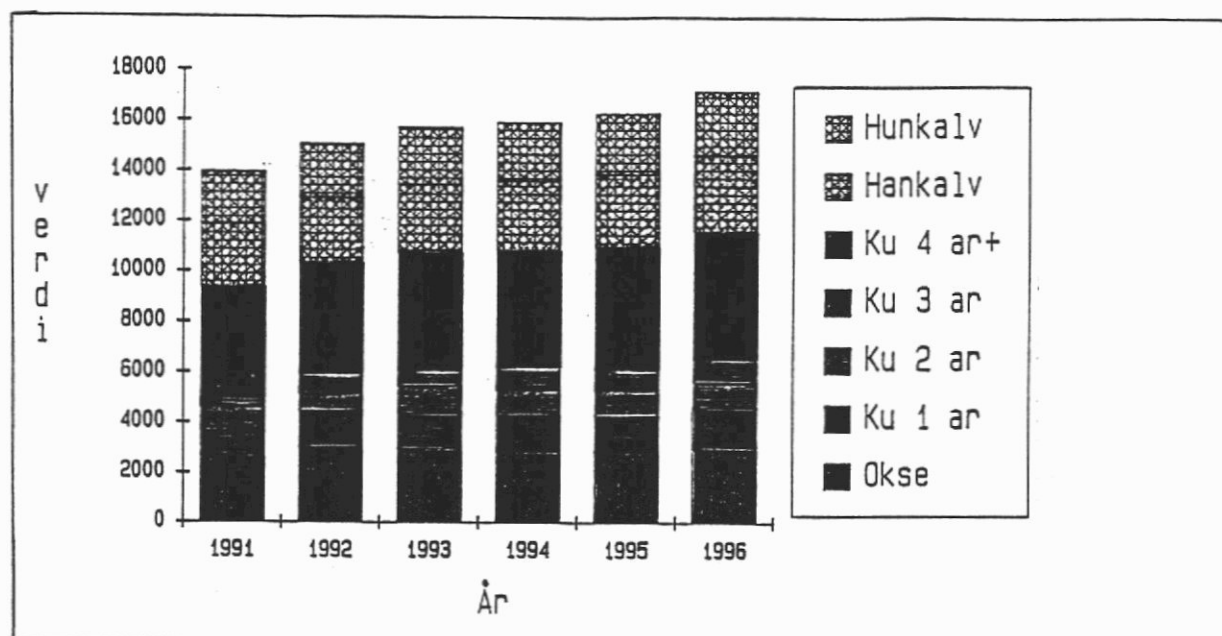
Elgen er etablert i samtlige kommuner i Nord-Trøndelag, og den forekommer i dag i slike bestander at det er åpnet adgang til elgjakt i samtlige kommuner. I 1995 ble det felt 3.985 elger i fylket og det er det tredje største fellingstallet for Nord-Trøndelag etter 1889, da en ordning med offisiell fellingsstatistikk for elg i Norge ble etablert. Dette er åtte ganger så mange elger felt som i 1971(556), dobbelt så mange som i 1980 (2.072) og 376 færre enn i 1994, jf figur 5.10. Nord-Trøndelag er i dag (1995) det fylket i landet hvor det felles nest mest elg. Hedmark er landets største elgfylke med 4.958 elger felt i 1995.

Figur 5.10. Antall felte elger pr år i Nord-Trøndelag i perioden 1971-1995.

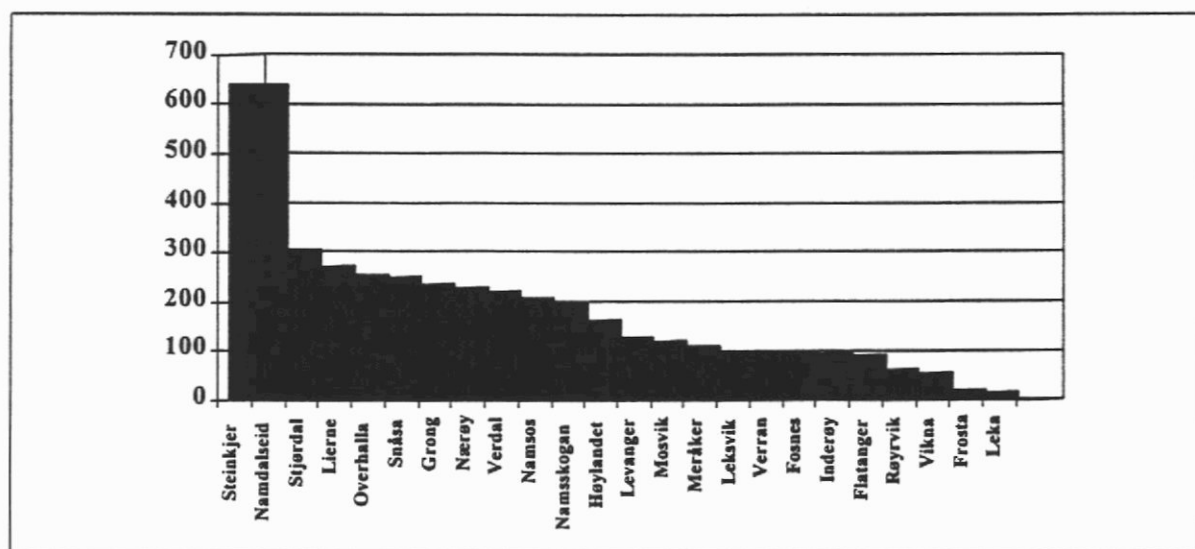
Hovedårsaken til at elgbestanden har nådd det høye nivå den har i dag i Nord-Trøndelag er at de høyproduktive eldre elgkyrner (2 1/2 år og eldre) i liten grad er felt under jakten, og at den årlige beskatningen i betydelig grad er lagt på kalver og 1 1/2 åringer. Beregninger av elgbestandens utvikling som er utført av fylkesmannens miljøvernnavdeling (Prognoseberegner gjort ved hjelp av dataprogrammet CERSIM) viser at elgbestanden i Nord-Trøndelag er stabilisert i løpet av de 3-4 siste årene, jf figur 5.11.

Det felte antallet elger i Nord-Trøndelag i 1995 representerer 527.000 kg elgkjøtt. Til sammenligning høstes det årlig i Nord-Trøndelag 187.000 kg reinkjøtt og 844.000 kg sauekjøtt. Dette indikerer at det jaktbare viltet som i dag årlig høstes i Nord-Trøndelag representerer en betydelig kjøttverdi sammenlignet med disse to næringene. Det anslås at ca 7.000 jegere deltok i elgjakten i fylket i 1995.

Figur 5.11. Bestandsutviklingen hos elg i Nord-Trøndelag perioden 1991-1996. Høstbestand før jakt. Beregninger gjort av fylkesmannens miljøvernavdeling ved hjelp av dataprogrammet CERSIM.

I Steinkjer kommune ble det felt 639 elger i 1995. Dette er det meste som er felt av elg i noen kommune i Nord-Trøndelag i 1995. Steinkjer ble samtidig landets nest største elgkommune dette året. Namdalseid (307), Stjørdal (271), Lierne (256), Overhalla (251), Snåsa (237), Grong (229) og Nærøy (221) fulgte på plassene etter Steinkjer i Nord-Trøndelag. Færrest elger ble felt i kommunene Frosta (14) og Leka (3), jf figur 5.12. I de kommuner, som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn og jerv, ble det i 1995 felt 2.169 elger. Det betyr at mer enn halvparten av det totalt antall felte elger i Nord-Trøndelag i 1995 ble felt i kjerneområdekommuner.

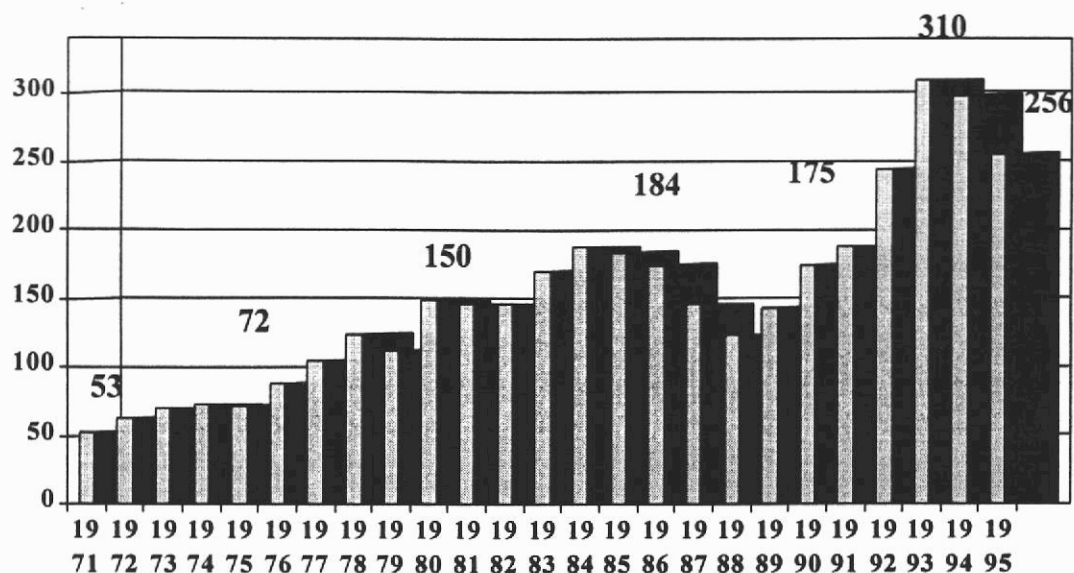
Figur 5.12. Antall elger felt i Nord-Trøndelag i 1995 fordelt på kommuner.

Av ovennevnte går det fram at vi har en rekordstor elgbestand i Nord-Trøndelag i dag. Vi antar at dødeligheten, utenom lovlig jakt, i elgbestanden i Nord-Trøndelag utgjør 10-15% av den totale dødeligheten. I 1994 ble det felt 4.361 elger. I jaktåret 1993-1994 ble det registrert en irregulær avgang (død elg utenom jakt) lik 415 elger. De fleste av disse elgene ble drept av bil (123) eller tog (128), dvs 60%. De øvrige ble felt ulovlig, felt som skadedyr eller døde p.g.a. ulykker, sjukdom og predasjon.

Forholdet mellom bjørn og elg, primært forholdet bjørnepredasjon på elgkalver, blir i dag undersøkt nærmere i Dalarna i Sverige gjennom det Skandinaviske bjørneprosjektet. Vi kjenner i dag ikke til omfanget av bjørnepredasjonen på elg, men det synes som om bjørnepredasjonen på elgkalver ligger i størrelsesorden ca. 20% (Swenson pers medd), og at bjørn fortrinnsvis tar den ene av elgkalvene i et tvillingsett. Dette er imidlertid registrert i et område med stor tetthet av bjørn, 20-25 bjørner pr. 1.000 km. Den foreløpige konklusjon er likevel at elgen kan være viktigere for bjørnens populasjonsdynamikk enn omvendt (Swenson m.fl. 1994). Vi vet i dag lite om bjørnens påvirkning på elgens adferd. Enkelte mener at elgen kan flytte ut av et område hvor bjørnen har vært. Medarbeiderne i det Skandinaviske bjørneprosjektet er overrasket over hvor ofte de ser elg og bjørn beite på samme hogstflate bare noen hundre meter fra hverandre. De ser at elger nær bjørn virker rolige og flykter ikke fra bjørnen. Det kan imidlertid være vanskeligere å si noe om elgens adferd blir endret en tid når bjørnen først kommer tilbake til et område etter å ha vært borte i 50-100 år. Ved en sammenligning av antall felte elger mellom et høgtetthetsområde og et lavere tetthetsområde for bjørn i Sverige, ble resultatet at det ikke ble noen lavere avskyting av elg der bjørnetettheten var relativt høy. Dette tyder på at elgen ikke har flyttet fra et område med høy bjørnetetthet. Dette er vel også det vi egentlig skulle forvente oss når bjørn og elg har bodd sammen på den Skandinaviske halvøy i mange tusen år. Bjørnen kan være et problem under utøvelsen av elgjakten, spesielt når jegerne bruker løshund. På Orsa Besparingsskog i Sverige har jegerne hatt konfrontasjoner med bjørn hvert år uten at det har ført til angrep eller skåde. Det er merkelig hvor ofte jegerne i dette området driver gjennom et terreng med radiosenderbjørn uten at noen av jegerne på post ser bjørnen går ut. Disse områdene inneholder heller ikke færre elg fordi det var en bjørn der. Det største problemet under elgjakten er at noen hunder viser en spesiell interesse for bjørn og andre er redd for bjørn. Dette gjør disse hundene mindre effektive som jakthunder.

Som nevnt i kapittel 4.1 er Lierne kommune den eneste kommunen i Nord-Trøndelag som i dag ligger helt inntil reproduksjonsområdets ytterkant i Jämtland, også kalt "binnefronten". Det er i Lierne at det oftest observeres bjørn i Nord-Trøndelag. Dette har vært situasjonen i hele perioden etter 1980 og fram til i dag. Til tross for dette har elgbestanden og elgavskytingen økt betydelig også i denne kommunen etter 1970. I 1971 ble det felt 53 elger, i 1980 150 elger og i 1993 310 elger. 1993 er året med flest felte elger i Lierne kommune, jf figur 5.13. Beregninger over elgbestandens størrelse og utvikling i Lierne for perioden 1991-1996, gjort av fylkesmannens miljøvernnavdeling ved hjelp av dataprogrammet CERSIM, viser at elgbestanden i Lierne nå synes å være stabilisert.

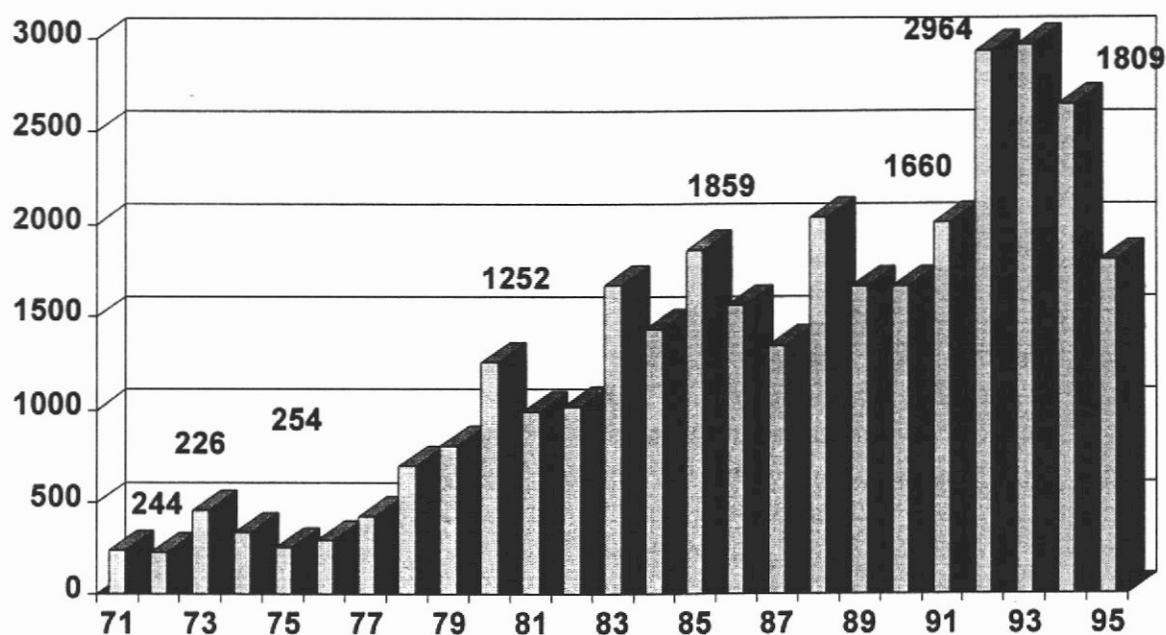
Ovennevnte burde vise at bjørn, med den aktivitet den har i dag i Lierne, har hatt svært liten negativ betydning for elgbestandens størrelse og utvikling. Det er heller ikke grunn til å anta at en etablering av 10 reproduserende "norske" binner innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag innen år 2010 vil ha noen stor negativ betydning for elgbestanden i dette området, jf kapittel 6.1.

Figur 5.13. Antall elger felt i Lierne kommune i perioden 1971-1995.

5.3.2. Rådyr.

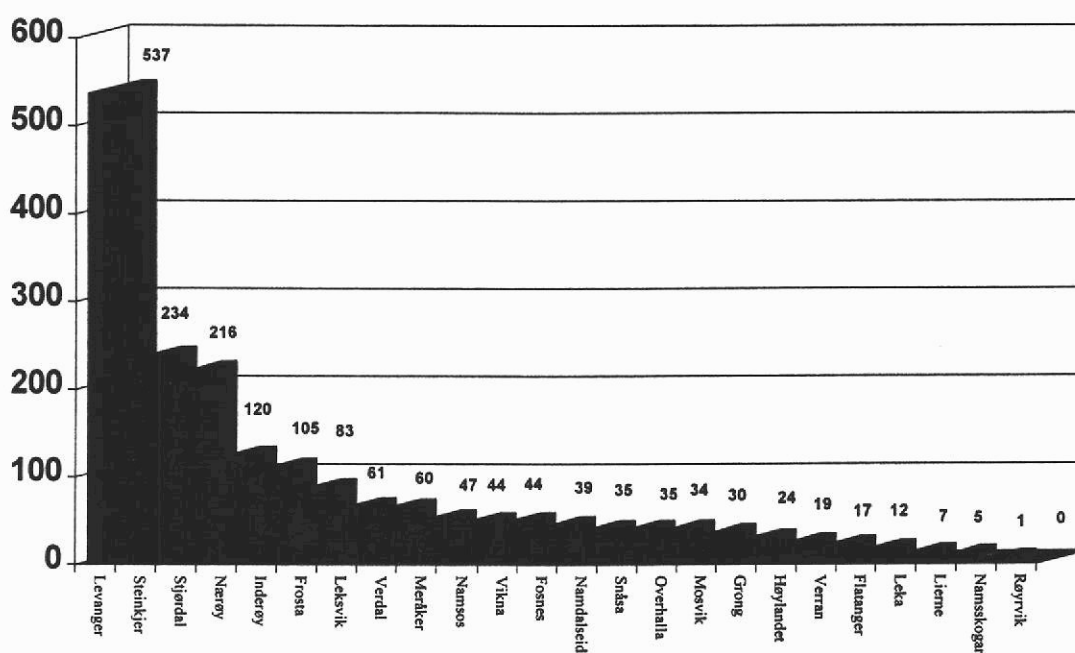
Rådyret er, slik som elgen, etablert i samtlige Nord-Trønderske kommuner. Det forekommer i slike bestander at det er åpnet adgang til rådyrjakt i samtlige kommuner. I 1995 ble det registrert felt 1.809 rådyr i Nord-Trøndelag. Dette er en nedgang sammenlignet med de fire årene før (1991, 1992, 1993 og 1994). 1995 ga likevel det sjuende største fellingsresultatet for rådyr i Nord-Trøndelag etter 1971. 1993 er foreløpig det året det er felt flest rådyr i Nord-Trøndelag, jf figur 5.14.

Figur 5.14. Antall felte rådyr pr år i Nord-Trøndelag i perioden 1971-1995.

Økningen i antallet felte rådyr i Nord-Trøndelag de siste 25 år antas å ha bakgrunn i flere årsaker. Økningen antas blant annet å skyldes at det i deler av perioden har skjedd en underbeskatning i forhold til tilveksten i rådyrbestanden. Reproduksjonen hos rådyr er stor og i milde vintre med lite snø har vinterdødeligheten hos rådyr samtidig vært lav.

I Levanger kommune ble det felt 537 rådyr i 1995. Dette er det høyeste fellingstallet for rådyr i en enkelt kommune i Nord-Trøndelag i 1995. 327 av disse ble felt på Ytterøy, mens 210 ble felt i den øvrige delen av kommunen. Deretter følger Steinkjer, Stjørdal, Nærøy, Inderøy og Frosta med henholdsvis 234, 216, 120, 105 og 83 felte rådyr i 1995. Lierne (5), Namsskogan (1) og Røyrvik (0) er de kommuner med færrest felte rådyr i Nord-Trøndelag i 1995. I de kommuner, som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn og jerv, ble det i 1995 felt 366 rådyr, jf figur 5.15.

Figur 5.15. Antall rådyr felt i Nord-Trøndelag i 1995 fordelt på kommuner.

Tradisjonelt har vi de tetteste bestander av rådyr i Nord-Trøndelag på Ytterøy i Levanger kommune, de lavereliggende snøfattigste områdene på vestsiden av Trondheimsfjorden og i kommunene i Ytre Namdal dvs Nærøy, Leka og Vikna.

Hovedårsakene til den særdeles tette bestanden av rådyr på Ytterøy er et utpreget kulturlandskap med lite snø om vinteren, et forholdsvis mildt vinterklima og at hverken gaupe eller rødrev har tilhold på øya. Det er dokumentert at rødrev er en betydelig predator på rådyr på øya Jøa i Fosnes kommune i Nord-Trøndelag, Aanes & Andersen (1993). Dødeligheten av rådyrkje (kalver) som følge av predasjon fra rødrev utgjorde 46,7 % av det totale antall rådyrkje som ble radiomerket, 21 av 45 radiomerkete rådyrkje ble drept av rødrev. På Ytterøy er det ellers de senere år blitt gjennomført en rådyravskytning hvor de produktive rågeitene i større grad er spart, mens en større del av beskatningen er lagt på rådyrkjeene (kalvene). Ved en slik avskytning legges det opp til opprettholdelse av en høyproduktiv rådyrbestand.

En avskytnings med tanke på opprettholdelse av en høyproduktiv rådyrbestand synes også å bli resultatet i de kommuner i Nord-Trøndelag, som deltar i forsøksordningen med kvotefri rådyrjakt med driftsplan. Det deltar foreløpig 13 kommuner av 24 i denne forsøksordningen som skal evalueres i 1998.

Ovenfor er det nevnt flere forhold som påvirker bestandssituasjonen og bestandsutviklingen hos rådyr. I tillegg til de nevnte faktorene vet vi at gaupa er en viktig predator på rådyr i Nord-Trøndelag. Predasjonstrykket vil variere. I perioder med mye snø og streng kulde vil sannsynligvis predasjonen øke, samtidig som vi da får økt dødelighet p.g.a. klimaet. Det er grunn til å tro at predasjon av gaupe på rådyr i dag er vesentlig mer omfattende enn predasjon av rovvilt på elg og hjort. Dette har blant annet sammenheng med at bestandstettheten av gaupe i Nord-Trøndelag er vesentlig større enn tettheten av bjørn, jerv og ulv. I tillegg er gaupe en mer absolutt kjøtteter. Det er grunn til å tro at rådyr er gaupas viktigste byttedyr i Nord-Trøndelag. Dette til tross for at det er dokumentert at gaupe er den betydeligste predator på tamrein i den nordvestlige delen av fylket i 1995, og at erstatningsutbetalingene for tapt sau grunnet gaupe var rekordhøye i 1995. Gaupe har også ut over dette alternative byttedyr som hare. Det forekommer ellers også at store hannauger har elgkalv som byttedyr. Dette er dokumentert ved gjennomføringen av Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag i 1994 i regi av Norsk Institutt for Naturforskning (Kvam m.fl. 1995). Det antas derfor også at det vil kunne forekomme at store hannauger også kan ha hjortekalv som byttedyr. Dette vil kunne kompensere for variasjoner i rådyrbestanden.

Gjennom gaupeundersøkelsene i regi av Norsk Institutt for Naturforskning som pågår i Hedmark og Nord-Trøndelag vil vi få økt kunnskapsnivået om bestandsforholdene for gaupe i forhold til den aktuelle byttedyrsituasjonen.

Med bakgrunn i den kunnskap som vi allerede har, må vi regne med at gaupe vil påvirke rådyrbestanden i Nord-Trøndelag. Dette vil føre til at rådyrbestanden i enkelte perioder og områder vil bli merkbart redusert. Omfanget av reduksjonen vil være avhengig av gaupebestandens størrelse i forhold til rådyrbestanden. Dette betyr også at gaupe vil være en reel konkurrent til jegerne.

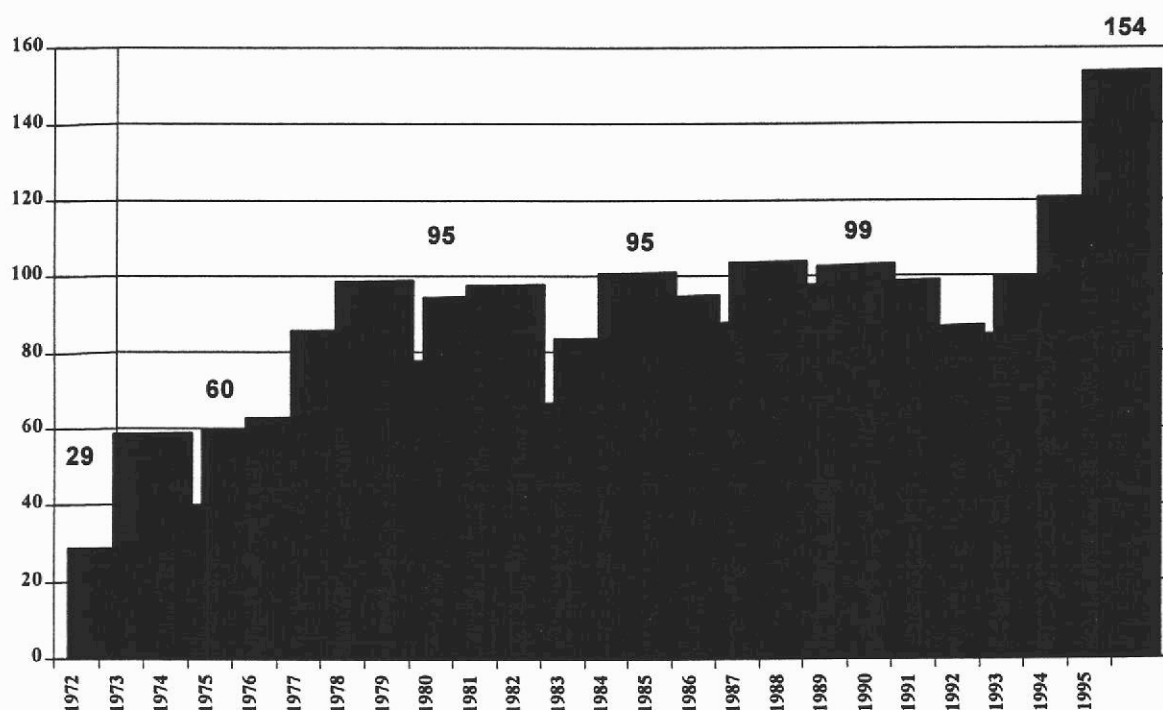
5.3.3. Hjort.

I omkring halvparten av kommunene i Nord-Trøndelag (14 stk.) har hjorten etablert seg i så store bestander at det er blitt åpnet adgang til jakt på hjort. I 1995 ble det registrert felt totalt 154 hjorter i Nord-Trøndelag. Av disse ble 130 hjorter felt på Otterøy i Namsos kommune. I kommunene Steinkjer, Meråker, Stjørdal, Verdal, Verran, Namdalseid, Snåsa og Grong ble det til sammen felt 24 hjorter. I de øvrige kommunene hvor det er åpnet for hjortejakt dvs Frosta, Levanger, Høylandet, Overhalla og Flatanger ble det ikke felt hjort i 1995. Med unntak av Otterøy forekommer altså hjorten i glisne bestander i Nord-Trøndelag. I de nevnte kommuner forekommer imidlertid hjorten lokalt i avgrensede mer konsentrerte bestander. I perioden 1972 til 1995 er det skjedd en økning i fellingen av hjort, jf figur 5.16. Dette indikerer både en økning i hjortebestanden i Nord-Trøndelag og en økt utbredelse i fylket.

Det er bare kommunene Steinkjer, Snåsa, Grong og Høylandet som har forekomster av hjort og som samtidig har areal innenfor kjerneområdet for bjørn og jerv.

Slik som nevnt under kapittel 5.3.2 ovenfor antas det at store hanngauper vil kunne predatere hjortekalv. I tillegg er det registrert at gaupe sannsynligvis har drept 4 hjortekalver i innhegning i Nærøy kommune i Nord-Trøndelag vinteren 1995-1996.

Med bakgrunn i dagens kunnskap om gaupepredasjon på hjortekalv, er det vanskelig å si noe om det mulige omfanget av slik predasjon. I hvilken grad gaupa i denne forbindelse vil være konkurrent til hjortejegerne er derfor også vanskelig å besvare. Det kan imidlertid antas at store hanngauper vil kunne påvirke en hjortebestand så mye lokalt i enkelte områder at hjortejegerne får en mindre hjortekvote å jakte på.

Figur 5.16. Antall felte hjort i Nord-Trøndelag i perioden 1972-1995.

5.4. Lokalsamfunn.

Det er vanskelig konkret å vurdere hvilke konsekvenser rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag vil ha for de enkelte lokalsamfunn. På bakgrunn av de siste års erfaringer, må det imidlertid kunne fastslås at rovviltpolitikken har konsekvenser både for næringsutøvelse og folks bruk av utmarka til generelt friluftsliv.

Rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er skissert i kapitlene 6 og 7, vil være en faktor som kan ha betydning for nedlegging/flytting av sauehold og reindrift.

Gjennom reduserte muligheter for utnytting av næringsgrunnlaget og produksjonsvilkårene kan rovviltforvaltningen virke negativt på bosettingen (Mysterud og Mysterud 1995). Dette vil dels være en direkte konsekvens av redusert aktivitet i beitenæringen, dels en konsekvens av de effekter verdiskapning i landbruket vil ha for annen næringsaktivitet og offentlig

virksomhet i kommunen. Det er imidlertid svært sterke krefter som befolkningens egendynamikk, situasjonen på det nasjonale arbeidsmarkedet og den nasjonale distriktspolitikken, som i grove trekk påvirker befolkningsmønsteret. Den generelle landbrukspolitikken vil i en slik sammenheng sannsynligvis bety mye for det framtidige befolkningsmønsteret.

Rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er skissert i kapitlene 6 og 7, vil på forskjellige måter også få betydning for folks bruk av utmarka til generelt friluftsliv. Ferdsel i utmark hvor det er rovvilt, kan for enkelte gi utrygghet, men for andre ekstra spenning og utgangspunkt for mulighet til en sterkere naturopplevelse. Denne utryggheten vil kunne føre til annen og mindre omfattende bruk av utmarkas ressurser enn det som tradisjonelt har vært vanlig. Normalt er det imidlertid like trygt å bevege seg i slike områder som i terreng hvor bjørn, jerv, gaupe og ulv ikke finnes. Jerv og gaupe er ingen trussel for mennesker. Det er heller ikke ulven. På grunn av etterstrebelser viser ulven stor grad av skyhet.

Bare i noen ganske få tilfeller har bjørn vist aggressivitet eller irritasjon. Den vil i de aller fleste tilfeller trekke seg unna (Swenson m.fl. 1996). I Indre Namdal er det ikke kjent fra nyere tid at bjørn har skadet mennesker. De fleste skadetilfellene har skjedd i forbindelse med jakt. Siste kjente tilfelle er fra begynnelsen av 1900-tallet, da en same i Sørli ble angrepet av bjørn. Han overlevde angrepet, men fikk store skader. Høsten 1994 ble en elgjeger i Jämtland i Sverige angrepet av en binne. Dette skjedde ved hiet til bjørnen, som muligens kan ha blitt forstyrret av jegerne. Jegeren, som ble angrepet kom fra det uten de helt store skadene.

Det er imidlertid mange mennesker som er redde for å ferdes ute i naturen av frykt for å treffe bjørn. Denne redselen må aksepteres.

I den senere tid har det forekommet flere tilfeller av nærgående bjørn i Lierne. Dette er bjørn som ser ut til å ha mistet noe av sin naturlige skyhet og som har kommet helt fram til sentrumsområdet og skolen i Nordli. Dette er en situasjon som er uønsket. Når avstanden mellom mennesker og bjørn er liten, skal det mindre til før en situasjon kan bli truende. Det kan være farlig dersom bjørnen er skadeskutt eller er skadet på annen måte, eller forstyrres ved kadaver eller andre matplasser. Fare kan også oppstå dersom bjørnen presses eller trues ved f.eks. forfølgelse i dyp snø eller provoseres i hi, eller føler sitt avkom truet ved f.eks. at noen prøver å komme inn på ungene.

Bjørn som synes å etablere aktivitet i tilknytning til bebyggelse og slik truer folks daglige livssituasjon skal overvåkes og vurderes avlivet.

Det er også viktig at den enkelte har kunnskap om hvordan en bør opptre for å forebygge mot eventuelle angrep av bjørn, og hva vi bør gjøre hvis vi kommer i en situasjon hvor vi føler oss truet. Det vises i denne forbindelse til brosjyren "Møte mellom mennesker og bjørn i Indre Namdal". Brosjyren er utarbeidet ved et samarbeid mellom Fylkesmannens miljøvernavdeling i Nord-Trøndelag, Politimesteren i Namdal og Lierne kommune, jf kapittel 7.6.

Vissheten om tilstedeværelsen av store rovdyr i et område, bør også kunne gi mulighet for en positiv fokusering på folks mulighet for en sterkere og rikere naturopplevelse. Det bør derfor være en utfordring å legge til rette for at dette elementet som et delgrunnlag for folks

naturopplevelse, blir tatt i bruk som en del av markedsføringen av de mest aktuelle områder i Nord-Trøndelag i turistmessig sammenheng.

6. Operative mål for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag.

6.1. Bjørn.

Det foreligger pr. i dag ikke biologisk kunnskap som kan gi tilstrekkelig kunnskap om hvor mange bjørn det må være i Nord-Trøndelag for å sikre en levedyktig bestand. Det er også usikkert om det er mulig å sikre en levedyktig bestand innenfor det administrative avgrensede kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag og Nordland. Imidlertid kan det fastslås at det i dag ikke er noen levedyktig bestand av bjørn, hverken i Norge sett under ett eller i Nord-Trøndelag, jf kapittel 4. Med bakgrunn i de politisk vedtatte målsettinger og dagens bestandssituasjon vil det forvaltningsmessig prioriterte arbeidet bestå i å sikre reproduksjon av bjørn innen kjerneområdet for bjørn. I denne sammenheng må det understrekes et fortsatt behov for forskning rundt temaet "levedyktighet".

Nyere forskningsresultater viser at den svenske bjørnebestanden vokser relativt raskt, noe som medfører gode muligheter for å reetablere en bjørnebestand innenfor kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag og Nordland. Andelen av bestanden som vil befinne seg på norsk side av riksgrensen vil øke ettersom den omtalte "binnefronten" ekspanderer inn i Nord-Trøndelag, jf kapittel 4. Hannbjørn sprer seg imidlertid raskere enn binner.

Forvaltningen har ut fra ovennevnte satt som målsetting at det i år 2010 skal være oppnådd 10 reproduserende "norske" binner innen kjerneområdet i Nord-Trøndelag. Det må understrekes at med norske binner menes det binner som har størstedelen av sitt aktivitetsområde i Norge, dvs mer enn 50% av sitt aktivitetsområde i Norge. Bestanden vil overvåkes nøye med de ressurser som er tilgjengelige, jf kapittel 7. Videre er det viktig å bemerke at dette ikke er noen endelig målsetting, men et resultatmål for perioden 1996-2010. Ny kunnskap om bjørnens biologi og bestandsstørrelse, for stort tapsnivå for beitedyr samt nye politiske retningslinjer kan medføre endring av den ovennevnte målsettingen underveis. Dersom denne målsetting oppfylles innen år 2010, vil det være aktuelt å vurdere den videre veksthastighet for bjørnebestanden utover dette tidspunktet. Politiske retningslinjer fra Sverige og Norge, samt ny biologisk kunnskap vil ligge til grunn for en slik vurdering.

6.2. Jerv.

Kjerneområdet for jerv strekker seg fra Nord-Trøndelag, gjennom Nordland og inn i Troms. Etter det vi kjenner til om jervens forekomst og utbredelse i disse områdene og på Nordkalotten betraktes bestanden av jerv som levedyktig dersom en ser disse områdene i sammenheng. Stadfestingen av dette er at det er åpnet for lisensjakt på jerv i de nordlige deler av Nordland og i deler av Troms. Bestandsregulering i form av lisensjakt kan gjennomføres når det anses nødvendig for å regulere veksten i en jervebestand. Vilåret for dette er at vedkommende jervebestand kan anses som levedyktig på lang sikt og at det har oppstått skader på husdyr eller tamrein i det aktuelle området. Det må likevel understrekes at jervebestanden i det ovennevnte området har en lav tetthet i dag sammenlignet med tidligere. Til tross for at det er gjennomført lisensjakt på jerv i deler av ovennevnte område, foreligger det pr i dag ikke biologisk kunnskap, som kan gi tilstrekkelig kunnskap om hvor stor jerve-

bestanden må være i Nord-Trøndelag for å sikre en levedyktig bestand av jerv innenfor kjerneområdet for jerv i Nord-Trøndelag, Nordland og Troms. Det bør derfor fortsatt drives forskning som klargjør begrepet "levedyktighet" i en slik sammenheng.

Med bakgrunn i den politisk vedtatte målsettingen og dagens bestandssituasjon, vil det forvaltningsmessig være svært viktig å sikre reproduksjon av jerv innenfor de deler av kjerneområdet som har geografisk lokalisering til Nord-Trøndelag og at jervebestanden i dette området opprettholdes på minimum samme nivå som i dag. Bestanden og reproduksjon vil bli nøye overvåket med de ressurser som til enhver tid er tilgjengelige, jf kapittel 7. Det må videre søkes å opprettholde en sammenheng i jervens utbredelse for å unngå isolasjon av enkeltområder, slik som tilfellet kan synes å være i dag med områdene rundt Snøhetta. Levedyktigheten av jerv sør for Nord-Trøndelag er etter all sannsynlighet avhengig av utveksling av individer østover og nordover. Isolasjon av delpopulasjoner vil kreve en vesentlig større tetthet enn hva tilfellet er i dag for at disse delpopulasjonene skal kunne betraktes som levedyktige. Det vil sannsynligvis også være svært vanskelig å reetablere arten i områder hvor den først forsvinner, spesielt i en så glissen og sårbar bestand som jervebestanden på Nordkalotten er i dag sammenlignet med tidligere.

6.3. Gaupe.

Det er ikke etablert administrativt avgrensede kjerneområder for gaupe i Norge, og det synes heller ikke i dag å være politiske signaler som tyder på at slike områder vil bli opprettet. Med bakgrunn i den kunnskap vi i dag har om gaupebestandens størrelse, utbredelse og reproduksjon i Nord-Trøndelag, anses gaupebestanden i Nord-Trøndelag å være levedyktig. En indirekte dokumentasjon på dette er gjennomføringen av kvotejakt på gaupe i dette fylket i årene 1994, 1995 og 1996. For at kvotejakt på gaupe skal kunne gjennomføres, må bestanden oppfattes som levedyktig på lang sikt og at det høstes av en årlig fornybar biologisk ressurs. I 1996 ble det felt 31 gauper i Nord-Trøndelag (hvorav 3 på Fosen i Sør-Trøndelag). Vi må så langt tilbake i tid som til 1858 (33 gauper registrert felt i Nord-Trøndelag), for å finne et høyere fellingstall for gaupe i Nord-Trøndelag. Bestandsregistreringer og fellingstall viser at vi våren 1996 har en stor gaupebestand med god reproduksjon i Nord-Trøndelag. Områdene i Nord-Trøndelag defineres blant de områder som er en del av selve "grunnfjellet" for gaupebestanden i Norge og Skandinavia, jf kapittel 4.3. En av hovedårsakene til den store bestanden av gaupe i Nord-Trøndelag i 1996 er nok den tette og svært reproduktive bestanden av rådyr i deler av fylket, jf kapitlene 4.3 og 5.3. Forvaltningen av gaupa i kommende planperiode vil i betydelig grad kreve at forvaltningen i sterkere grad enn tidligere drives som en flerbestandsforvaltning, eller en økosystemforvaltning, istedenfor en enbestandsforvaltning.

Til tross for at det er gjennomført kvotejakt på gaupe i Nord-Trøndelag de siste tre år og i 1996 totalt 11 fylker, foreligger det ikke noen klargjørende forskningsmessig definisjon av hva som er "en levedyktig gaupebestand på lang sikt". Med bakgrunn i ovennevnte bør det i dag prioriteres forskningsmessig innsats for å få klargjort innholdet i dette begrepet så snart som mulig.

Tap av sau og rein forårsaket av gaupe har vært betydelig i deler av Nord-Trøndelag i 1995. Totalt 114 søyer og 804 lam er erstattet som dokumentert og sannsynlig drept av gaupe. Dette overstiger antallet sau/lam som det er utbetalt erstatning for p.g.a dokumentert og sannsynlig drept av bjørn (501 søyer og 355 lam) i Nord-Trøndelag i 1995. Samtidig viser

"Tapsprosjektet på rein i Vestre Namdal" i regi av Norsk Institutt for Naturforskning at gaupa er den betydeligste tapsårsak på rein i dette området dette året.

Med bakgrunn i de politisk vedtatte målsettingene, bestandssituasjonen, reproduksjonen og skadenivået på sau og rein bør forvaltningen av gaupa i Nord-Trøndelag legges opp slik at gaupebestanden blir noe redusert sammenlignet med bestandsstørrelsen i 1996. Dette bør skje på en slik måte at jaktkvoten på gaupe, slik som i 1996, i sterk grad rettes mot de deler av Nord-Trøndelag hvor skadenivået på sau og rein er størst. Gaupebestandens utvikling og reproduksjon må imidlertid samtidig nøye overvåkes ved hjelp av de ressurser som til enhver tid er tilgjengelig, og hvor registreringen av familiegrupper hos gaupe er mest sentral, jf kapittel 7.2. Dette fordi den årlige variasjonen i overlevelse/dødelighet på ungestadiet hos gaupe i betydelig grad vil påvirke bestandsstørrelsen og bestandsutviklingen både på kort og lang sikt. Sammensetningen av uttaket av gaupe på kjønn og alder fra gaupejakten må, med bakgrunn i de samme hensyn, samtidig analyseres nøye.

6.4. Ulv.

Det er ikke opprettet kjerneområder for ulv i Norge, og det er i dag heller ikke noe som tyder på at dette blir gjort. Ulven er den eneste art av de fire store rovdyrene som er definert som truet i Norge og Skandinavia. I Nord-Trøndelag registreres det år om annet bare enkelt dyr som streifdyr av ulv, jf kapittel 4.4. Disse streifdyrene har sannsynligvis sitt utgangspunkt i den eneste reproduserende ulveflokk i Norge på Finnskogen i Åsnes og Grue kommuner i Hedmark, eller fra de ynglegrupper (3 stk) som samtlige har tilhold i den sørlige delen av Sverige. En av disse ynglegruppene har tilhold sørvest for Østersund. Dette betyr at det i dag ikke er noen levedyktig bestand av ulv hverken i Skandinavia, Norge eller Nord-Trøndelag. Med utgangspunkt i de vedtatte politiske målsettingene og dagens svært glisne bestand av ulv i Skandinavia som helhet, vil det forvaltningsmessige prioriterte arbeidet i Nord-Trøndelag også bestå i å delta i arbeidet med å sikre at ulv kan etablere seg i Norge. Dette betyr at ulv som opererer som streifdyr i Nord-Trøndelag i utgangspunktet vil måtte ha et meget strengt vern.

Til tross for at ulven forekommer i sparsomme forekomster i Skandinavia, foreligger det ikke god nok forskningsmessig kunnskap, som grunnlag for hvilke minimumskrav som må stilles til en ulvebestands størrelse og sammensetning, for at den kan defineres som levedyktig på lang sikt. Forskningsmessig arbeid for å skaffe innhold i en slik definisjon må derfor prioriteres de kommende år.

6.5. Tap av sau.

I områder med store rovdyr må en forvente at skader på sau oppstår. Forvaltningen vil derfor fortsatt prioritere tiltak for å begrense tap av sau mest mulig. Erfaringer med hensyn til effekten av forebyggende tiltak viser at det i enkelte områder vil bli nødvendig å iverksette andre typer tiltak enn hva som er forsøkt fram til i dag, jf kapittel 7.

Dersom det i et område, på besetningsnivå eller i et beiteområde, oppstår et totaltap som overstiger et nærmere definert nivå for søyer og lam, vil området bli definert som et "problemområde". En klargjøring av hva som menes med "et totaltap som overstiger et nærmere definert nivå" vil bli utredet og nærmere definert av fylkesmannen i samarbeid med

sauenæringen innen utgangen av 1996. Med totaltap menes her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert eksempelvis rovvilt, sykdom hos søyer og lam, ulykker og eventuelle andre årsaker. Fra det øyeblikk at området, som kan omfatte en eller flere besetninger blir definert som et "problemområde", vil det i det aktuelle området/besetningen(e) bli gjennomført en mer total bedriftsanalyse av forholdene knyttet til tapsårsakene. Dette for å kunne være istand til å iverksette de mest effektive tiltakene for å redusere tapene, jf blant annet kapittel 7. Innhold og oppfølging av en slik bedriftsanalyse vil bli nærmere avklart av fylkesmannen i samarbeid med sauenæringen innen utgangen av 1996. Det normale vil være å følge utviklingen av totaltapet over flere år. Av den grunn bør hovedregelen være at det prosentvise totaltapet som nevnt ovenfor oppstår i en periode på flere år, før et område kan bli definert som et "problemområde". I områder/besetninger hvor totaltapet overstiger et slikt nærmere definert nivå for en kortere periode, vil det også være aktuelt å vurdere gjennomføring av en mer omfattende analyse av tapsårsakene. Dette for raskere å kunne iverksette effektive tapsreduserende tiltak. Om en slik bedriftsanalyse skal gjennomføres vil også kunne være avhengig av størrelsen på den/de aktuelle sauebesetninger.

6.6. Tap av rein.

Slik som for søyer og lam ovenfor skal også et reinbeitedistrikt/område/reinflokk defineres som et "problemområde" når totaltapet hos rein overstiger et nærmere definert nivå. En nærmere fastsetting av hva som skal forstås med "et totaltap som overstiger et nærmere angitt nivå" vil bli utredet og fastsatt av fylkesmannen i samarbeid med reindriftsnæringen innen utgangen av 1996. Med totaltap menes også her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert rovvilt, sykdom hos rein, ulykker og eventuelle andre tapsårsaker. Fra det øyeblikk et område blir definert som et "problemområde", vil det i reinbeitedistriktet/området/reinflokken bli gjennomført en total bedriftsanalyse av forhold som har betydning for tapene. Innholdet og oppfølgingen av en slik bedriftsanalyse vil bli nærmere avklart av fylkesmannen i samarbeid med reindriftsnæringen i løpet av 1996. Det vanlige bør være at det prosentvise totaltapet oppstår i en periode over flere år, før et område kan bli definert som et "problemområde". På samme måte som for søyer og lam, vil det for reinbeitedistrikt/område/reinflokk hvor totaltapet i betydelig grad overstiger et nærmere definert nivå for en kortere periode, vil det også i tilknytning til reindrift være aktuelt å gjennomføre en mer omfattende analyse av tapsårsakene. Dette for å kunne iverksette effektive tapsreduserende tiltak så raskt som mulig. Om det gjennomføres en slik bedriftsanalyse vil også være avhengig av antallet rein knyttet til det aktuelle "problemområde".

7. Prioriterte virkemidler for å nå målene.

7.1. Skadedokumentasjon.

7.1.1. Kontaktnett for rovdyrregistreringer og skadedokumentasjon.

I april 1986 ble det arrangert rovvdyrkurs for personell fra viltneemndene, men også fjelloppsynsmenn og representanter fra reindriftsnæringen, bufenæringen og andre aktuelle kontaktpersoner for rovviltarbeidet deltok. Kurset ble arrangert av fylkesmannens miljøvernavdeling i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning, Viltforskningen. Kurset

tok for seg temaene adferd hos store rovdyr, tolking av spor og sportegn, kadaverundersøkelser og annen registreringsmetodikk.

På bakgrunn av dette rovdyrkurset ble det organisert et kontaktnett for rovdyrregistreringer i fylket. Kontaktnettet som organisert enhet har vært i funksjon i hele perioden 1986-1996. Dette kontaktnettet består i dag av 57 personer fra 22 av fylkets 24 kommuner, og det er bare kommunene Vikna og Leka som ikke har personell knyttet til dette kontaktnettet. I den enkelte kommune er dette kontaktnettet organisert med en koordinator i hver kommune. Etter behov, og for å få en best mulig dekning av områdene, samarbeider disse med lokalkontakter i forskjellige deler av kommunen. Det er gjennomsnittlig annethvert år i perioden 1986-1996 arrangert oppdateringskurs for rovviltkontaktene. Det er fylkesmannens miljøvernavdeling som har gjennomført kursene.

Kontaktnettet er grunnstammen i registreringsarbeidet og har til oppgave å fange opp, kontrollere og skjemaføre rovdymeldinger og kadaverfunn av sau og rein i kommunene. De holder også løpende kontakt med fylkesmannens miljøvernavdeling når det oppdages ferske spor eller sportegn etter store rovdyr. Opplysningene som kontaktnettet registrerer legges inn i skjemaene "Obduksjonsskjema for pattedyrkadaver" og "Registreringsskjema for rovvilt-observasjoner". Etter utfylling av skjemaene sendes disse til fylkesmannens miljøvern-avdeling for kvalitetssikring og innleggelse i Rovbasen.

Det arbeidet som kontaktnettet utfører sikrer et tilfredsstillende grunnlag for behandling av erstatnings- søknadene for sau tapt p.g.a rovvilt og rein tapt p.g.a rovvilt. I tillegg gir det et godt utgangspunkt for vurdering av bestandssituasjonen for både bjørn, jerv, gaupe og ulv. Kontaktnettets arbeid fører dessuten til at en skadesituasjon grunnet rovvilt på sau og rein som er under utvikling ofte blir utredet og avklart på et tidlig tidspunkt.

Erfaringstall viser at kadaverundersøkelser og skolering av det lokale rovviltkontaktnettet har hatt en kostnad på kr. 150.000,- - 200.000,- hvert år i perioden 1993-1995. Kr. 200.000,- de år det er gjennomført oppdateringskurs for kontaktnettet.

Det forventes en økt innrapportering av reinkadaver de kommende år. Dette vil føre til behov for økt feltinnsats for kontaktnettet. Det anslås at det vil være behov for kr. 50.000,- årlig til denne delen av arbeidet.

7.1.2. Konklusjon.

Fylkesmannen anbefaler at skadedokumentasjon gjennomføres ved hjelp av det etablerte rovviltkontaktnettet i Nord-Trøndelag. Rovviltkontaktnettet bør opprettholdes i den form og det omfang det har i dag og det bør samtidig gjennomføres oppdateringskurs for dette personellet annethvert år.

En slik skadedokumentasjon vil

- gi en god oversikt over skadeomfanget som grunnlag for erstatningsoppgjøret.**
- gi et godt grunnlag for vurdering av eventuell gjennomføring av forebyggende tiltak mot rovviltskader.**

- være et godt grunnlag for å vurdere om målsettingen om et lavest mulig skadeomfang nås, jf kapittel 6 Operative mål for kjerneområdet.
- ikke skape eventuelle troverdighetsproblem hverken for saueeierne eller reineierne.

Skadedokumentasjon gjennomført slik som ovenfor, dvs i prinsippet full skadedokumentasjon, vil årlig ha en kostnad på kr. 210.000.- uten skoleringskurs og kr. 260.000.- med skoleringskurs.

7.2 Bestandsregistrering.

7.2.1. Bestandsregistreringer basert på innkomne tilfeldige meldinger.

Meldinger om store rovdyr (Bjørn, jerv, gaupe og ulv) som kommer inn fra det lokale rovvilt-rovviltkontaktnettet (jf kapittel 7.1) og fra jegere, gårdbrukere, reineiere, andre friluftsfolk og andre blir behandlet fortløpende. Meldingenes sikkerhet er kontrollert og vurdert etter den metodikk som er beskrevet i Viltrapport 30 (Sørensen m.fl. 1984). Meldingene er ført fra skjemaet "Registreringsskjema for rovviltobservasjoner" og inn i Rovbasen. Hos fylkesmannens miljøvernavdeling foreligger det slike meldinger for perioden 1986-1995 og dette arbeidet pågår kontinuerlig også i dag. Fra 1994 ble også innkomne meldinger om gaupeobservasjoner behandlet på samme måte.

Materialet på bjørn, jerv, ulv og gaupe er vurdert med hensyn til antall og utbredelse etter den metodikk som er beskrevet i henholdsvis Viltrapport 31 (Kolstad m.fl. 1984), Viltrapport 32 (Kvam m. fl. 1984) og Viltrapport 33 (Sørensen m. fl. 1986). Metoden går i korthet ut på at forskjellige individer blir forsøkt identifisert ut fra spormål, størrelse, kjønn, tid og sted for observasjonen og andre opplysninger som kommer fram gjennom meldinger og feltkontroll. De identifiserte antatt forskjellige individene blir deretter summert.

Kostnadene til dette arbeidet inngår delvis i den kostnad som er angitt for kadaverundersøkelsene under kapittel 7.1. Ut over dette vil kostnadene pr. år være kr. 50.000,-.

Disse bestandsregistreringene gir et brukbart utgangspunkt for angivelse av bestandenes utbredelse og minimumsnivå, men metoden har sine klare begrensninger når det gjelder å angi de aktuelle artenes egentlige bestandsstørrelse. Radiomerking av bjørn og gaupe i Nord-Trøndelag og registreringer knyttet til disse radiomerkede individene har gitt et godt grunnlag for en slik konklusjon. Dette fordi både bjørn og gaupe kan vandre over store områder på meget kort tid, jf kapittel 4.

7.2.2. Sporregistrering av jerv.

For å få et bedre grunnlagsmateriale for vurdering av jervebestanden i de mest sentrale områder for jerv i Nord-Trøndelag, er det gjennomført systematisk sporregistrering i Indre Namdal vinteren 1987. En slik sporregistrering ble også gjennomført i 1992, men da i et noe større område enn i 1987, dvs Snåsa, Namsskogan og deler av Høylandet vest for E6 i tillegg til Indre Namdal. Vinteren 1996 ble det planlagt å gjennomføre sporregistrering av jerv etter samme opplegg, hvor kommunene Verdal og Meråker foruten Vestre Namdal og Bangsjøområdet, i tillegg til Indre Namdal og Snåsa, skulle være med i undersøkelsesområdet.

Denne registreringen ble imidlertid ikke gjennomført. Dette fordi snø-/sporforholdene ikke ble gode nok til en slik sporregistrering.

Hensikten med en slik undersøkelse er å skaffe tilveie et brukbart registreringsmateriale fra et stort, sammenhengende område over et kort tidsintervall. Dette for sikrere å kunne skille ulike individer fra hverandre ut fra avstand i tid og sted for jervens opptreden i de ulike delene av undersøkelsesområdet. Det benyttes snøscooterpatruljer som kjører forhåndsbestemte, kartfestede ruter som er lagt opp innenfor områder hvor det erfaringsmessig ferdes jerv. Rutene legges slik at de danner et grovt rutenett i de aktuelle fjellområdene. Alle rutene skal i utgangspunktet kjøres på samme dag, 1-3 døgn etter siste snøfall, og sporingsforholdene må være gunstige i hele undersøkelsesområdet. Alle observerte jervespor skal inntegnes på kart, måles, alder på spor skal vurderes mm. Disse registreringene gjennomføres primært i perioden midten av mars og fram til 1. mai, dvs etter at ynglende jervetisper har kommet ut av hiet og før reinkalving.

Kostnadene til denne registreringen forventes å være kr. 70.000,- hvert år de gjennomføres. Det synes både riktig og nødvendig å gjennomføre en slik bestandsundersøkelse hvert fjerde år.

Disse koordinerte sporregistreringene gir sammen med de ovennevnte mer tilfeldige innkomne meldingene om jerv et godt grunnlag for et bestandsanslag for jerv i Nord-Trøndelag.

7.2.3. Ynglehireregistrering hos jerv.

Ynglehireregistrering hos jerv er bare sporadisk og i liten grad gjennomført i Nord-Trøndelag. Dette har sammenheng med at dette arbeidet foreløpig ikke har vært prioritert sett i forhold til blant annet sporregistreringene av jerv som er nevnt ovenfor.

Ynglelokalitetene hos jerv antas å være forholdsvis stabile, og det antas at jervehunnen stiller bestemte krav til hilokalitet. Dette innebærer at det innenfor hunnens leveområde vil være et begrenset antall potensielle lokaliteter. Den eksakte lokalitet kan variere fra et år til et annet, men vil i hovedsak kunne kartlegges gjennom sporinger og annen registreringsaktivitet. På dette grunnlag kan ynglelokaliteten entydig identifiseres. Data som yngling og eventuell ikke yngling kan knyttes til hunnens kjente lokaliteter. Ynglinger som fremkommer sommerstid tas med i beregning av reproduksjon hvis de med sikkerhet kan skilles fra andre lokaliteter. I tillegg bør områder der slike ynglinger dokumenteres undersøkes nærmere med tanke på kartfesting av selve lokaliteten. Ynglelokalitetene stedsfestes, jf vedlagte skjema "Registrering av ynglelokaliteter - Jerv". Stedsfestingen er sårbare data som ikke skal gjøres tilgjengelig for andre enn de som driver registreringen og de som sammenstiller dataene.

For hver avsluttet reproduksjonssesong foretas en sammenstilling av antall dokumenterte og sannsynliggjorte ynglinger det angjeldende år. I tillegg beregnes produksjonen av unger pr. yngling ved sammenstilling av data fra ynglinger med kjent ungetall. Samlet produksjon av unger kan deretter beregnes fra data om antall unger pr. lokalitet og samlet antall lokaliteter. Basert på slike data kan det også gjøres beregninger over bestandsstørrelse, dødelighet og forventet bestandsutvikling.

Dette betyr at materialet fra ynglehiregistreringene hos jerv vil kunne kombineres med dataene fra sporregistreringene hos jerv og de mer tilfeldig innkomne meldinger om jerv. En slik koordinert bruk av datamaterialet vil sikre en god oversikt over jervebestanden, dødelighet og antatt utvikling av bestanden.

En ekstra satsing på ynglehiregistreringer hos jerv ved intensivt bruk av 4 personer fordelt på 2 lag i 2 måneder pr. år vil ha en kostnad pr. år lik kr. 200.000,-. Det vurderes som nødvendig å prioritere gjennomføring av slike mer intensive feltundersøkelser av ynglehiregistreringer hos jerv hvert år i en 4 årsperiode. Deretter vil det muligens være tilstrekkelig å iverksette slike registreringer hvert 3. år.

7.2.4. Registrering av familiegrupper hos gaupe.

Registrering av familiegrupper hos gaupe er gjennomført vintrene 1993-1994 og 1994-1995 i regi av fylkesmannens miljøvernnavdeling. Disse registreringene ble koordinert med fylkesmannens miljøvernnavdeling i Sør-Trøndelag, som gjennomførte tilsvarende registreringer på Fosen i samme periode. Det ble i tillegg planlagt gjennomført en slik registrering i januar 1996. Denne måtte avlyses p.g.a mangel på gode nok sporingsforhold.

Metoden som var planlagt benyttet i januar 1996 besto blant annet i at registreringene skulle gjennomføres på samme dag i hele fylket, eventuelt i deler av fylket, avhengig av vær og sporsnøforhold. En slik koordinering vil gi et registreringsmateriale som er optimalt tilpasset opptelling av familiegrupper basert på geografisk avstand og sammenfall i tid. Muligheten for å skille ut familiegrupper som opptre nær hverandre vil på denne måten bli bedre enn ved de registreringer som ble gjennomført vintrene 1993-1994 og 1994-1995. Det er en forutsetning at registreringsaksjonen skjer under gode vær- og sporsnøforhold, dvs 1-3 dager etter snøfall. En slik "total" registrering gjennomføres ved bruk av det tidligere omtalte rovviltkontaktnettet og i tillegg oppfordres jegere, beitedyreiere og andre interesserte som undersøker egne jaktvald, beiteområder, turterreng m.m. til å ta en tur i "sine terreng" samme dag for å søke etter spor etter familiegrupper. På denne måten kan alle interesserte ha en mulighet til å bidra til et best mulig registreringsresultat. Ved bruk av denne metoden er det viktig og nødvendig at det lokale rovviltkontaktnettet umiddelbart kvalitetssikrer/kontrollerer de innkomne opplysninger om familiegrupper av gaupe.

En slik familiegrupperegistrering gir verdifulle og vel dokumenterte opplysninger om aktivitet av gaupe, og derfor et godt grunnlag for å kunne beregne en absolutt minimumsbestand og antatt totalbestand av gaupe i fylket. Ved gjentak av slike registreringer hvert år i en begynnerfase, vil det i tillegg være mulig å få en god oversikt over dødelighet og bestandsutvikling i gaupebestanden.

Kostnadene vil anslagsvis bli kr. 70.000,- pr. år ved en familiegrupperegistrering. I en startfase på 4 år betraktes det som nødvendig å gjennomføre en slik registrering hvert år. Deretter vil det muligens være tilstrekkelig å gjennomføre registreringene hvert 2. år.

7.2.5. Spesielle bjørneregistreringer og radiomerking av bjørn.

Sporregistreringer av bjørn på vårsnøen i apri-mai er årlig de senere år blitt gjennomført i deler av Lierne kommune i regi av fylkesmannens miljøvernnavdeling. Dette som grunnlag for

vurdering av bestandssituasjonen for bjørn.

Sporregistreringene har vist at forekomsten av bjørn i Nord-Trøndelag har en nær tilknytning til bestanden av bjørn i reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland, og at det forekommer utvandring av bjørn og da særlig unge hannbjørner fra dette reproduksjonsområde til Nord-Trøndelag om våren og sommeren. Størstedelen av disse bjørnene går tilbake til Sverige igjen i løpet av høsten. Disse bjørnene vandrer dessuten mellom Sverige og Nord-Trøndelag i løpet av sommeren.

Sporregistreringene har dessuten vært benyttet som grunnlag for radiomerking av bjørn. Radiomerkingen av bjørn er gjort for å få sikrere data som grunnlag for vurderingen av bestandssituasjonen for bjørn i Nord-Trøndelag. Det er Norsk Institutt for Naturforskning som har hatt ansvaret for radiomerkingen. I perioden 1993-1996 er det totalt radiomerket 10 bjørner, hvorav 4 binne og 6 hannbjørner. 5 av bjørnene er radiomerket i Sverige like øst for Lierne. Våren 1996 er det 4 bjørner, 1 binne og 3 hannbjørner som har påmontert halsklave med radiosender i disse områdene.

For bjørn har det dessuten vært lagt vekt på å registrere og foreta kontroll i felt meldinger om binne med unge(r), bebodde hi og observasjoner som kan bekreftes ved sporfunn /spormål.

Det vurderes som nødvendig å fortsette sporregistreringene om våren. Dette arbeidet bør gjøres mer systematisk og mer omfattende enn hva det er gjort fram til i dag. I tillegg er det viktig at det registreres og foretas kontroll i felt av meldinger om binne med unge(r), bebodde hi og observasjoner som kan bekreftes ved sporfunn og spormål. Dette arbeidet bør dessuten suppleres med radiomerking av 2-4 bjørner årlig i 5 år. Radiomerkingen bør prioriteres med bakgrunn i et sterkt ønske om sikrere data som grunnlag for en best mulig bestandsvurdering av bjørn i disse områdene.

De årlige kostnadene vil være kr. 50.000,- for sporregistreringen og kr. 250.000,- for radiomerkingen med oppfølging av de radiomerkede bjørnene i felt. Radiomerkingen bør foregå hvert år i de kommende 4 år. Kostnadene med det øvrige arbeidet, dvs registreringer og kontroll av meldinger om binne med unge(r) og bebodde hi og observasjoner som kan bekreftes ved sporfunn og spormål, er medregnet i de årlige kostnadene for drift av rovviltkontaktnettene nevnt foran.

7.2.6. Konklusjon.

Fylkesmannen anbefaler at bestandsregistrering av bjørn, jerv, ulv og gaupe gjennomføres etter følgende opplegg:

- Årlig feltundersøkelse av spormeldinger av bjørn, jerv og ulv.
- Sporregistrering av jerv på sporsnø hvert fjerde år.
- Ynglehireregistrering hos jerv hvert år i 4 år og deretter registrering hvert tredje år.
- Registrering av familiegrupper hos gaupe hvert år i 4 år og deretter registrering hvert andre år.
- Årlig innsamling av materiale i forbindelse med kvotejakten på gaupe.
- Årlig sporregistrering av bjørn på vårsnøen i apri-mai.

- Årlig hireregistrering av bjørn.
- Bestandstelling av bjørn ved hjelp av radiomerkede bjørner hvert år i 4 år.

Slike registreringer vil gi et godt grunnlag for vurdering av bestandsstørrelse, dødelighet, reproduksjon, utbredelse og bestandsutvikling hos bjørn, jerv, ulv og gaupe.

Kostnadene ved gjennomføring av dette arbeidet vil ha en årlig kostnad de første 4 år lik ca. kr. 400.000,-. Kostnader til radiomerking av bjørn anslått til kr. 250.000,- pr. år i 4 år er ikke inkludert i beløpet på kr. 400.000,-. Etter en slik forholdsvis intensiv 4 årsperiode vil det årlige behovet for midler til slike undersøkelser bli redusert til kr. 200.000,-. Midlene (kr. 400.000,- og kr. 200.000,-) vil hovedsakelig bli brukt til lønns- og driftsutgifter til lokalt felpersonell. Sammenstilling og organisering av dataene fra registreringsarbeidet vil bli foretatt av fylkesmannens miljøvernavdeling. Radiomerkingen vil bli gjennomført i samarbeid med Norsk Institutt for Naturforskning og Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Dette opplegget innebærer en vesentlig økning av ressurser til bestandskartlegging.

7.3 Erstatning.

7.3.1. Skader på sau.

Nye regler om erstatning for skader på husdyr voldt av bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn og om kompensasjon for ulemper for dyreeier ble fastsatt av Miljøverndepartementet den 8. mars 1993. Dette betyr at det er erkjent at tap av sau på beite som følge av store rovdyr er en økonomisk belastning for saueeierne, og det heter blant annet i disse reglene at "skader på sau voldt av bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn samt ulemper for dyreeier, erstattes/kompenseres av det offentlige etter søknad fra skadelidte". I regelverket slås det ellers fast at "det skal ytes erstatning til skadelidte når det er ført bevis for, eller sannsynliggjort, at skaden er voldt av bjørn, jerv, ulv, gaupe eller kongeørn". Det heter ellers i regelverket at "dersom erstatning ytes for sannsynliggjorte skader, skal det minst gjøres fradrag for normaltap."

Erstatningssøknadene ble tidligere behandlet av Direktoratet for naturforvaltning. Fra 1993 (skadeåret 1992) ble erstatningsbehandlingen delegert til fylkesmannen. Da Direktoratet for naturforvaltning behandlet erstatningssøknadene skjedde utbetalingen av erstatningen i februar-mars året etter at skaden hadde inntruffet. I tilknytning til delegasjonen av myndigheten til fylkesmannen ble det samtidig fra Miljøverndepartementet gitt uttrykk for at det var en målsetting å få utbetalt erstatningen det samme året som skaden hadde vært.

Søknad om erstatning skal sendes til fylkesmannen i søkerens bostedsfylke innen 1. november i tapsåret. I 1993, 1994 og 1995 kom det inn henholdsvis 124, 156 og 192 søknader om slik erstatning til fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Hovedandelen av søknadene kommer dagene like før og etter 1. november. Fylkesmannens frist til å anviser erstatningsbeløp til utbetaling hos Skattefogden i Nord-Trøndelag er satt til omkring 10. desember. Dette innebærer at fylkesmannens miljøvernavdeling har ca 5 uker til behandling av søknadene. Etter hvert som antallet søknader har økt er det blitt mer og mer nødvendig med bruk av arbeid utenom

normal arbeidstid for å få avsluttet behandlingen av søknadene før nyttår. Den siste delen av erstatningsbeløpet er imidlertid stilt til fylkesmannens disposisjon først i midten av januar. Dette betyr at en del saueiere likevel har fått erstatningsbeløpet utbetalt først i slutten av januar.

Det økende tidspresset under saksbehandlingen en økende belastning på enkelte saksbehandlere, noe som videre vil føre til at saksbehandlingen blir mindre individuell enn ønskelig. Dette vil i neste omgang også kunne føre til at det oppstår flere feil i saksbehandlingen enn nødvendig. Dette vil kunne gjenspeiles i antallet klager og utviklingen i antallet klager. I 1993, 1994 og 1995 var antallet klager henholdsvis 22, 17 og 27.

7.3.2. Skader på tamrein.

Søknader om erstatning behandles i dag etter regler om erstatning for skade på husdyr, tamrein og fjærkre voldt av kongeørn, havørn, ulv, jerv, og bjørn fastsatt av Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (nå Direktoratet for naturforvaltning) den 9. februar 1977, med endringer av 9. november 1981. Fra og med reindriftsåret 1992-1993 har dette regelverket vært praktisert slik at skader på tamrein forvoldt av gaupe også skal erstatningsbehandles. Erstatningssøknadene behandles av Direktoratet for naturforvaltning.

Miljøverndepartementet har den 13. mai d.å sendt ut forslag til nye regler for erstatning for rovviltsskader på høring. Høringsinstansene er bedt om å avgi sine eventuelle uttalelser innen 15. august 1996. I høringsbrevet bemerker Miljøverndepartementet at Landbruksdepartementet, Norske Reindriftsamers Landsforbund og Direktoratet for naturforvaltning har bidratt med innspill under utformingen av høringsutkastet. I forslaget til nytt regelverk heter det at "skader på tamrein voldt av bjørn, jerv, ulv, gaupe, havørn og kongeørn samt ulemper for dyreeier erstattes/kompenseres av det offentlige etter søknad fra skadelidte." I forslaget heter det ellers at "det skal ytes erstatning til skadelidte når det er ført bevis for at skaden er voldt av bjørn, jerv, ulv, gaupe, havørn eller kongeørn." I forslaget til regelverk slås det ellers fast at "dersom erstatning ytes for sannsynliggjorte skader, skal det minst gjøres fradrag for tap som ut fra en årlig reindriftsfaglig vurdering skyldes andre årsaker enn rovvilt. I forslaget til nye regler for erstatning foreslås det dessuten at behandlingen av søknadene delegeres til fylkesmannen. Det foreslås videre at "søknad om erstatning sendes sammen med melding om reindrift til reindriftsforvaltningen. Reindriftsforvaltningen sammenholder dyretall og andre opplysninger med meldingen om reindrift, og vurderer tapsforhold som ikke skyldes rovvilt. Reindriftsforvaltningen bør innen 15. juni ha videresendt søknadene til fylkesmannen." Dette betyr at det er en mulighet for at søknader om erstatning for reindriftsåret 1996-1997 vil kunne bli behandlet etter nytt regelverk.

Temaet "Økte bevilgninger til erstatning for tap av rein på grunn av rovvilt og ny erstatningsordning for rovvilt drept rein" ble blant annet diskutert i møte i Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag den 3. juli 1995. Med bakgrunn i denne diskusjonen ble det den 12. juli 1995 sendt brev fra Samarbeidsutvalget til Finans- og Tolldepartementet v/Finansminister Sigbjørn Johnsen. I brevet heter det:

"Reindriftsnæringen i Nord-Trøndelag kjennetegnes ved høy produktivitet, god organisering og et tilpasset reintall til beitegrunnet. Produktiviteten er blant den beste i hele landet. Alders- og kjønnsstrukturen i reinflokken er tilpasset en høy

produksjon og slakteuttaket skjer vesentlig i form av kalveslakt. Dette har resultert i at 3 av 4 slaktedyr er kalv og 3 av 4 vinterdyr er produktive simler.

Driftsåret 1993-94 er det siste året vi har fullstendig oversikt for når det gjelder produksjon, tap og erstatning. Nøkkeltallene for dette året er følgende:

Antall rein:	13.400 pluss kalveproduksjon =	22.555 stk.
Slakteproduksjon:		7.810 " (201 tonn)
Antall rein savnet:		2.433 "
Krav om erstatning framsatt for:		1.580 "
Erstattet:		358 "

Av dette ser vi følgende: -Reineierne krevde erstatning for 65% av sitt påståtte tap, mens de fikk erstattet 15% av det samme.

Samarbeidsutvalget er av den oppfatning at rovvilt samlet sett er årsak til en vesentlig større andel av tapet enn det som i dag blir erstattet.

Samarbeidsutvalget er kjent med at erstatningsbeløpet for rovvilt drept rein på landsbasis for 1995 er hevet fra 3,9 millioner kroner (1994) til ca. 6 millioner kroner.

Dette oppfattes som positivt og et skritt i riktig retning. Med bakgrunn i dagens situasjon bør imidlertid beløpet så snart som mulig heves til minimum 12 millioner kroner.

Samarbeidsutvalget vil presisere at det er enig med Direktoratet for naturforvaltning når det gjelder de prinsipper som er nedfelt i det foreliggende forslag til nye retningslinjer for erstatning for rovvilt drept rein. Disse tar utgangspunkt i det faktum at tap av rein har to sider: -reinsens kondisjon og tilpasning til beitegrunnlaget på den ene siden og rovvilttetthet og rovviltets fordeling på den andre siden.

Samarbeidsutvalget mener å ha registrert at reindriften i Nord-Trøndelag kommer spesielt dårlig ut etter dagens erstatningsordning. Dette har også en pedagogisk side. Dagens ordning tilgodeser ikke i tilstrekkelig grad de reineiere som har tilpasset sitt reintall til beitegrunnlaget og således driver en økologisk bærekraftig reindrift.

Et årelangt misforhold mellom behov og faktisk erstatning har skapt en situasjon hvor det virkelig haster med å bringe erstatningsoppgjøret opp på et vesentlig høyere nivå. Dette misforholdet er en av de viktigste årsakene til at flere reineiere i dag sliter meget tungt økonomisk.

En økning i bevilgning og overgang til en ny erstatningsordning slik som skissert ovenfor, er etter Samarbeidsutvalgets oppfatning en nødvendighet for å skape en bedre forståelse for gjennomføringen av den rovdyrpolitikk som Stortinget har vedtatt."

Finansministeren svarte Samarbeidsutvalget i brev av 19. juli 1995, og det heter blant annet at "Brevet gav en beskrivelse av situasjonen sett fra utvalgets side og jeg vil ta med meg synspunktene i det videre arbeid med statsbudsjettet."

Av ovennevnte går det fram at rovviltet samlet sett er årsak til en vesentlig større andel av tapet enn det som i dag blir erstattet. Dette bekreftes også av de foreløpige resultater fra Norsk Institutt for Naturforskning, hvor Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag ved bruk av dødelighetssendere påmontert rein, har angitt tapene på rein forårsaket rovvilt til 66% av det totale tapet (Kvam m.fl. 1996). Disse undersøkelsene er gjort i Vestre Namdal Reinbeitedistrikt og det er gaupe som er den største skadevolderen i dette området.

7.3.3. Konklusjon.

Fylkesmannen anbefaler at søknader om erstatning for skader på bufe forvoldt av store rovdyr blir behandlet slik at samtlige saueiere som har søkt om erstatning blir ferdigbehandlet før 10. desember, slik at de som blir tilkjent erstatning får utbetalt erstatningen det samme året som skaden har skjedd. Dersom det skulle bli nødvendig å endre fristen for søknad om erstatning fra 1. november til 20. oktober for å få ferdigbehandlet søknadene, bør fylkesmannen få fullmakt til å fastsette denne endringen. Fylkesmannen vil samtidig foreta en vurdering av den påsatte bemanningen i de aktuelle perioder hvor det kreves at saksbehandlingen bør gjøres tyngre.

Dette vil innfri det mål Miljøverndepartementet hadde i tilknytning til gjennomføringen av ny erstatningsordning, og de ønsker som saueierne har hatt for behandlingen av erstatningssøknadene. Dette opplegget vil også i sterkere grad sikre en mer individuell behandling og de vil i sterkere grad forebygge mot feil i saksbehandlingen.

Fylkesmannen anbefaler ellers en betydelig økning i bevilgning til erstatning for tamrein tapt p.g.a store rovdyr. Beløpet bør så snart som mulig heves til 12 millioner på landsbasis. Ny erstatningsordning for tamrein tapt p.g.a rovvilt bør snarest mulig fastsettes, slik at den kan gjennomføres for skadeåret 1996-1997.

Dette vil sikre at reiene i sterkere grad får erstatning for den skade og tap som skyldes store rovdyr, at søknadene får en mer individuell behandling og at reiene som har hatt tap p.g.a rovvilt får utbetalt erstatningen i løpet av sommeren eller tidlig høsten (august-september).

Det bør også vurderes å knytte erstatningsordningen for rovviltsskader på tamrein opp mot dokumentasjoner av yngling av jerv innenfor det aktuelle reinbeitedistrikt, jf den nylig innførte erstatningsordningen for tamrein i Sverige.

7.4. Forebyggende tiltak mot rovviltsskader på sau og tamrein.

Rapport om erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltsskader på sau og tamrein for perioden 1992-1995 i Nord-Trøndelag med evaluering av de gjennomførte tiltak og

konklusjoner er utarbeidet av fylkesmannen i Nord-Trøndelag pr. 22 november 1995 med supplerende rapport av 7. februar 1996. Erfaringsrapporten er lagt fram og drøftet med Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag. Denne rapport, og rapporten fra en arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Miljøverndepartementet, Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Hedmark og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag om forebyggende tiltak mot rovviltskader i landbruket, danner hovedgrunnlaget for de konklusjoner angående tiltak rettet mot sau og tamrein.

7.4.1. Tiltak rettet mot sau.

De forebyggende tiltak, som er gjennomført i ett eller flere år i perioden 1992-1995 i Nord-Trøndelag rettet mot sau, har vært ordinært tilsyn av sau, ekstraordinært tilsyn av sau, forsinket slipp av sau om våren, tidlig nedsanking av sau om høsten til blant annet inngjerdete innmarksområder og små utmarksområder, omstilling til et mer konsentrert sauehold gjennom hele sommerperioden, omstilling fra sauehold til melkeproduksjon og bruk av halsklave uten radiosender på lam mot gaupeskader. I tillegg ble det i regi av Tjøtta Forskningsstasjon gjennomført en praktisk utprøving av bruk av vokterhund (pyreneerhund) for å redusere skader og tap av sau p.g.a bjørn.

Evalueringen av de gjennomførte tiltak viser at samtlige tiltak, unntatt ordinært tilsyn av sau, har skadereduserende effekt på sau. Størrelsen på skadereduksjonen er imidlertid uklar og den er også vanskelig å måle. I tillegg tyder det på at et tungt konsentrert sauehold på små arealer kan gi lave slaktevekter på sau. En fortsatt utprøving av disse tiltakene i forbedret form, hvor flere av tiltakene sterkere koordineres og settes iverk i et større omfang, vil kunne gi et klarere svar på hvilken mer total skadereduserende effekt disse tiltakene vil ha og hva slags betydning tiltakene vil ha på kvaliteten av saueholdet. Det forutsettes dessuten at det samtidig blir gjennomført tiltak rettet mot rovdirene og at disse også blir koordinert med gjennomføringen av de ovennevnte tiltak, jf kapitlet om tiltak rettet mot rovdirene.

I tillegg til en fortsatt utprøving av de nevnte tiltakene, vil det bli gjennomført en total analyse og driftsplanlegging på bruk i Lierne kommune som ønsker det. Dette slik at en kan få vurdert alle relevante tapsreduserende tiltak, jf også kapittel 6.5. Det vil samtidig bli vurdert om det vil være riktig å flytte en del utsatte sauebesetninger ut av kjerneområdet for bjørn og jerv eller til områder innenfor kjerneområdet som erfaringsmessig er mindre utsatt for rovviltskader.

Kostnadene er anslått til ca 3 millioner kroner pr. år de kommende fem år. Deretter vil kostnadene bli redusert med ca. 1 million kroner pr. år. Dette fordi det må forutsettes nødvendige investeringer i tilknytning til gjerding da er slutført.

7.4.2. Tiltak rettet mot rein.

Det er gjennomført få forebyggende tiltak rettet mot tamrein i Nord-Trøndelag i perioden 1992-1995. Dette har særlig sammenheng med at det har vært vanskelig å foreslå såkalt antatt "fornuftige" tiltak eller tiltak en på forhånd har tro på skal virke skadereduserende på tamrein. De tiltak som er gjennomført i perioden er ekstraordinært tilsyn av rein i kalvingsområder ved fare for rovviltangrep og flytting av rein pr. bil fra sommerbeite til vinterbeite.

Evalueringen viser at begge tiltakene synes å virke skadereduserende. En foreløpig konklusjon synes å være at gjetingen i kalvingsområdet forstyrret jerv så mye at dødeligheten p.g.a jerv ble redusert sammenlignet med en situasjon uten gjeting. Dette er såfall i tråd med resultater vi kjenner til lenger nord, blant annet i Troms fra effektiv gjeting gjennom kalvingsperioden. Til tross for denne konklusjonen ble det registrerte kalvetapet pr. 31. oktober det samme året meget høyt. Dette betyr at det sannsynligvis har foregått et betydelig kalvetap etter at gjetingen ble avsluttet den 29. mai. Det antas dessuten at dette kalvetapet har skjedd før brunsttiden, dvs. før 20. september. Dette fordi reinen da går høyere i terrenget enn tidligere på sommeren. Denne atferden er i seg selv forebyggende mot rovviltangrep.

Evalueringen av de gjennomførte tiltak viser at det i en forsøksperiode bør være aktuelt å utprøve en justert gjeting. Dette slik at den intensive gjetingen i kalvingsperioden opprettholdes, men utvides med en aktiv gjetingsperiode senere på sommeren og før 20. september. I tillegg bør det for aktuelle driftsenheter vurderes og analyseres nærmere om det er et aktuelt skadereduserende tiltak å flytte rein fra sommerbeite til vinterbeite og tilbake med bil. Med bakgrunn i at halsklave på lam synes å virke skadereduserende mot gaupeskadene, vil det være naturlig med en sterkere utprøving også på tamrein. Dette da i områder hvor vi vet at gaupeskadene på rein er betydelige. Det er ellers kjent at de naturlige kalvetap går ned med økende simlevekt. Et veieprogram vil kunne avdekke eventuelle variasjoner i simlevekt. Dersom de naturlige tapene går ned, er det sannsynlig at totaltapene også blir redusert. Det forutsettes at det samtidig med at disse tiltakene blir gjennomført også blir iverksatt tiltak mot rovdirene og at disse forskjellige typer tiltak blir koordinert, jf kapitlet om tiltak rettet mot rovdirene.

Kostnadene pr. år i en fem årsperiode er anslått til ca. 1 million kroner.

7.4.3. Tiltak rettet mot rovdyr.

Det er også gjennomført tiltak mer direkte rettet mot rovviltet i Nord-Trøndelag. Dette har vært felling av rovdyr når det har oppstått betydelig skade på sau og tamrein og når det har vært fare for videre utvikling av en betydelig skade på sau og tamrein. I tillegg er det gjennomført kvotejakt på gaupe fra og med 1994 og det er forsøkt jaging/skremming av bjørn bort fra områder hvor den har identifisert seg som skadevolder på sau. Før 1994 var det i Nord-Trøndelag fri kvote ved jakt på gaupe.

Direktoratet for naturforvaltning har hvert år de siste årene gitt betingete fellingstillatelser på bjørn til fylkesmannen i Nord-Trøndelag. For sesongen 1995 ble fylkesmannen i Nord-Trøndelag gitt anledning til å forvalte en betinget fellingstillatelse på 2 bjørner. Da tillatelsen ble gitt fra DN, ble det presisert at DN kan ved behov utvide tillatelsens geografiske virkeområde til å gjelde flere fylker. Samtidig ble det fastslått at irregulær avgang eller mistanke om slik avgang av bjørn fra den skandinaviske bestanden i Norge, kan medføre at myndigheten til å forvalte denne fellingstillatelsen blir inndratt før virketiden utløper. Fra DN presiseres det ellers at en av hensiktene med kjerneområdeforvaltning er å erstatte den tidligere individrettede forvaltningen med en bestandsrettet forvaltning av bjørnene som befinner seg innenfor kjerneområdet.

Den individrettede forvaltningen vil fortsatt ha gyldighet utenfor kjerneområdet. Dette innebærer at det utenfor kjerneområdet skal fattes vedtak om felling på grunnlag av

vurderinger hvor det i større grad blir lagt vekt på skadenes omfang og utvikling enn på fellingens betydning for dagens og framtidig bestandssituasjon.

Ugunstig sammensetning av bestanden, som f.eks. skjev kjønnsfordeling med underrepresentasjon av reproduserende hunndyr eller en generelt fåtallig bestand, er begge situasjoner hvor behovet for vern av reproduserende og potensielt reproduserende hunndyr eller hvert individ generelt forsterkes. Innenfor kjerneområdet skal derfor vernet av individene være overordnet skadesituasjonen ved vurderingen om felling av skadevolder. Skader som grunnlag for felling innenfor kjerneområdet skal vektlegges mindre desto større behovet er for å verne rovdyrindividene. Innenfor kjerneområdet skal skadene forsøkes redusert gjennom tiltak som kan forebygge mot at rovdyr gjør skade. Innenfor kjerneområdet gjelder det generelt at fellingstillatelse kun kan iverksettes hvis andre forebyggende tiltak mot skader er vurdert og funnet mindre egnet i forhold til å avgrense skaden.

Målet med en fellingstillatelse er å felle det skadevoldende individ. Dette betyr at fellingen skal være rettet mot det skadegjørende individet. "Betydelig skade" omfatter både skadeomfang og skadeforløp. Den differensierte vektleggingen av skade som grunnlag for felling innenfor og utenfor kjerneområdene, medfører forskjellig tolkning av begrepet "betydelig" i og utenfor kjerneområdene. Skadeforløpet, dvs. omfanget av skader pr. tid, skal brukes som grunnlag for å definere hvorvidt en skadesituasjon kan betraktes som akutt. En situasjon kan anses som akutt når det skjer kontinuerlige og vedvarende store skader over en tidsperiode. Akkumulering av skader som grunnlag for å vurdere situasjonen som akutt, kan bare gjøres i de tilfeller en med stor sikkerhet kan dokumentere at samme individ volder kontinuerlig skade i flere områder eller at samme individ gjentatte ganger gjør skade i samme område.

Det er viktig å videreutvikle en skadefellingsstrategi for skadegjørende bjørn på sau i kjerneområdet. Dette kan forsøksvis gjøres ved at arbeidet i tilknytning til en skadefellingssituasjon inndeles i følgende faser: a). utredning og b). overvåking og iverksetting. Utredningsarbeidet igangsettes fra det øyeblikk en skadesak er vurdert til å kunne bli en betydelig skadesak. De 2 engasjerte bjørnejegerne vil være svært sentrale personer i dette arbeidet. Bjørnejegerne foretar utredningsarbeidet for å avklare skadenivået, men også for å få best mulig oversikt over hvor skadegjøreren eventuelt oppholder seg. Det er viktig at dette arbeidet gjøres uten at det er for mye folk som forstyrrer området samtidig. Dersom skadenivået blir kartlagt til å være så betydelig at det gir grunnlag for iverksettelse av fellingstillatelse, blir en slik iverksettelse igangsatt. Hvis ikke vil det være aktuelt å forsøke å jage skadevolderen bort fra området og ved bruk av hund ut av det aktuelle området. Etter at en eventuell jaging er utført av bjørnejegerne går vi over i neste fase, dvs. overvåkingssfasen. Bjørnejegerne får nå som oppgave å overvåke om den skadegjørende bjørnen kommer tilbake til det området hvor skadene er utført. Denne overvåkingen skal pågå inntil ca. 1 uke etter jagingen. I denne perioden skal bjørnejegerne ha fullmakt til å kunne felle bjørnen dersom den kommer tilbake til det området hvor den (de) skadeutsatte sauebesetningen(e) er og ny skade oppstår, eller at den samme bjørnen med sikkerhet har kommet inn i et annet beiteområde og ny skade oppstår. Dette betyr at det kan utvikles en skadefellingsstrategi som er mer rettet mot avverging av utvikling av store skader på sau forårsaket av bjørn. Resultatet vil kunne bli at de hannbjørner som har utviklet en sterk adferd som overskuddsdrepere av sau eller er iferd med å utvikle en slik adferd, blir tatt ut av bjørnebestanden. Dette vil på sikt også kunne virke reduserende på den skade som bjørn forårsaker på sau.

I det betingete fellingstillatelsesbrevet på 2 bjørner fra DN til fylkesmannen i Nord-Trøndelag for 1995 presiseres det at ingen er tjent med at en tilfeldig bjørn blir felt. For i størst mulig grad å sikre at det er den skadevoldende bjørn som felles er det nødvendig å utvise en fornuftig bruk av tids- og områdebegrensningen av fellingstillatelsen. I de fylker der det er opprettet ordninger med personell med ansvar for å foreta felling, skal det gis instruksjoner og mulighet for oppbygging av erfaring. Dette slik at disse personene står best mulig rustet til å kunne felle den aktuelle skadevoldende bjørnen.

Med bakgrunn i bestandssituasjonen for bjørn, skal skadeterskelen for å iverksette fellingstillatelse på bjørn i Nord-Trøndelag generelt være svært høy. Skadesituasjoner innenfor kjerneområdet skal blant annet håndteres gjennom bruk av tilførte ressurser til forebyggende tiltak. I kjerneområdet kan fellingstillatelsene kun brukes i helt spesielle situasjoner. Sjansen for tilfeldig å felle binne i deler av kjerneområdet opp mot svenskegrensa kan være så høy som 50%. Dette skal tillegges spesiell vekt ved vurdering av iverksettelse av fellingstillatelse på bjørn i blant annet Lierne kommune. Disse områdene vil blant annet av den grunn ha den aller høyeste skadeterskel i forhold til iverksetting av fellingstillatelse på bjørn.

Etter totalfredningen av bjørn i Norge i 1973 er det felt totalt 14 bjørner i Nord-Trøndelag. Av disse er 11 felt i Lierne, 1 i Snåsa, 1 i Stjørdal og 1 i Meråker. I alt 10 av de bjørnene som er blitt felt er hannbjørner, mens 4 er binner, jf oversikten i tabell 7.1. nedenfor. 12 av bjørnene er felt etter at det er iverksatt betinget fellingstillatelse.

Tabell 7.1. Felt bjørn i Nord-Trøndelag etter totalfredningen i Norge i 1973.

År	Kommune	Totalt antall	Antall hannbjørner	Antall binner
1975	Lierne	1	1	
1977	Stjørdal	1	1	
1980	Lierne	1	1	
1981	Lierne	1		1
1985	Lierne	2	2	
1985	Snåsa	1	1	
1986	Lierne	1	1	
1987	Lierne	2	1	1
1989	Meråker	1	1	
1991	Lierne	1		1
1993	Lierne	2	1	1
1975-1995	Nord-Trøndelag	14	10	4

Fra 1994 ble det av fylkesmannen i Nord-Trøndelag engasjert 2 bjørnejegere. Det er forutsatt at disse to skal kunne benyttes til felling av skadegjørende bjørn som det er iverksatt fellingsstillatelse på i fylkene Nordland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. I 1994 ble det ikke iverksatt fellingstillatelse på bjørn i Nord-Trøndelag. Dette ble gjort i 1995, men ingen bjørn ble felt.

De senere årene er det ikke søkt om og derfor heller ikke gitt betingete fellingstillatelser på jerv til Nord-Trøndelag fra DN. Fylkesmannen i Nordland har imidlertid fått betingete fellingstillatelser på jerv, og for sesongen 1995/1996 ga DN fylkesmannen myndighet til å forvalte betingete fellingstillatelser på 4 jerver. I premissene for tillatelsene til fylkesmannen uttrykte DN at de ved behov kunne utvide tillatelsens geografiske virkeområde til også å gjelde Nord-Trøndelag.

Jerv ble totalfredet i Sør-Norge fra 1973. Fra Nord-Trøndelag og nordover ble jerven totalfredet ved innføring av viltloven i 1981. Det betyr at totalfredningen av jerv ble iverksatt fra 1982 i den nordlige del av landet. Det er registrert felt 3 jerver i Nord-Trøndelag etter 1981. Den ene ble felt med bakgrunn i en fellingstillatelse i Røyrvik kommune. Den andre ble felt ulovlig ved bruk av snøscooter i Børgefjell i Røyrvik kommune, og den tredje ble også felt ulovlig i Snåsa kommune.

Ulv ble totalfredet fra 1971. Det er ikke felt ulv i Nord-Trøndelag etter at denne fredningen ble innført.

Før 1994 var det fri jakt på gaupe i Nord-Trøndelag, jf figur 4.5. som viser fellingsstatistikken for gaupe i Nord-Trøndelag fra 1846 til 1996. Fra 1994 ble det gjennomført kvoteregulert jakt på gaupe i hele landet. I 1994 ble det felt 7 gauper i Nord-Trøndelag, 12 gauper i 1995 (hvorav 2 på Fosen i Sør-Trøndelag) og 31 gauper i 1996 (hvorav 3 på Fosen i Sør-Trøndelag). Den fastsatte gaupekvoten i 1995 og særlig i 1996 ble forsøkt styrt slik at en større del av kvoten skulle ble felt i de deler av Nord-Trøndelag hvor skadene på sau og tamrein synes å ha vært størst de senere år.

Det er fylkesmannen som har myndighet til å gi fellingstillatelse på gaupe som volder betydelig skade på bufe og tamrein. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har valgt å gi slik fellingstillatelse allerede ved en lav skadeterskel. Det er ikke felt gaupe i Nord-Trøndelag med bakgrunn i en slik tillatelse.

Kostnadene pr. år for 2 bjørnejegere, tilskudd i tilknytning til organisering av skadefelling i den enkelte kommune og annonsering og tilrettelegging for kvotejakten på gaupe er anslått til ca. kr. 200.000,- pr. år.

7.4.4. Konklusjon

Fylkesmannen anbefaler at det satses på følgende forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot sau innenfor kjerneområdet: Ekstraordinært tilsyn av sau, forsinket slipp av sau om våren, tidlig nedsinking av sau om høsten til blant annet inngjerdete innmarksområder og små utmarksområder, omstilling til et mer konsentrert sauehold gjennom hele sommerperioden, bruk av halsklaver uten radiosender på lam mot gaupeskader i besetninger både innenfor og utenfor kjerneområdet.

Flytting av spesielt utsatte saubesetninger ut av kjerneområdet for bjørn og jerv eller til områder innenfor kjerneområdet som erfaringsmessig er mindre utsatt for rovviltskader, vil også kunne bli vurdert. I slike tilfeller skal det på forhånd gjennomføres en klargjøring av rettighetsmessige, økonomiske og praktiske forhold.

Kostnadene ved en slik gjennomføring vil ha en anslått kostnad lik ca. 3 millioner kroner pr. år de kommende fem år. Deretter vil kostnadene bli redusert med ca. 1 million kroner pr. år. Dette fordi det forutsettes at nødvendige investeringer i tilknytning til gjerding da er slutført.

Fylkesmannen anbefaler at det satses på følgende forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot rein: En justert intensiv gjeting av rein i kalvingsperioden og fram til 20. september, flytting av rein med bil fra sommerbeite til vinterbeite og tilbake for spesielt utsatte reinflokker, utprøving av halsklave uten radiosender på rein mot gaupeskader og gjennomføring av et veieprogram for reinsimlene.

Kostnadene ved gjennomføring av disse tiltakene rettet mot rein er anslått til ca. 1 million kroner pr. år i en fem årsperiode.

Fylkesmannen anbefaler ellers at følgende forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og rein rettes mot rovviltet: Redusert terskel for felling av skadegjørende bjørn sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet, redusert terskel for felling av skadegjørende hannbjørn innenfor kjerneområdet, ved at Direktoratet for naturforvaltning gir fylkesmannen i Nord-Trøndelag en mer fleksibel betinget skadefellingstillatelse med muligheter for større handlefrihet og hvor det forutsettes benyttet de to ansatte bjørnejegerne, redusert terskel for felling av skadegjørende jerv sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet, en fastsettelse av gaupekvoten slik at en større del av kvoten blir felt i de deler av Nord-Trøndelag hvor skadene på sau og tamrein er størst.

Kostnadene ved gjennomføring av tiltakene rettet mot rovviltet er anslått til ca. 200.000,- pr. år.

7.5. Samråd og samarbeid med berørte parter.

For å få en best mulig samordning av rovviltarbeidet med berørte organisasjoner og andre interessegrupper nedsatte fylkesmannen et rådgivende utvalg for rovviltarbeidet i Nord-Trøndelag den 21. april 1986. Utvalget besto av representanter fra Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag, Nord-Trøndelag Bondelag, Nord-Trøndelag Sau- og Geitavlslag, Nord-Trøndelag Naturvernlag, Nord-Trøndelag Reinsamelag, Viltnemndene i Nord-Trøndelag og fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Utvalget ble kalt sammen til møte minst en gang i året.

Dette utvalget ble avløst av Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag som ble etablert den 8. juni 1994. I retningslinjene for Samarbeidsutvalget heter det at det konstateres at fylkesmannen i Nord-Trøndelag skal arbeide for å sikre bestander av bjørn, jerv, ulv og gaupe som er levedyktige på lang sikt. Med dette som utgangspunkt, skal Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag arbeide for at de skader disse rovviltartene volder på bufe- og tamreinnæringen blir minst mulig. Dette slik at bufe- og tamreinnæring skal muliggjøres en bærekraftig drift og at bosettingsmønsteret opprettholdes. På grunnlag av nye kunnskaper fra forskning og erfaringer fra næringene og forvaltningen om: 1). bestandsregistreringer, bestandssituasjonen og innsamling av biologiske data knyttet

til rovviltartene. 2). forvaltningsrammer og forvaltningserfaringer. 3). situasjonen innen rein-driftsnæringen og saueneæringen. 4). forskningsresultater, skal Samarbeidsutvalget a). ha en løpende drøfting av forvaltningsaspektet rettet mot de sentrale målsettinger for arbeidet. b). ivareta rådgivende funksjoner overfor forvaltningen for håndtering av skadedyrproblemet i forkant av sesongen, som en del av de forebyggende tiltak. d). delta i utformingsprosessen av konkrete forebyggende tiltak i en handlingsplan med utgangspunkt i de ressurser som stilles til rådighet fra fylkesmannen.

Samarbeidsutvalget skal bestå av 10 medlemmer med varamedlemmer. Fylkesmannen utpeker leder og nestleder i utvalget. Medlemmene velges av og blant følgende organer: Nord-Trøndelag Sau- og Geitalslag (3 medlemmer), Nord-Trøndelag Reinsamslag (3 medlemmer), Nord-Trøndelag Naturvernlag (1 medlem), Reindriftsagronomen i Nord-Trøndelag (1 medlem), Fylkesmannens landbruksavdeling (1 medlem) og Fylkesmannens miljøvernnavdeling (1 medlem). Leder, nestleder, medlemmer og varamedlemmer utpekes/velges for en periode på 2 år. Samarbeidsutvalgets sekretariat er hos fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

Samarbeidsutvalget skal samles til minst 2 møter pr. år. Ut over dette er det aktuelt å sammenkalle til møte i utvalget avhengig av behovet. En gang pr. år skal det arrangeres et utvidet møte hvor Samarbeidsutvalget inviterer representanter for Nord-Trøndelag Fylkeskommune, kommunene i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag, Nord-Trøndelag Bondelag, Inn-Trøndelag/Namdal Skogeierforening, Statskog og Nord-Trøndelag Fylkeslag av Norges Jeger- og Fiskerforbund.

Samarbeidsutvalget har hatt 2 møter i 1994, 4 møter i 1995 og pr. 12 juni 1996 hatt 4 møter i 1996. Det er foreløpig (pr. 12. juni 1996) ennå ikke avholdt utvidet møte med de ovennevnte organisasjonene/etatene.

Erfaringene med Samarbeidsutvalget sett fra fylkesmannen sin side er gode. Forumet har gitt gode muligheter til en åpen og konstruktiv dialog mellom næring og forvaltning om de mest konfliktfylte og vanskeligste sider knyttet til rovviltforvaltningen. Det har særlig foregått en løpende drøfting av forvaltningsaspektet rettet mot de sentrale målsettinger for rovviltarbeidet, jf blant annet til tidligere nevnte brev av 12. juli 1995 fra Samarbeidsutvalget til Finans- og Tolldepartementet v/Finansminister Sigbjørn Johnsen angående temaet "Økte bevilgninger til erstatning for tap av rein på grunn av rovvilt og ny erstatningsordning for rovvilt drept rein". I tillegg har Samarbeidsutvalget deltatt aktivt i utformingsprosessen av konkrete forebyggende tiltak mot rovviltskader og dessuten i evalueringen av de gjennomførte forebyggende tiltak mot rovviltskader i perioden 1992-1995, jf blant annet behandlingen av rapporten om "Erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag - Foreløpig evaluering av gjennomførte tiltak og foreløpige konklusjoner", som ble oversendt fra fylkesmannen i Nord-Trøndelag til Direktoratet for naturforvaltning den 22. november 1995. Samarbeidsutvalget har samtidig vært et forum for overføring av kunnskap mellom næring og forvaltning.

Den årlige kostnad for drift av Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag er ca. 15.000,- kroner.

7.5.1. Konklusjon.

Fylkesmannen anbefaler at Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag opprettholdes med den sammensetning og det mandat som utvalget har i dag.

Kostnadene ved opprettholdelse av utvalget er ca. kr. 15.000,- pr. år.

7.6. Informasjon.

Virksomhet rettet mot informasjon rundt store rovdyr vil bli prioritert. Faktabasert informasjon om bestandsutvikling, konfliktgrad, atferd m.m. vil gi et bedre grunnlag for en god samhandling mellom de ulike aktører i rovviltforvaltningen. Frykt hos befolkningen for store rovdyr og tildels manglende kunnskap om store rovdyr og konflikter forbundet med disse, er forhold som understreker behovet for større prioritering av informasjonsvirksomhet.

De årlige kostnadene for informasjonsarbeidet vil bli ca. kr. 30.000,-

7.6.1. Konklusjon.

Informasjonsarbeidet kan deles inn i tre hovedsatsningsområder for årene framover:

- 1) Produksjon av informasjonsbrosjyre som skal distribueres til husstander i ulike kommuner. Denne brosjyren skal utarbeides i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning (DN), og ferdigstilles innen 15. juli 1996.**
- 2) Informasjonstiltak rettet mot lokalbefolkningen i 1996, med spesielt henblikk på frykt for bjørn og forholdet mellom bjørn og andre viltarter av interesse, som f. eks elg. Målsettingen er å utarbeide et informasjonsopplegg som kan gjentas. Dette arbeidet vil utføres av fylkesmannen i samarbeid med aktuelle kommuner og politietaten.**
- 3) Et informasjonsseminar primært rettet mot aktørene for å få en mest mulig felles virkelighetsoppfatning bør gjennomføres.**

Kostnadene for informasjonsarbeidet er ca. kr. 30.000,- årlig.

8. Litteratur.

- Ahlen, I. 1981. Hotade och sällsynta ryggradsdjur i Sverige 1980. Statens Naturvårdsverk, Solna, SNV PM 1431, 22 pp.
- Bergstrøm, M.R., Bø, T., Franzen, R., Henriksen, G., Nieminen, M., Overrein, Ø. & Stensli, O. M., 1994. Forslag til samordna bestands-overvåkning av bjørn, gaupe, jerv og ulv på Nordkalotten. Nordkalottkomiteens rapportserie: Rapport nr 34.
- Bjärvall, A., Sandgren, F. & Wabakken, P. 1990. Large Homeranges and possible early sexual maturity in Scandinavian Bears. International Conference for Bear Research and Management 8 s 237-241.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader i landbruket. 1996. Innstilling fra en arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Miljøverndepartementet, Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Fylkesmannen i Hedmark.
- Forvaltning av hjortevilt mot år 2000. Handlingsplan. 1995. Direktoratet for naturforvaltning. DN-rapport 1995-1.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, 1995. Erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag - Foreløpig evaluering av gjennomførte tiltak og foreløpige konklusjoner. Rapport.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, 1996. Erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag 1992-1995. Avslutningsrapport.
- Heggberget, T.M. & Myrberget, S. 1980. Bestanden av jerv i Norge i 1970-åra. Fauna 33: 52-55.
- Knutsen, K. & Pedersen, P.H. 1987. Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn 1986. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr. 7 - 1987.
- Knutsen, K. & Pedersen, P.H. 1988. Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn, jerv og ulv 1987. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr 4 - 1988.
- Knutsen, K. & Pedersen, P.H. 1990. Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn, jerv og ulv 1988 og 1989. Revurdering - Bjørn 1986 og 1987. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr 4 - 1990.
- Knutsen, K. & Kjørstad, M. 1996. Gaupe i Nord-Trøndelag 1991-1996. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr 4 - 1996.
- Kolstad, M., Kvam, T., Mysterud, I., Sørensen, O.J. & Wikan, S. 1984. Bjørnen i Norge 1978-1982. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen. Viltrapport 31.

- Kommunaldepartementet, 1990. ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.
- Kvam, T., Overskaug, K. & Sørensen, O.J. 1984. Jerven i Norge 1978-1983. Utbredelse og bestand. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen. Viltrapport 32.
- Kvam, T., Sørensen, O.J., Eggen, T., Knutsen, K., Overskaug, K., Berntsen, F & Swenson, J.E. 1995. Årsrapport fra Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag 1994. NINA Oppdragsmelding 364.
- Kvam, T., Sørensen, O.J., Overskaug, K., Eggen, T., Berntsen, F. & Swenson J.E. 1996. Årsrapport fra Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag 1995. NINA Oppdragsmelding 424.
- Kvam, T. 1996. Bestandsestimat for gaupe 1995 - 1996. NINA. Notat til Direktoratet for naturforvaltning.
- Landa, A. & Skogland, T. 1995. The relationship between population density and body size of wolverines (Gulo gulo) in Scandinavia. Wildlife Biology 1: 165-175.
- Landbruksdepartementet, 1977. St. meld. nr. 14 (1976-1977) Om landbrukspolitikken.
- Landbruksdepartementet, 1993. St. prp. nr. 8 (1992-1993) Lanbruk i utvikling.
- Miljøverndepartementet. 1992. St. meld. nr. 27 (1991-1992) Om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe (Rovviltmeldingen).
- Miljøverndepartementet. 1992. St. meld. nr. 13 (1992-1993) Om FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio De Janeiro.
- Myhre, R. & Myrberget, S. 1975. Diet of wolverine (Gulo gulo) in Norway. Journal of Mammalogy 56: 252-257.
- Mysterud, I. & Mysterud, I. 1995. Perspektiver på rovdyr, ressurser og utmarksnæringer i dagens- og framtidens Norge. En konsekvensutredning av rovviltforvaltningens betydning for småfenæring, reindrift og viltinteresser. Biologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning, Norsk Institutt for By- og Regionforskning, Advokat Pål Christensen, Arendal, BI Handelshøyskolen, Nord-Trøndelagsforskning.
- Pedersen, P.H. 1991. CERSIM - et godt hjelpemiddel i elgforvaltningen. Elgen 1991: 42-44.
- Pulliaainen, E. 1968. Breeding biology of the wolverines (Gulo gulo) in Finland. Annales Zoologici Fennici 5: 338-344.
- Pulliaainen, E. 1988. Ecology, status and management of the Finnish Wolverine (Gulo gulo) populations. Lutra 31: 21-28.

- Statistisk Sentralbyrå, 1978. Jaktstatistikk 1846-1977. Norges offisielle statistikk.
- Swenson, J.E., Sandegren, F., Franzen, R., Brunberg, S., Olander, K.A., Wabakken, P., Söderberg, A. & Bjärvall, A. 1994. Bjørnen, elgen og elgjakta. Elgen 1994: 28-29.
- Swenson, J.E., Sandegren, F., Wabakken, P., Bjärvall, A., Söderberg, A. & Franzen R. 1994. Bjørnens historiske og nåværende status og forvaltning i Skandinavia. NINA Forskningsrapport 053.
- Swenson, J.E., Sandegren, F., Heim, M., Brunberg, S., Sørensen, O.J., Söderberg, A., Bjärvall, A., Franzen, R., Wikan, S., Wabakken, P. & Overskaug, K. 1996. Er den skandinaviske bjørnen farlig? NINA Oppdragsmelding 404.
- Swenson, J.E. & Sandegren, F. 1996. Et bestandsestimat for bjørn i Sverige og Norge, vår 1996. NINA. Notat til Direktoratet for naturforvaltning.
- Sørensen, O.J., Mysterud, I. & Kvam, T. 1984. Sentral registrering av store rovdyr i Norge. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen. Viltrapport 30.
- Sørensen, O.J., Kvam, T., Wabakken, P. og Landa, A. 1986. Ulven i Norge 1948-84. Utbredelse og bestand. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen, Viltrapport 33.
- Wabakken P, Bjärvall A, Franzen R, Maartmann E, Sandgren F & Söderberg A 1992. Det svensk-norske bjørneprosjektet 1984-1991. NINA Oppdragsmelding 146.
- Aanes, R. & Andersen, R. 1993. Fremdriftsrapport 1993. Rådyrprosjektet - Jøa. NINA.

Vedlegg

F O R S L A G

RETNINGSLINJER FOR FORVALTNINGEN AV BJØRN OG
JERV INNENFOR DET ADMINISTRATIVE KJERNEOMRÅDET
FOR DISSE ARTENE I NORD-TRØNDELAG.

20.01.94 PHP

- Pkt. 1. Disse retningslinjer er fastsatt med bakgrunn i forskrift om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe som ble fastsatt ved kgl.res. av 9. juli 1993 med hjemmel i Lov om viltet av 29. mai 1981 nr. 38 med endringer, senest av 11. juni 1993, paragrafene 9, 12, 26 nr. 3 og 4, 35, 48 og 50.
- Pkt. 2. For at et område skal få status som kjerneområde for bjørn og jerv må det ha oppfylt ett av følgende kriterier:
- a). Det finnes en fast bestand av bjørn og jerv i området, dvs yngling er dokumentert.
 - b). Bjørn og jerv viser stor aktivitet i området.
 - c). Bjørn og jerv forekommer regelmessig i området og yngling er sannsynlig.
- Pkt. 3. Kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag er det området som avgrenses av fylkesgrensa Nord-Trøndelag/Nordland fra riksgrensa mot Sverige til kommunegrensa Høylandet/Nærøy, vassdraget Kongsmo-elva, Søråa, Eida, Bjøra og Namsen vest til Skage i Overhalla kommune. Videre fra Skage over Høgaksla og Finnkallen til kommunegrensa Overhalla/Namsos og langs denne til grensa til Steinkjer kommune. Derfra til Ytre Bangsjø og til kommunegrensa Steinkjer/Snåsa, videre langs denne til Heggesebekken på sørsiden av Snåsavatnet. Videre inn i Steinkjer kommune fra Heggesebekken, Øyingen, Åsvatnet, Hatlingvatnet og sør til Finstad. Fra Finstad langs Møtla, østover langs Ognå og Rokta til Lustadvatnet, videre sørover til Mokkaavatnet, og inn i Verdal kommune til Hervola, Høgsjøen og sør til Verdalselva ved Vollen. Deretter østover langs Verdalselva, Helgåa, nord for bebyggelsen ved Vera og til riksgrensa mot Sverige til fylkesgrensa Nord-Trøndelag/Nordland, jf vedlagte kart.

Ny kunnskap og erfaring kan føre til at disse grensene blir justert.

Kjerneområdet i Nord-Trøndelag er sammenhengende med følgende kjerneområde for bjørn i Nordland:

Grane og Hattfjelldal kommuner, jf. vedlagte kart.

Kommentarer/intensjoner til pkt. 3.

Det foreslåtte kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-

Trøndelag har et totalareal (eks. ferskvatn) lik 11.050 km. Mens det foreslåtte kjerneområdet for bjørn i Nordland har et totalareal (eks. ferskvatn) lik 4.700 km. Dette betyr at summen av totalarealet for det foreslåtte sammenhengende kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag og Nordland er 15.750 km.

Forvaltningen av det foreslåtte sammenhengende kjerneområde for bjørn i Nord-Trøndelag og Nordland bør etter disse retningslinjer koordineres og samkjøres mellom fylkesmannen i Nordland og fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

- Pkt. 4. Formålet med innføring av kjerneområder er å sikre bestander av bjørn og jerv som er levedyktige på lang sikt i Norge.

Innenfor denne ramme skal det arbeides for at de skader bjørn og jerv volder for bufe- og tamrein-næring blir minst mulig, slik at bufe- og tamrein-næring skal muliggjøres en bærekraftig drift.

Begrepet "levedyktig bestand på lang sikt" for bjørn er pr. dato ikke entydig vitenskapelig definert. Inntil dette begrepet blir klarere definert, vil det forvaltningsmessige prioriterte arbeidet de nærmeste år angående bjørn bestå i å sikre mulighetene for at flere reproduserende binner kan etablere seg i kjerneområdet i Nord-Trøndelag og Nordland ved blant annet å sikre overlevelse og yngling til binner som innvandrer fra reproduksjonsområdene i Jamtland og Vesterbotten.

Målsettingen er å utvide det eksisterende kjerneområde (reproduksjonsområde) for bjørn i Jamtland og Vesterbotten i Sverige. Dette slik at dette reproduksjonsområdet strekker seg inn i og også omfatter områdene i det administrativt avgrensede kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag og Nordland.

- Pkt. 5. Det er videre et mål å sikre et sammenhengende reproduksjonsområde som omfatter kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland og dagens reproduksjonsområde i Jamtland/Vesterbotten.

Kommentarer/intensjoner til pkt. 4 og 5.

Det slås fast i retningslinjene at begrepet "levedyktig bestand på lang sikt" for bjørn pr. dato ikke er entydig vitenskapelig definert.

I Sverige er bestanden av bjørn i dag 600-650 individer. I reproduksjonsområdet i Jamtland/Vesterbotten er bestanden registrert til å være 284 bjørner. Dette har gitt grunnlag for at det årlig gis adgang til lisensjakt

på bjørn i Sverige. I 1993 er det gitt adgang til felling av maksimalt 50 bjørner, derav maksimalt 16 binner.

- Pkt. 6. Målsettingen i forhold til jerv er å styrke den reproduserende delen av bestanden innen kjerneområdet, dvs øke antallet jervetisper og verne om hilokalitetene i området. Dette vil sikre en økt yngling innen kjerneområdet.

Begrepet "levedyktig bestand på lang sikt" for jerv er pr. dato heller ikke entydig vitenskapelig definert. Inntil dette begrepet blir klarere definert i forhold til jerv, vil målsettingen være slik som nevnt ovenfor, jf pkt. 4 ovenfor.

- Pkt. 7. Ressurser til kartlegging av bestandsmessige forhold som antall, kjønns- og alderssammensetning, reproduksjoner, overlevelse, dødelighet mm. hos bjørn og jerv vil bli prioritert til kjerneområdet. Dette for å få et stadig bedre grunnlag for bestandsvurdering og verksettelse av ulike forvaltningsmessige tiltak.

Kommentarer/Intensjoner til pkt. 7.

Økte ressurser og prioritering av ressurser til kartlegging av bestandsmessige forhold hos både bjørn og jerv innen kjerneområdet er særdeles viktig. Et meget aktuelt tiltak er en mer omfattende radiomerking av bjørn.

Dette for at forvaltningsorganene og berørte interesser skal kunne utvikle en mest mulig felles oppfatning av størrelsen på bestandene og sammensetningen av bestandene av bjørn og jerv innen det foreslåtte kjerneområdet for artene.

- Pkt. 8. Ressurser til gjennomføring av forebyggende tiltak mot bjørneskader og jerveskader (rovviltskader generelt) vil bli prioritert til kjerneområdet. Dette for å minimalisere skader som bjørn og jerv påfører bufe- og tamreinnæringen. Dette vil blant annet kunne være følgende typer tiltak: fast organisert tilsyn, ekstraordinært tilsyn ved akutte tap, forsinket slipp av sau, tidlig nedsanking av sau, ekstraordinært tilsyn i forbindelse med reinkalving m.m. (Lista er ikke uttømmende).

Det vil kunne være aktuelt å iversette forebyggende tiltak mot rovviltskader på besetningsnivå, sanke-lagsnivå, beiteområdenivå i tillegg til kommune-nivå.

Kommentarer/Intensjoner til pkt. 8.

Det forutsettes en aktiv utprøving av et bredest mulig spekter av aktuelle forebyggende tiltak mot skader bjørn og jerv påfører bufe- og reindriftsnæringen. Dette vil bestå av en oppfølging og videreutvikling av forebyggende tiltak som delvis er utprøvd i 1992 og 1993, men dessuten gjennomføring av nye tiltak som er mer enkeltbesetningsorientert.

- Pkt. 9. Dersom bjørn eller jerv volder betydelig skade på bufe eller tamrein innenfor kjerneområdet, kan direktoratet gi betinget fellingstillatelse til felling av skadegjørende bjørn eller jerv til fylkesmannen, som vil kunne iverksette fellingsstillatelsen.

Inntil vi har fått utviklet en langsiktig levedyktig bestand av bjørn og jerv, vil artene ha et sterkere vern innenfor enn utenfor kjerneområdet. Den reproduserende delen av bestanden, bjørnebinner og jervetisper omfattes i særlig grad av dette sterke vernet.

I og med at bjørn og jerv skal ha et sterkere vern innenfor kjerneområdet enn utenfor, vil det i en periode mens bestandene utvikles til å bli levedyktige på lang sikt, tåles en mer betydelig skade innenfor kjerneområdet enn utenfor før fellingstillatelse iverksettes. Dette innebærer at det vil bli lettere å få iverksatt fellingstillatelse på skadegjørende bjørn/jerv utenfor kjerneområdet enn innenfor. Det vil likevel være en forutsetning at bjørn/jerv volder betydelig skade på bufe/tamrein før iverksettelse av fellingstillatelse også utenfor kjerneområdet.

Kommentarer/Intensjoner til pkt. 9.

I forbindelse med tilretteleggingen av fellingstillatelser på skadegjørende bjørn innenfor kjerneområdet, bør det etableres et samarbeid med Sverige. Dette slik at det i områdene nærmest grensa til Nord-Trøndelag/Nordland i Jamtland/Vesterbotten blir gitt et færre antall lisensjaktfellingstillatelser på binner enn i dag. Det vil gi mulighet for en mer aktiv fellingspraksis på skadegjørende unge hannbjørner i det foreslåtte kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland. Dette vil bety at det legges til rette for en raskere oppbygging av den reproduserende delen av bjørnebestanden (bjørnebinnene) samtidig med at vi tar sikte på å få redusert skadene som unge hannbjørner påfører sauenæringen innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland.

Gjennom en slik utvikling av bestanden av bjørn vil vi

forsøke å belyse hvorvidt det vil være sammenheng mellom en økende bestand av bjørnebiner/reduisert bestand av skadegjørende unge hannbjørner og størrelsen på skadene bjørn påfører sauene.

Engasjement av 2 profesjonelle bjørnejegere som skal betjene Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fra sesongen 1994, må sees i nær sammenheng med et slikt opplegg. Disse personene vil være både nødvendig og viktig som ledd i et effektivt uttak av det riktige skadegjørende individ.

I det øyeblikk fellingstillatelse på skadegjørende bjørn iverksettes, vil myndighetene forsøke å gjennomføre et raskt og effektivt uttak av den aktuelle bjørnen. Mer effektive fellingsmetoder vil bli vurdert fortløpende, eksempelvis bruk av helikopter i tilknytning til skadefellingen.

Pkt.10. Fra det øyeblikk bestanden av bjørn eller jerv anses som levedyktig på lang sikt kan direktoratet åpne for bestandsregulering i form av lisensjakt. Vil-kåret for dette er at det har oppstått skader på husdyr eller tamrein i området på grunn av bjørn eller jerv, og at det anses nødvendig for å regulere veksten i en bestand av bjørn eller jerv.

Pkt.11. Forvaltningen vil ha ansvar for å dokumentere skadeårsak både innenfor og utenfor kjerneområdet.

Pkt.12. Adgangen til erstatning for rovviltsskade til bufe-eier og reineier vil være lik for eier innenfor og utenfor det administrative kjerneområdet for bjørn og jerv.

Rovvilterstatningene fastsettes etter regler om erstatning for skader på husdyr voldt av bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn, og om kompensasjon for ulemper for dyreeier, fastsatt 8. mars 1993 av Miljøverndepartementet og forskrifter av 9. februar 1977 om erstatning på husdyr, tamrein og fjærkre voldt av kongeørn, havørn, ulv, jerv og bjørn.

Pkt.13. Et handlingsprogram for forvaltningen av bjørn og jerv skal blant annet danne grunnlaget for forvaltningen av de to artene innenfor kjerneområdet.

Grunnlaget for handlingsprogrammet vil blant annet være et godt dokumentert faktagrunnlag, slik som bestandsmessige forhold hos bjørn og jerv og tap og ulemper hos sau- og reineiere. Det vil i denne sammenheng være svært aktuelt å ta i bruk dødelighetssendere på sau og rein.

Pkt.14. Forvaltningen og avgrensningen av kjerneområdet for bjørn og jerv skal evalueres innen 1. februar 1996.

I forbindelse med denne evalueringen skal det legges særlig vekt på å belyse hvordan de forskjellige interesser blir berørt av etableringen av det administrative kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag/Nordland og det administrative kjerneområdet for jerv i Nord-Trøndelag, herunder mulig samfunnsmessig betydning for berørte lokalsamfunn.

Kommentarer/intensjoner til pkt. 13 og 14.

Utarbeidningen av handlingsprogrammet vil foregå som en åpen prosess med både en bred faglig og tverrinstitusjonell deltakelse.

Handlingsprogrammet vil bli utarbeidet i samråd med det tidligere etablerte rådgivende utvalg for rovviltarbeidet i Nord-Trøndelag. Utvalget ble nedsatt av fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Det første møtet i utvalget ble holdt den 21. april 1986. Utvalget tok i utgangspunktet sikte på å møtes minst 2 ganger årlig. Utvalget ble etablert for å få en best mulig samordning av rovviltarbeidet med berørte organisasjoner og andre interessegrupper. Utvalget består av representanter fra Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag, Nord-Trøndelag Bondelag, Nord-Trøndelag Sau- og Geitavlslag, Nord-Trøndelag Naturvernlag, Nord-Trøndelag Reinsamslag, viltnemndene i Nord-Trøndelag og fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

I og med at viltnemndene ble kommunalisert fra 1. januar 1993, vil det være kommunene som velger sin representant i utvalget fra denne dato.

Med bakgrunn i ønsket om blant annet få til en sterkere satsing på forebyggende tiltak mot jerveskader på rein, vil det være naturlig at utvalget utvides slik at rein-driftsinteressene blir representert med 2 personer.

Forvaltningen og avgrensningen av kjerneområdet vil bli evaluert i samarbeid med både det rådgivende utvalg nevnt ovenfor og det etablerte kontaktforum for avgrensningen av det foreslåtte kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag.

Pkt.15. Disse retningslinjer trer i kraft straks.

REGISTRERING AV YNGLELOKALITETER

JERV

ÅR

LOKALITET

STED	Sikkerhetsbelagte opplysninger særskilt merket		
	Kommune		
	Sameby/reindriftsdistrikt		
	Stedsnavn		
TERRENGTYPE	Kartblad	UTM	
	☐ Barskog	☐ Bjørkeskog	☐ Snaufjell
	☐ Steinur	☐ Snødrive	
	Avstand til skoggrense		
REPRODUK- SJON SAMLET FOR ÅRET	Høyde over havet		
	Lokalitetens eksposisjon		
	Lokaliteten fotografert av		
	☐ Yngling, helt sikker (100%)		
	Antall besøk	☐ Ikke yngling (0%)	☐ Usikker, sannsynlighetsberegning 10-90%
	Synsobservasjoner		
MERKNADER	Voksne jerver, antall	Unger, antall	Samtlige unger observert? ☐ Ja ☐ Nei ☐ Vet ikke
	Sporobservasjoner		
	Voksne jerver, antall	Unger, antall	
ANSVARLIG FOR REGI- STRERINGEN	Dato for avsluttet registrering	År Mnd. Dag	Underskrift
TIL FYLKES- MANNEN	Dato ved overlevering	År Mnd. Dag	Underskrift av hovedansvarlig

[illegible]

ANVISNINGER

Side 1	
ÅR	Hvert år lokaliteten besøkes utfylles en blankett selv om ingen tegn på jervforekomst finnes. Ved besøk i lokaliteten skal det iakttas stor forsiktighet slik at forstyrrelser unngås.
LOKALITET	Lokalitetsnummeret skal være et entydig nummer som knyttes til en bestemt lokalitet. Lokaliteten kan omfatte flere ulike biotoper, men gjelder kun for ett reproduserende individ. Lokalitetsnummeret skal bestå av en landskode, en fylkeskode og et løpenummer med max 3 siffer. Landet betegnes med en bokstav. S = Sverige, N = Norge, F = Finland. Fylket betegnes med bokstaver. FI = Finnmark, TO = Troms, NO = Nordland, BD = Norrbotten, AC = Vesterbotten og LA = Lappland. Lokalitetsnummeret gis fortløpende for hvert fylke, av ansvarlig etat for registreringene. Lokaliteter uten produksjon beholder likevel sitt nummer. Når nye lokaliteter finnes gis disse et nytt nummer.
STEDANGIVELSE	Det skal angis både kommune og sameby/reinbeitedistrikt. I tillegg angis kartblad og referanse i UTM-koordinater eller annet. DEN EKSakte LOKALISERING ER BELAGT MED TAUSHETSPLIKT, OG SKAL IKKE GJØRES KJENT ELLER BENYTTES UTEN GODKJENNING. (Offentlighetslovens §5.)
TERRENGTYPE	Oppgi snøforhold, om det er steinur i lokaliteten, samt skog og vannkilder i nærheten. Det angis videre lokalitetens høyde over havet, samt evt. avstand til tregrænse/skog. Det skal angis hvilken himmelretning hiet er eksponert mot. Den eksakte plassering skal også framgå fra skisser, foto og beskrivelse i merknadsrubrikk
Etter sesongen	
REPRODUKSJON SAMLET FOR ÅRET	Det skal gis data om lokalitetens status. Det angis først hvorvidt yngling er fastslått. Dersom det ikke er mulig å dokumentere yngling gis det en vurdering av sannsynlighet for at yngling likevel skjer. Sannsynligheten gis i prosent med 10% intervaller. Dersom det er indikasjoner på at yngling ikke skjer gis sannsynlighetsvurdering av dette også. Grunnlaget for vurderingene føres på skjemaet. I dette inngår særlig observasjoner av dyr og spor av dyr i lokaliteten. Likeså kan inngå kontroller på sommerstid for å kartlegge biotoper.
MERKNADER	Øvrige opplysninger av betydning som lokalitetens nøyaktige beliggenhet, jervenes aktivitet, utnyttede kadaver etc.
ANSVARLIG OPPDAGER	Dato og underskrift etter avsluttet registrering.
TIL FYLKESMANNEN	Dato og underskrift av den hos fylkesmannen som mottok utfylt blankett for registrering og arkivering
Side 2	
REGISTRERING VED HVERT BESØK	Ved hvert besøk utfylles dato og oppdagelser om sporforhold, observasjoner samt bedømming av eventuell yngling og signatur. Gjeldende sporforhold, observasjonstype, yngling ved besøket, angis med x. Antall spornetter, d.v.s. antall netter etter siste snøfall angis og syns- og sporobservasjoner. Legg merke til at en sannsynlighetsvurdering skal gjøres ved hvert besøk. Sannsynligheten skal angis i prosent med 10 prosentintervall. Om ingenting tyder på yngling skriv 0%. <i>Dette er like viktig som at yngling dokumenteres!</i>
SPOR SAMMENSETNING	Etter sesongen gjøres en oppsummering av samtlige observasjoner, hvorefter en bedømming gjøres av eventuell reproduksjon.
EVENTUELLE FORSTYRRELSER OG ØVRIGE MERKNADER	Eventuelle forstyrrelser eller annen aktivitet ved lokaliteten eller dens nærhet angis ved hvert besøk.

KRITERIER VED BEDØMMING AV YNGLING

Ved vurdering av lokalitetens årlige status og reproduksjon bør følgende kriterier anvendes. Prøv å fastslå yngling (100%).

Helt sikker (100%)

Om en eller flere av følgende vilkår oppfylles:

Observasjoner av unger ved hiet eller dets nærhet.

Spor av unger ved lokaliteten.

Unger er tilværetatt eller funnet døde ved lokaliteten.

Lakterande jervtispe opptrer i lokaliteten.

Analyse av ovarier fra død jervtispe bekrefter yngling.

USIKKER (10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90%)

Ved usikre ynglinger må subjektive vurderinger brukes. Legg særlig vekt på lokalitetens tidligere historikk, antall kontroller og jervens aktivitet i området.

Jerv/jervtispe opptrer regelmessig fra i februar-mai ved lokaliteten (spor ved hvert besøk – minst fem besøk) og oppførselen tyder på at hun har/har hatt unger. Lokaliteten er kjent fra tidligere da ynglingen også har forekommet (≥60%).

Jerv/jervtispe opptrer regelmessig fra i februar-mai ved lokaliteten (spor ved hvert besøk – minst fem besøk) og oppførselen tyder på at hun har/har hatt unger. Lokaliteten er ikke kjent fra tidligere (≥50%).

Jerv/jervtispe opptrer til og fra i februar-mai ved lokaliteten (minst fem besøk) og oppførselen kan tyde på yngling. Lokaliteten er kjent fra tidligere da ynglingen også har forekommet (≥20%).

Jerv/jervtispe opptrer ved lokaliteten som besøkes to til fire ganger i løpet av sesongen. Lokaliteten er kjent fra tidligere da yngling også har forekommet (≥20%).

Jerv/jervtispe opptrer ved lokaliteten som besøkes to til fire ganger i løpet av sesongen. Lokaliteten er ikke kjent fra tidligere (≥10%).

Jerv/jervtispe opptrer ved lokaliteten som besøkes bare en gang i løpet av sesongen. Lokaliteten er kjent fra tidligere da yngling også har forekommet (≥10%).

Jerv/jervhunn opptrer ved lokaliteten som besøkes bare en gang i løpet av sesongen. Lokaliteten er kjent fra tidligere da yngling også har forekommet (≥10%).

IKKE YNGLING (0%)

Jervspor savnes helt ved lokaliteten.

Jerv opptrer uregelmessig ved lokaliteten og oppførselen forøvrig tyder ikke på yngling.